

Italiešu literatūra XVI. gadsimtenē.

XVI. gadsimtenis ir atdzimšanas laikmets, jeb precīzāk humanisma uzplaukuma sastapšanās ar reformācijas laikmetu.

Ēvads.

Humanisma uzplaukums. Ar XV. gadsimta beigām un XVI. sākumu sastapās humanisma uzplaukums, visu zinātņu atdzimvinašanās laikmets, no kuras citas atradās pilnīgā panākumā, citas bija nosodītas neauglīgās maldībās, pateicības viduslaikās valdošai domas no, spēstībai un slimīgai fantastikai. Veco valodu un literatūru studijas iztaisīja pēc tam tik līdzekli, kamēr par visas kustības mērķi, kura aptvēra taisni visas sfēras, bija pate dzīve. Bija visaugstākā pakāpē no svara, ka tai mērā, kādā pienēmas iznīkušās pagānu pasaules ^{Dzīvuma} apzinīga saprātība, cilvēki ar visu vairāk jutās sveši izogi, rotai viduslaiku dzīves ēkārtai, un neperecejami ja atzīst, ka seksošo gād, simteņu visa ārkārtīgi bagātā garīgā mantojuma auglīgie diegli slē, pās XV. gadsimta grandiozās un vispusīgās centenās.

Ēskatoties italiešu humanistu darbības panākumos, ja atzīmē, ka viņu izcelta leelā garīgā kustība bija vispār labdarīga europeiskās domas attīstībai. Ja atbrīvoja šo no klerikalās autoritātes, laida apgrozībā masu jaunu ideju, asināja kritiskas spējas un lika pamatu pasaulīgai zinātnei. Neatradīses nozaru zinātnes sfērā, kurās italiešu humanisti nebūtu eemesuši jauninumus. Viņi radīja gramatikū un teksta kritiku, pārveidoja zinātnei, lika cetur pamatus pedagogijai, archeoloģijai un vēsturiskai kritikai. Ar veenu vārdu, izņemot rasi dabas un matematiskas zinātnes, nav tāda lauka, kuru viņi nebūtu papildinājuši caur pasaulīgas zinātnes pieminekļu studijām, atstātem mums no vecajiem.

Italiešu humanistu darbības tumsā pusē pastāvo, viņu tiklīgā es, spaidā. Jebšu humanisti arī nebija vainīgi pēc italiešu sabiedrības vispārīgas demoralizācijas, jebšu viņu vidū atradās augsti

tielīgi vīri, kā piem. Marsilio Ficino jeb Pisico de la Mirandola,
tomet vispārīgais italešu humanista tips ir tieklīgā ziņā maz
psevītēģis. Tēc bija lepni vīri, kas tureja sevi par visaugstākām
organismēm, neatlaidīgi teekdamees pec slavas un naudas. Slavas
meklēšana, kā Villari zīmīgi saka, bija „atdzimšanas laukmeta de-
mons”, kas paveda visus italešu humanistus, sākot no Petraka Da-
dži no teem neizvādēja nekādas ideālas teeksmes uz dzīvi. Veen,
aldzīgi pret religiju, tiklibu un pilsonu peenākumu, tēc pārdeva
savu spalvu kādeem laudim, kāds Cezars Borđža. Pat atteektees
uz klasisko, visvairak romeešu literaturu, viņi jāja galvenām kā,
tām formas zirdzīnu; vairums sprauda par savu ideālu, peesavi,
natees Cicersona stilu, un kas vairak panāca šai zīnā, kas eeman,
toja leelu godu. Tikai ne-eeerobežota nodošānās klasiskai senatnei
izskaidro, to apstakli, ka vairums italešu humanistu nicināja,
palaida tautas valodu, rakstidami veenīgi pa latiniski.

Tinams, netrūka cīnīņa un stipra pretspaida arī no vidus,
laika gara puses. Jā ka jaunais humanisms vispirms parādījās
tad pastāvošo universitatu vairumā, kurās izcēla savukārt daudz
jaunu augstaku skolu, tad šolastika sārgāja jo cešāki un cešāki
savus pēdejos ceetokšonus, un karstā cīnā, kurā aplūkojamā perio-
da pirmajā gadu desmitā nācās vest Jānim Reichlinam (+1522.g.)
kā humanisma aizstāvim pret Kelnas universitates dominika,
neem, cīnā, kurā nēma dalību visi – galvenām kārtām – vācu
humanisma preekšstāvji, dereja par dzīvu leecību tam, ka hu-
manisms necīnījās vis ar škeetamēm, tik eedornateem eeinaidnos,
keem.

Ar tik ^{daudz} spidošēm vārdeem saistitā senatnes atdzimšana dāsi,
ja uz jaunām literaturām jo stipru un paleekamu eespaidu. Neveen
jauna garīga materiala eeguums, bet arī leelaka gaišība un pār,
leecināta patstāvība, ar kurām raudzījās uz šo jauno mantojumu
un to baudīja, viss tas bija jau drīz izjūtams katrā, atsevišķi

mentā literatūrā. Paši humanisti, cik augetu viņi, ^{ar} netureja tādēļ
pārāldarīnumu un - līdz zināmai pakāpei - pat senātnes pārēdīvo-
jumu, tomēr apzinājās, ka antīkā gara būtība pastāv sevišķi
ta cešā sakarā ar dabu, un viņi ^{to} nēma dzīvu dalībū ^{cinā} par sava
laika dzīves uzdevumeem, veltīdami savas latīnu vaismas un pro-
zu jūtu iintresem (kalpībai) un jautājumeem, kuri savilmoja viņu
laika budrus.

Tak, kā jau redzējam, humanistisku centēnu espaidis
nebija bez ceuinas labdarīgs. Līdz ar viduslaiku fantastiku jaunais
virzēms kaveja tapat aridzan pātesu fantaziju un īstu dzīves pilnību,
eeskīgas pārlecības un īstu jūtu veetu ne reti senēma tukša reto-
rika. Retorisku elementu pārsvaars dzejā, teeksme uz tukšu forma-
lismu un akademisku noteiktību, kuri no XVI. gadsimtena dažās lite-
raturās sāk stātees pirmajā veetā, zinātnisku un makslnēecisku uz-
devumu sajakums un jukums, visam tam bija likti digli atdžim,
šānas laikmetā, neskatot uz tās visumā ārkārtīgi dživinatāju un
auglīgu espaidu citās attecībās. Līdz ar visu to neveena literatura
nebutu varejuse izvairītees no humanisma ceļa un savstarpejas sas-
tapšanās ar to: humanisma espaidu labdarība, sevišķi atdžimša,
nas zēdu laikā, droši pārsvē, dažas ta kārtīgas puses.

Reformacija. Ar humanistisko kustību, kura XVI. gadsimtena
pirmajās trīs gadu desmitās sasneēdza savas attīstības visaugsta-
ko pakāpi, gandrīz sakrita kopā reformācijas, visdīžanākās kusti-
bas, sākums, kustības, kura augdama pa gadu simteneem, pēdīgi ap-
tvēra europeisko pasauli, savilmodama tautu dzīvi līdz pašēem dži-
lumēem. Reformācijas vēsture tapat parādās visur sakarā ar litera-
tūras vēsturi un ^{uz} veselu gadu simteni reformatōriski centēni un
no šēem izsauktās reakcijas parādīšanās iztaisa visas ta laika
garīgās darbības un makslnēeciskās radības galveno pamatu,
neutrāla lauka, var sacīt, pavisam nebija. Ja reformacijā no jau-
na ar varenu spēku atdživojās, pēc savas būtnes, viduslaiku gars
veenīgi ar baznīcas virzēnu, kurš no humanisma bija kā pee malas

4. stumts un noveikts, tad tomēr viņš tagad eestajās saveenībā ar goda spēkiem, kas uzstājas XV. gadsimtenim izejot, saveenodamies ar tīri pasaulīga rakstura centieniem (pēc tam ne reti sakropuldamas un peememdamas tam nepiederīgu nokrāsu) un, kas visu svarīga, kais - visu galvenākais, saardījis viduslaiku europeiskas baznīcas leelo veenību, pasludināja eekšņīgas pārleecības ^{un teesības} brīvību, un katrai atsevišķai personai teesību ispaust visuslepenākās jūtas un domas.

Tai kolosalu satrēcinumu un pārvestumu un impozantu eekšņīgu cīņu gadsimtenī, kuru mācas tad pārdzīvot katram doma, tajam cilvēkam, bija breest stipreem un originaleem rakstureem, bija mostees vīseem esoēem individualeem spēkeem. Pēc pirmā, jeem reformācijas gadu desmitēem, kas atšķīras eaur īsti revoluci, onaras kustības vētrainu raksturu, ne ilgi kā izceles protestantisms, sevišķi ar Kalvina parādīšanos un arī pašas reformātu baznīcas ģurpas daenuvidvakaru daļā mēgināja ar savu autoritāti apkrāgot visas individualā gara kaitīgas izvertības, pēc tam izrādot gandrīz vēl stingraku nepanesību, nekā to agrak darīja un pēc kam tagad jo uzcītīgaki no jauna ķerās vecā Romas baznīca. Bet pateesībā tas iznūdiņas tā nesaveenojams ar īstu reformācijas garu, ar protestantisma radītām politiskām un sabēdri, kān attēcībām, kur individuala attīstība katrā laukā, sevišķi literaturā, bij atzīta par vairs ne-apšaubamu, noteceļamu teesību.

Itāliņu dzeja. Izejot XV. gadsimtenim, preteji preekšgājūšajam laikam, kad tika izrādīta tik veeupusīga preekšrocība visam antīkam, itālešu dzeja nacionālā garā spēji sasneedz neparastu uzplaukumu, kuram pirmajā laikā pat nekāit nelaimīgais pavērsums Itālijas līkteni, kas eestājas tulīn pēc franču ķēnīņa Karļa VIII Neapoles karagājeena. Tik vētrainu, cik arī spīdošu gadu desmitu tūpīnumā, no pirmā franču eebrukuma (1494.g.) līdz Florences republi, kas iznīcinumam (1530.g.), kad vissvarīgākie atgudījumi nolīkās

5.

Apenīnu pussalas zemē, itāleši, gara mōdribas un cēlu centēnu pilni, nebut nezaudēja dūšu; taisni otrādi, zem gadijušos notiku, mu speedēna, kas, kā rādījās, draudēja šīs tautas likteni iznīcināt, izpaušās tajā pasleptu individuala gara spēku un tiecligas gribas visa varenība. Viss dižanais traģisms, visa šī grūtā laika burbulošana, no veenas puses, un no labākēem laicēem mantotā un izrādōšās par neizmēlamu dzīves pilnība un gara gaišā noškama, no otras, — ar veenu vārdu, visas tā laika itālešu dzīves un izglītības teicamības un trūkumi atrada pilnīgu izpaušumu tā laika literatūrā, sevišķi itālešu dzejā. —

Tā eviādā vispārīgi runājuši par humanisma uzplaukumu un raksturu, par baguicas reformu un XVI. gadsimtena itāļu dzeju, — tagad varam pāriet pie atsevišķu rakstnieku, šo pēctēcu, pakal, darītāju, virzēnu, skolu u. t. p. aplūkošanas.

Studiju līdzenli.

Ariosto (1474-1533. g.)

Matteo'm Bojardom, no kuŗa mēs līdz ar XV. gadsimteni atvadījamees, nāve nekāva pabeigt epu „Orlando innamorato” (Ēmī, leģoes Rolands) un Rolanda teikas norauto pavedēnu bija lemts galā vest jeb turpināt vēl apdāvinātam dzejniekam. — Ariosto'm. Jo pa viduslaiku romantikas episkas ražošanas pēdām, kuŗas bij eevilkūši Pulci un Bojardo, jauna laika garā gāja tālāk ar vēl leelāku ģenialitāti apveltītais Ariosto, visdižanākais atpēti aprakstamā laikmeta, t. i. XVI. gadsimtena sākuma, itālešu dzejniekiem. Tajā — Ariosto — bija veonadā veidā sasnieguši visaugstāko pakāpi ir dailā jautrība, ir dzīves coreibušais košais un karstais, uztrauktais pasaulīgums, ir tā laika Itālijas estētiskais pasaules uzskats.

Ludoviko Ariosto ir cēla dzimuma. Tas piedzima 8. septim, brī eekš Redžo. Tā tēvs kalpoja pie Ferraras galma un dēls agri iepazīnas ar spidošo galma dzīvi. Tebsu Ludoviks jaunībā bij izredzēts leeslektu studijām, jo tēvs speeda viņu izraudzīties juridisku karjeru, tak jauneklis kaislīgi nodevās humanām zinātnēm un

6. agri esāka saceret varsmas, jau agri savos dzejiskos mēģinumos
uzstādāmees kā Plaula un Terenca komediju imitators. Bet tikai
pēc tēva nāves pamanija Ariosto talantu, 1503. g. dzejneeks, kā
galma kavalers, estājis kardinala Flippolita d'Este kalpiņā,
uz kura uzdevumā viņš izpildīja dažas diplomatisks misijas.
Ariosto daudzkārt sūdzās satirās un vestulēs par savu grūto deena
stu un necīgo algu, kas viņu tomēr netrauceja, savā poēmā vel
tit savam saudzētajam un visam d'Este namam pārmērīgu un pa
zeminošas slavas dzeesmas, — tamdēļ, ka zēgūtu ne-atkarīgu stāvok
li, kurš ļautu viņam dzīvot pilnīgi pēc savas ēģģības. Otrajā
satirā viņš saka: „Es negribēju ne preestera drēbes, ne kapuci, ne
tonsuru. Ja es būtu garīdzneeks, man velti rastos vēlēšanās pre
cetes; ja man būtu seeva, man nemitīgi būtu jācinās ar vēlēša
mos, tapt par garīdzneeku, un tā ka es zīnu, ka daudzkārt māi
nās mana gara satvērsme, tad es izvairījos, sevi peekalt pee jēbka,
no ka es, — kad rastos nožēlošana, nevarētu vairs atraisītees.” Lai
ka sprīdī no 1504 līdz 1514. g. viņš sacereja poemu „Orlando fu
rioso” (Frakosāis Rolands), ko veltīja kardinalam. Bet kardinals
nemīleja dzeju, neko no tās nesaprata. Izlasījis poemu, viņš nezina
ja neko labaku poetam sacīt, kā pee ta greestees ar jautājumu: „Kur,
pee vella, messer Ludoviko, jūs visus šos stukkus sagrābat?” Pēc no,
kalpotēem sešpadsmit gadēem Ariosto atstāja no kardinala d'Este,
kurš dzejneeku dzīli apvainoja, tik salti samēmdams viņam veltīto
poemu. Bet šī no kardinala d'Este tik vēsi uzņemtā poema atra
da vispārīgu atzinību no izglītotās italeesū sabēdrības puses. Ari
osto drīz pēc tam pārgāja deenestā pee Ferraras keelkunga, Alfonso
d'Este, kurš viņu ecēla 1520. g. par meelēlās Modenas provinces gar
famānas gubernatoru, kur Ariosto sabija trīs gadus. Pēc tam viņš at
griezās atkal pee spīdošā Ferraras galma, kur dabuja savā pārgīnā
galma svētku un teatra uzvēdumu rīkojumus. Te viņš nu sāka rak
stīt arī preekš teatra. Pēdejos mīža gadus dzejneeks nodzīvoja lai
mīgā un meerīgā, nepārtrauktā vaļā un nomira 6 vai 13. jūnijā
1533. gadā Ferrarā.

Lai gan Ariosto, kā jau dzirdējam, jo agri uzstājās savās ^{dzejiskās} mūmās kā Plauta un Terentia, sevišķi pēdējā, komediju pakalpari, tajs, bez tam saceredams arī satīcas, tomēr visvairāk viņu pievilku, se romantiskā episkā dzeja. Francijas un Itālijas romantiskā literatūra bija jau dzejnieka jaunībā par to ceturksni lasamu veelu, un viņa iepazīšanās ar brūnūnu pilno teiksmaino pasauli atgriezta viņu no nodoma, sacerēt poēmu latīņu valodā. Bet noņēmees rakstīt pa itāļiski, viņš ilgi šaubījās pēc veelas izvēles, pa priekšu ņēmdams par savas poēmas priekšmetu kādu epizodi iz kara starp angļu Edvardu un franču Filipu Škaisto un uzsāka to pat ar terci, nām. Bet šī veela viņam apņika; viņš to atstāja un sāka atkal rakstāties pa brūnūnu romāneem un grāmatām, līdz apstājās pēc nodoma, atņipināt Rolanda teiktu no tās veetas, kur Bojardo nav tapis tālāk.

Veselus vāpādsmit gadus sastrādājis Ariosto pēc šī sava galvenā darba, brūnūnu epopejas „Orlando furioso” (Trakošais Or, lands jeb Rolands) un sacerējis 46 dzeedījumus, kuri sāka parādīties laudīs kopš 1516.gada, seģūdams piekrošānu, visvairāk tamdēļ, ka Ariosto apstrādājis romantisko, brūnūncisko veelu pilnīgi tautiskā garā un garšā, t.i. ne no mopeetnās puses, kā viņa priekšgājējs Bojardo, bet no humoristiskās un skeptiskās, itāļešēem ee dzimūšās. Rau isumā pasaulslavenās poēmas jeb pareizāki beelis, kā epopejas saturs.

I. Dzeedajums. Karlis Leelais stāv nometnē pēc Pireneju kājam. Viņš brūņojies pret Agramantu un šī saracīņēem. Kara spēkā atrodas Rolands ar savu mīlāko Anđželiku, kuru tapat mīl ta sūncensis Rinaldo. Karlis, bidamees no vairīgās kņadas, nodod Anđželiku zem Bavārijas beelkunga apsārdzības un vakarā pēc kaujas apsola to par algu visvīrīšņigākajam no brūnūncēem. Bet kristīto kara spēks ees neveiksmi; Anđželika šo gadījumu izbeetodama nozūd. Pēc kādas upes viņa sastopās ar Teravu un

8. it tulit tur parādās arī Rinaldo. To brīdī, kad abi brunneeki
teelejās par jaunavas eemantojumu, ta nozud atkal. Rinaldo
to pamana pirmais un saka Feravam. Brunneeki izlēgst, lec ku
melīs un dzenās pa begles pēdām. Feravs no jauna nonāk tai
veetā, kur tas jau agrāk mekleja savu kiveri udoni eekritušu,
tagad viņš meklē to atkal. Uz upes pacelās Anđželikas brāļa ēna,
paziņodama, ka ta ir viņa kivere, kuru Feravam, pēc norunas, bi
ja mest udoni. Viņš pārmet Feravam zvēresta lauzumu un
dod tam pādumu, sev eegūt kiveri no Rolanda. Feravs eet mek
let Rolandu. Pa tam Anđželika, begšanas otrā deenā, nonāk pee
upes un paslēpjas rožu krūmā. Drīz peenāk tur tās trešais miša
kais, čerkesu kēminš Sakripants, kuoš senojs tai no austruma
līdz pat Francijai. Tas nogulās zālē un žēlojās par nelaimīgu
mīlestību. Anđželika, apžēlodamās par viņu, iznāk no slēptuves.
Nule Sakripants gribēja baudīt mīlestību, te eevodās balts brun
neeks. Viņi spēkojās; Sakripanta zirgs krit un tas ar šo, brunneeks
aizaulēkšo projam. Anđželika meerina apkauneto kēminu. Bet
tas apkaunās vēl vairak, kad kureeris atnes tam vēsti, ka tas bal
tais brunneeks bijuse jaunava Bradamanta, kuru tas visur mek
lē. Abi sežās veenā zirgā; drīz atskrej Rinaldo kumels, bet
tam uz pēdām seko arī pats Rinaldo, kuoš, dzeris no apburta
avota, nu tikpat sācis Anđželiku eest, cik agrāk mīlejis. Sa
kripants apsola savai celabredrenei, to aizstāvet pret Rinaldo.

II. Dzeedajums. To brīdī, kad abi brunneeki spēkojās, Anđželika
no jauna nozud un eeklūst negromanta-zintneeka alā; tas ap
meerina savu veesņu un caus burvību nosūta kildigerjeem brun
neekem kureeri, kuoš maldina tas ar melu stastu, ka An
đželika aizbēguse uz Parizi. Pa tam keizars pazaudējis jāun tur
kauju un sūta Rolandu uz Angliju, lugt paligu. Rolandam
eet kuģis bojā. Bradamanta meklē Rudžero. Pepeži ta eerauga,
ka pee turneša avota sid noskumis brunneeks Pinadels; šis
Pinadels tai žēlojās, ka kautkāds jātneees sparnotā zirgā

9.
nolaupijis tam milako un aiznesis to apburta pili, ka Rudžer
to un gradaso ciniņūšes ar šo burvi Atlasu, bet pārvarētino
ta un ai eesēdinati pili. Bradamanta deg aiz vēlēšanās izpe,
stīt savu mīlo Rudžero. Brunneeks ved viņu uz to pili un
tik cēlā dabon ^{zināt} savas cēla beedres vārdu. Izrādās, ka šis nams
atrodās šausmīgā senaidā ar viņa namu. Tamdēļ Binabels no,
lemj Bradamantu nogalināt, vezdams šo dzilā alā un atstodams
tās veenu.

III. Dzeedajums. Bradamanta labi un laimīgi nolaižās
dzili apakš zemes un eest baznicā, uzceltā pār Merlina kapu.
Kāda seveete ved viņu pēc Merlina un šis zīlē tai spidošu pēc,
nākamību (namu Este, kuram dzejneeks glaimo pēc šī gadījuma) un
Rudžero atvalijumu. Tad ta seveete izsauc garus, leek teem Brada-
mantas preekšā eest garam, stāstidama to vārdus un liķtenus. Tee
it visi valdošā nama Este nākamēe locēkli. Pēdigi ta seveete saka
Bradamantai, ka veemigais lidzeklis, pārvarēt Atlasu, pastāv kādā
gredzenā, ka ta sastaps šī gredzena īpašneku un atnems tam šo talis-
manu.

IV. Dzeedajums. Bradamanta atrod gredzena īpašneku un pēc,
nem to sev par cēla rādītāju, bet pils preekšā to pēeseen pēc koka
un atnem gredzenu. Tad viņa izsauc uz ciniņu pašu burvi un,
neskatot uz visēem burvekleem, pārvar to un izved Rudžero
no pils. Bet tas sēdās hipogrifā un pagūd gaisās. — Tā tam Rinal,
do pēstāj pēc Skotijas krasteem.

Kur Kaledonijas senais mežs
Rau izpletās jo tālu,
Kas redzejs kara brīnumus
Daudz savā dzilā ēnā;
Kas redzejs savā paspārnē
Britanijas brūnēkus,
Jo brunnekus aiz jūgas tur,
Gan franēus, gan ģermanus . . .

Guv' slav' uz auguni augumeem,
 Kas slēpās šinī mežā,
 Kā: Tristans, Galas, Lancelots
 Un Arturs, Galvans stiprajs.
 Tee visi galda bruņneeki,
 Kam pasaulē ir slava
 Un kuru darbu spožumam
 Ko preti statit nava...

Rinaldo nam šķēpu, vairogu un zobenu un eet tālax
 Bez vairogneša, it veens pats
 Ceclidis beezā mežā,
 Nu meklē breesmu celus šē
 Amona dēls, pilns spēka;
 Tā eedams jaunais varonis
 Jau pirmā deenā uzeet
 Tas vīru šķiras klosteri,
 Kur mājō stingra dzīve...

Je no mūķeem Rinaldo dabon zinat, ka viņu ķēnina meitu
 Ar kaunā kā ar breesmās,
 To barons Lorkans nolēmis
 Tis skaistās meitas ^{galu} postu,
 Tev, bruņneek, nu peeklātos
 Gan pārstat ķēnini meitu.
 Preekš ķēnini barons samelojš —
 Un visas domes preekšā, —
 It kā tas būtu redzejis
 Dee gaišās mēnesnīcas,
 Ka uzkāpis uz balkonu
 Kāds bezgōdis to skupstijš.
 Mums, bruņneek, se likums tāds:
 Ja nekon mēnes' laikā —
 Un tas jau drīz būs notecejs, —

Vis brunneeku, kas meli
Nem sakauj, - tad uz sārta degt
Būs skaistulei ar kaunu...

Džinevras tēvs - tā sauc pēc mums

To skaisto ķēmiņ' meitu -

Par mīlo bērnu noskumdams

Un ceesdams dvēšles mokas,

gan pilsētās, gan meestīnās

Ir laidis tautā vēsti:

Kas nāktu īsāp ar zobenu

Un glābtu meitas godu -

Ja tas no angsta dzimuma,

To brunneeks gan vēlamis,

Tam savu meitu dotu viņš

Ar bagatīgu pūru"...

Lūk, varondarbs, kas slavenaks,

Kā klaidītes pa mežu

Un slavu gūt bez publicas,

Nekur vis ne-izpaustu.

Lūk, varondarbs, kas sola tev

Ir godu - ķēmiņ' meitu,

Tik skaistu, kāda redzeta

Nēl nava zemes virsū!..

Uz tam brunneeks Rinaldo kleedz par atbildi:

Īsāp tūdaļ žiglu vedeju!

Es skreetu, nekā eotu;

Ja līdzis Deers, es izglābšu

To skaisto ķēmiņ' meitu... ..

Rinaldo un vedejs dodās celā:

Nu divi vīri steidzās, srej,

Ka sasniegtu jēl mērķi...

bet celā

Tee peepēzi dzird vaimanas,
 Tās gaisis nes šurp no tāles;
 Un abi skreen, ko māks, turp prom
 Caur bīrzi platā lejā; —
 Tur divi slepkavas, starp teem
 Redz jaunū skaistu meitu;
 Bet veenās asarās ^{plūst} tā,
 Kā reti tik tas redzams.
 Un laupitaji duncēm jau
 Ir gatavi plaut zedū,
 Īprēt skaistumu un dzīvību
 Un asins traipūs peldēt;
 Ta lūdz tos ganži žēlīgi,
 Jēl dzīvību tai taupit.
 Rinaldo klat jau pēsteidzēes
 Ar palīgu, ka glābtu.
 Vīnš uzkleedza, ka atskanēj
 Mežs, bezornis visapkārt.
 Un laupījumu atstājot
 Prom laižas laupitaji,
 Ka drīz tos vairs jau nesacēdz,
 Tee slēpusēes aiz lejas;
 Rinaldo tos nu nevaja,
 Pē skaistules tās griežās;
 Grib zināt, par ko zeltenei
 Ir uzbrucis kāds līktenis...

V. Dzēdājums. Vīna atbild:

Jev stāstīšu ar asarām
 Par šausmu laundarībām.
 Ne Mīkamas, ne Argos ar,
 Ne Tebas brēcnu deenās,

Ne visas zemes pasaulē

Nav tāko izdarījās...

13.

Viņa ir Dalinda, princese Džinevra to pieņemuse ^{pec} galma. Dalin,
dai bijis ne-uzticams mīļākais, Albanijas leļskungs Polines, kurš
kaislīgi emīlejees Džinevrā; bet šī nepeņem to tamdēļ, ka kaislīgi
emīlejušes Ariodantā

Tik kaisli, ka pat ūdenis,

Kas upēs un kas jūrā,

Pusdzirkstes nespēj izdzēst vis

Tai kārstas kvēles lesmā.

Mu Ariodants, no Itālijas uz zemeleem atnācis ar savu jaunako brāli Lurkanu.

Ah, kā Džinevru mīlej' tas!

Ne Nezuvu savās dūmās,

Ne Ētna savā dzilumā,

Ne Troja bēdu degnās.

Nav dzīvaku un stipraku-

Vis ugni izcēlušī...

Tad Polines nonēmas starp emīlejušos pāri izsēt uz visem laikiem
Kildu. Tas pēorunaja Dalindu, nakti, kad Džinevra gulēs, visā
šīs princeses tērpā eetēptees, nolaišt tam no balkona dzeini (rēdeli),
ka tas var pa to uzkāpt augšam un to apkert, skūpstīt; bet Ario-
dantam tas saka, apmelodams Džinevru, ka tam (Polinesam) ar
Džinevru jau sen pastāv sakars. Ariodants, zinams, netic tam.

Tad Polines uzaisina to, paša acim pārleccinātees. Ariodants
ar brāli Lurkanu nāk nakti pec mēnesnīcas un rēdz no paslep-
tas veetas, ka uz balkona Polines tuxa skāvās Dalindu prin-
ceses tērpā, sneegbaltās drēbēs un viscaur veemā zeltā. Ariodants
domā, ka tā patēsi ir Džinevra,

Top tādām skumjām sagrābts nu,

Ka vēlas tikai navi.

Tas izvanj savu zobenu,

Ta asmeni treekt krūtīs.

Bet Lurkans, brālis uzticams,
 Tū nodevības lecoņeks,
 Vēl pilns no izbrīnesamās,
 Tas brāli spēji atturej'
 Ar spēka pilnu roku...
 "Brāl, taupi savu dzīvību
 Preekš teicamākēnu darbeem!
 Ja nozēdznēce, kurai jau
 Gals asinains būs gatavs!
 Tu kārsti visu mīleji,
 Bet necereji viltu;
 Tū mīlestība traipīta,
 Nu splauj' uz nicinamo!"

Un Arodants: Tad gāja, klusu ceļodams,
 Pēc mīlā brāļa paslēpdams
 Ar dvēšles rīkstās skumjas,
 Ar dusmu brīžus vētrainus,
 Kad kārstās asinis dega,
 No izmisuma skubināts,
 Ne vārda nesacidams
 Ne brālim, nedz ar citam kam,
 Tas devās kādu rītu
 Prom celā, kurā celonu
 Tik zināj' brālis, leļskungs...
 Bij apkrāt deenas astoņas,
 Kad kaut kāds atnāk ceļņoņeks
 Ar sausmu vēsti pilsgalmā
 Un uzsāk taisni runas
 Preekš kōnini meitas, skaistules,
 Un stāsta nabādžitei,
 Ka jūras dzelmē noslicis
 Arodants aiz skumjām.

Ka dzilās jūras vilnās tas,
 Starp augstākajām bangām,
 Pats nogāzes no stāvas klints
 Vis nepanesdams bēdas.

Tagad Lukans izsamisumā, mīlā brāļa dēļ, nonēmas Džinevrai uz

Visšausmigāko atcebt. —

Tas bezprātīgā aklumā
 Pat aizmirst visu godu
 Un nebaidās ar' pazaudēt
 Vēl ķēniņ' mīlestību,
 Un valsti palikt cenīstams,
 Kad vainos ķēniņ' meitu.

Tas saka klaji visu preekšā ķēniņam:

No tavas meitas apvainots
 Mans brālis visai smagi,
 No viņas tūdal atšķīrās,
 Veems apkārt klaididamies.
 Viņš redzeja tās kaunu pats —
 Džinevra aizmirsa to —
 Un kopš tā brīža tā² m¹ bija
 Nu dzīve veemaldzīga...

Tag sīri izstastīja tas,

Kā, eestājoties naktij,

Džinevra savā balkonā

Ir kādu peemēmuse

Kā, mīlako, bet kas tas bij,

To nevarēja zināt;

Bij atmācis tas pārgērbees,

Kā vīrs, kam izmanība.

Kā šī-tee vārds pateesī,

Tā prebilda vēl Lukans,

Es apostriprināt veenumēr
Ar eeročēem es galavs.

Nabaga kēnins sateekts no tāda kauna, pavēl leetu izmeklet.
Gribedams izgināt, vaj jaunā princese ir vainīga vaj ne, leek tas
saremt ceeti daudz jaunavas un galma damas. Salinda bi,
damas no apceetinuma un peerādijuma vainā, nozēgumā,
slepen aizbēga no pils pēe loekunga. Bet laundaris lirkdamees
vinu sutam savā kalnu pili, kur ta lai būtu drošibā, pa tam
sagatavo tai šausmīgu galu. Vins uzdeva vedejeem, to mežā
nogalināt. Rinaldo izglāba to un steidzās tagād, glābt arī Džinevru.

Visa pilsāta ir tukša, visi aizsteigušees uz ciņas lauku, ir
eeradees kāds nepazīstams brunceers, kurš uzņēmēes cīnītees
ar Lirkanu par apmeloto Džinevru. Ka veesuls brāzās Rinal-
do uz lauku: "Kur divi droši varoni

Nu savus spēkus mēro.

Uz katru cīsteenu to sirds

Es mīkna dusmās deģa:

Tas veens par postu skaistumam

Es kārstās dusmās dēdzis,

Tas otris grib glābt maiteeni,

Ko apvainojs launs melis."

Rinaldo's nu nostājās kēnina preekšā un saka:

"Monarch, lece pārtraukt cīnīnu,

Es kaut kas noskaidrojams!

Ta krit šē veens, vaj otris krit —

Tee abi koit bez vainas:

Veens nezinadams eomeslus,

Nedz sīkāk jūsu leetas,

Es nācis izglābt skaistuli;

Par to tas cīnā ejot,

Es radis sevī drošību,

Tas gatavs krīst ar godu . . .

Bet es šurp nācis visu glābt

Un nāvigi tam atcebt,

Kurš' drikstejis to apmelot

Ar tadu bezgodību.

Leec pārtraukt, kēnin, cīnīnu, —

Es visu tev tad teikšu!

Cīņa top pārtraukta; tad Rinaldo no paša sākuma līdz galam

It visu izstāstīja,

Kā kēnin' meitai Polines

Bij launu cilpu licis.

Un sacīto tas pēcādīt

Ar eeročēem ir gatavs.

Nu lika Polinesu saukt, —

Un launprātīgais nāca.

Tas atbildeja trīcedams

Aiz slīktas sirdsapziņas:

"Tik eeroči!" — "Ja, eeroči!"

Rinaldo teic, lai izšķir!"

Rinaldo sakauj lišķīgo Polines', kurš' mirstot atklāj visu savu
šausmīgo nolūku.

VI. Dzēdājums. Visi lūdz nepazīstamo brunneeku, teikt savu
vārdu. Tas to dara un — izrādās, ka tas ir Atodants. Ēgāzēes ude,
nē, tas mainīja savu nodomu; būdams labs peldētājs, tas bez
leclām pūlēm sasniedza peldedams krastu. Tas dabuja zināt, ka
ta brālis apvainojis Džinevru un ka nieveens negrib uzstāties
„Deeva teesā" par nabaga meiteni. Vecā mīlestība modās tam at-
kal un tas nāca — cestājās par šķīsto noziedznieci. Kēninš
preeka pilns dod tam Džinevru un līdz ar meitu Albanijas
leclkungu Polines' zemes par gobzemi. —

Spārnots zirgs aiznes Rudžero uz tuvu skaistu salu. Brunne.

18. meeks pērcen savu kumeli pē mirtē, bet mirtē par tādū ap-
vainojumū dixti sūdzās. Rūdžero aizbildinās, apvaicajās par
tās likteni, pēdāvadamis savu pārtāvību. Mirtē stāsta. Tū bijū,
se Astolfs, Rinaldo un Rolanda radmeeks un Anglijas trona mēst-
neeks. Tapis valā no indecū gūsta, tas celā uz mājām lēdz ar Ri-
naldo noklūvis uz fejas Alēinas salas, kas ar burvību pēvil-
kuse pē krasta visas zivis. Alēina comīlejās Astolfū, aizvilina
ja tū tālu nost no bēdā, leca ar viņu uz valzivi un aizpel-
deja projam. Tēc dažām deenām viņi sasneedza šo salu, kurū
Alēina valdija lēdz kopam ar savām māsām, Morganu un Lōdži,
stillu, launām fejām. Bet Alēinai drīz aprīka Astolfs un tā
pārvērtā šo stādā, - it tā kā arī savus agrakos mīlakos. Ka iz-
vaisitos no klijmas un nelaimes, Rūdžero grīb aizdotēs Lōdži,
stillas apgabalā, bet dzird no jaunām breesmām, kas tam draud
šai celā. Viņš apēet Alēinas pilsātu un sateecās ar mēžonu ba-
ru, kurū aizlēdz tam eet tālak. Rūdžero leclā piktumā sitās
ar teem. Divi jaunavas izbeidz šo knadu. Tās aicina Rūdžero
pilsātā ceksā un lēdz tā paligu pēet šausmigo miltzeni Erifilu.

VII. Dzēdajums. Tās ved Rūdžero pē miltzenes un tas šo pār-
var. Celā nu swabads; viņi šaujās kalnā un nonāk lēdz pili, kur
Alēina ignāk teem pēeti ar visu savu galnu. Rūdžero apburts,
lecliski uzņemts no fejas, nōdživo pili brīnišķigās ^{divainās} stēnas. Tū tam
Bradamanta mēklē savu Rūdžero. Burve Merlinā ulā ignāk
pē Bradamantas, prasa tai burvija grēdzenu, apsolidama tai
atgrēest Rūdžero. Tad feja eet uz Alēinas pilsātu vecā Atlasa
izskatā, nonāk pē Rūdžero un izsaka šim stingrus pārmetu-
mus. Kad burvija grēdzens bija darbojies un labā feja manija
pē varona apkaunēšanos un žēlumu, tad viņa pēnēma savu pa-
šas, fejas melisas, izskatu un stastija tam par Bradamantas mē-
lestību. Caur grēdzenu ignūcinatas visas apreibinamas burvības,

Alcina izrādas par nelāgu ragani; Rudžero to pēvil; uz Me. 19.
Lisas padomu tas nem savus cerības, sēdās melnā kumelā un jāj pie
Lodžistillas.

VIII. Dzeedajums. Celā uzbrūk Rudžerom Alcīnas medneeks, bet
brunneeks to pārvar ar apburta vairoga palīdzību. Alcīna pama,
na mīļākā bēgšanu un izsūta visus savus laudis to meklet tik,
lab uz sausuma, kā uz jūras. Bet Melisa eet pili, iznīcina visus
tās burvoja spēkus un atpesti stādās un kustoņās pārverstos brunne,
neekus. Leviški viņa rūpejas par Astolfu; atdod tam cerības, sē,
dina sev aiz muguras spārnotā zirgā un nojāj agraki par Rudže,
ro Lodžistillas zemē.

Rinaldo pa tam izpilda ķeizara pēskriestu uzdevumu: viņš
dodās uz Angliju un dabon tur palīga spēkus. Andželika vēl
arveenu veesojas pie burvoja, kurš to atsvabināja no Rinaldo.
Bet burvis pats emīlejes skaistajā princesē un grib to pēse,
vis patnēt. Andželika aizbēg. Burvis sūta tai pakal veenu no
saveem gareem, ko emītinājis zirgā. Zirgs aizskrej ar Andže,
liku līdz krastam, metās ar to jūrā, peld un iznes aiz bailem
nogēbušo jaunavu tukšā salā. Parādās burvis un, lai labaki
apmeorinātu savu kaislību, tas emīdzina Andželiku, bet tulin
arī pats emēeg tai blakus. Salā valda ķēniņš, kam skaista meita.
Jūras deivs Protejs emīleja ķēniņa meitu un ta kapa grūta. Par
tam ķēniņš pavēleja meitu nokaut, bet sadusmotais Protejs ar sa,
veem ērmeem nu izposta salu. Orakuls leek vest ik deenas jūras dee,
vam veenu jaunavu un to tikmet darit, līdz kādai laimes meitinai
izdodās, sevī emīlinat Proteju. Ērms norija to jaunavu, kurā tam
nepatika. Tā katru deenu noguda veena jaunava. Tauta jau sāka
meklet zeedojamo svešā malā. Veens tads mekletajs nonāk uz
Andželikas salas, sakampj to un aizvēd tornē, kur tai jagaida, līdz
pēenāks viņas reiza, tapl ēmam zeedotai. —

Ķeizaru Karli stipri spaidija mauri Parīzē. Rolands ar ir

20. tur. Tas rīkti sev pārmet, ka palaidis Anžēliku, ilgojās pēc tās, redz to sapnī, un tas viņu tā noskumdina, ka tas klusu nojūd. Tā radniecā bēgšana taisni tai brīdī, kad tas visvairāk neprecešams, dod ^{aug} keizaram dusmas. Ja draugs Brandimarts eet viņu uz meklet. Tlgi neatgriezās Brandimarts, — un Tjordelūza, tā mīlākā, eet nu atkal to meklet platā pasaulē. Bet Rolands uzskūst taisni uz cenaidniecību.

IX. Dzēdājums. Rolands maļas pa visu Franciju, meklēdams savu mīlako. Bretanā tas nonāk pēc straujas ūpes. Kāda meiteete grib viņu pārceļt ar to norunu, ka tas palīdz Frījas ķēniņam, pēvaret Edudas salu, kurās eedzīvotāji laupa visas seveetes. Rolands apsolās, tulim dodās jūrā, bet vētra pēdzen to pēc Feldes. Tē iznāk pēc viņa vecis un lūdz to, eet pēc kādas jaunas noskumušas meitas. Viņš eet un meiteete stāsta viņam savu liesteni. Tā ir Olimpija, Hollandes grafa meita un mīl Birenu, Zelandes leelkungu. Pēc kara ar saracīneem bija jānotiek viņu kāzām. Birenam neceerdo, tees, preceja pēc tās Arbants, Frīzu-gemes ķēniņa dēls un dabuļa kurvi. Par tam sapīkstotais ķēniņš uzbrukā Hollandes grafa valstij, cenēma to, nokaudams Olimpijas tēvu un brālus. Pēdējā pilsā, tā padodās un nodod viņu pašu cenaidniecīkam. Tad jaunava izleekās, it kā pēkristu precībām ar Arbantu, bet atklāj savu īsteno nodomu divi jauneklēm: to veenu tā sūta uz Flāndriju, lai saviņko kuģi, bet otru tā paturā pēc sevis. Birens atgriezās ar kara spēku. Ķēniņš eet tam preti, pēvare to, sagūsta un grib tik ātri, cik iespējams, svinēt dēla kāzas. Bet jauneklis uzglūneja princim gultā un nogalināja to. Tad viņš bēg ar Olimpiju pēc jūras, sēdās uz kuģa un aizbrauc. Sapīkstotais ķēniņš nolēmij Birenu notiesāt ja gada laikā (kas gandrīz jau notecējis) jaunava nebūs viņa varā. Tā ka visi viņas izleektotee līdzekli meko nepanāca, tad viņa nu nolēmuse, sevi izdot un eegūt nāvi, bet baidās no ķēniņa viltus un tapēc lūdz bruņneeku, skatītees uz tam, ka noruna top izpildīta lai ar viņas izdošanu, nekavejot Birens tiktu atlaists valā. Ro.

lands apsola visu; dodās līdz ar Olimpiju eenaidneesa zemē; atstāj 21.
jaunavu uz kuģa, bet pats eet uz Dortrechtu un izaicina ķēniņu.
Ja Rolands uzvarēs, tas atdos tad jaunavu; bet ja tas uzvarēs, tad
Birens tiks brīvs. Rolands nokauj ķēniņu. Birens nu brīvs, ligava
tam atdota, bet tas atstāj zemi sava radneesa uzraudzībā un pats
dodas ceļemt Frigu zemi. Rolands taisās laistees uz Frigu.

X. Dzeedajums. Tobrid, kad Birens brauca ap Hollandes krasteem,
tas eemīlejas nokautā ķēniņa meitā, ko ved sev līdz ka gūstovēci. Vētra
to pectreec pee salas. Nakti, kad Olimpija meerigi gul, tas zogās uz
kuģi un atstāj savu pati veenu tukšā salā. — Rudžero pa tam lai,
mīgi aizneedz jūras līci, kas apskalo Lōdžistillas valsts robežas.
Lai vneens to pārceļ, plūgdams pāri no Lōdžistillas slavas. Pēpeži
parādās ar savu floti Alčina, gribedama varoni samemt ceiti, bet bur-
vja vairogs vājina to un Lōdžistillas sūtītais karaspēks pēspeež
vīnu begt. Visa itlčinas flote sadedzinata un vīna pate veen tik
glābjās uz naga kuģeļa. Rudžero eet Lōdžistillas pili un atrūd tur
Astolfu. Bet vīns nāvīgi ilgojās pēc mājam... No sākuma vīns mā,
cās eevalat sparnoto zirgu, tad ar labās fejas atļauju aizjāj uz ta.
Pēdigi vīns ir Londonas tuvumā.

Kača spēns, kas apsollis Karlim palīgā, jau salasījees. Rudžero
apjāj savā hipogrifā pulks zemju un pēdigi uzeet brūželiku tukšā
salā, peekaltu ^{pe}krasta klīnts. Vīns grib petlaban vaicat jaunavu par
tās likteni, te pēpeži izšaujās no ūdena tēms un metās taisni uz
izraudzito zeedu. Bet Rudžero stājās tam preti un pārvar to ar ap-
burta ^{burvja}vairoga palīdzību. Vīns atraisa svaistuli no važam, sēdina
to pē sevis kumelā un aulekšo projam uz Bretanas krasteem.

XI. Dzeedajums. Gan drīzāk stūrgalvīgu kumolu
Ar pavadu spēj valdit kreetnis jājejs,
Un acimiruli nemt tam nguni;
Bet meesas kārī, kad mūs stipri kairē,
Ar prātu veen vis nevar labinat,
Ja pašm prātu arī ignēcinas.
Jā lācis medu podā sa-odis

It visu neapēdis ne-aizēes.

Kā varons taidu kārdināšanu
Lai pārvarētu, spēcīgēt paši jūs,
Kad divatis ar skūisto Anđželikū,
No galvas līdz pat kājam izģērbtu,
Tas saldi atpūtas zem kuplas gobas
Un pirmo mīlu aizmirsa ... ak vai!
Bet kaut ar mīletu ar pirmo spēku,
Tas nēpalaistu laimī tas par grēku.

Te izkustu pat arī Chalkedonas Ksenokrats, sengreku filozofs, kurš bija slavens caur savu atturību. Kamēr Rudžero gul ēnā bez ķive, ves un būnām, saldu domu savilņots, tāmēr princese Anđželika preepeži cerauja tam savu gredzenu sen nozagto gredzenu. Ar šo gredzenu viņa parādījās Francijā, kur pazaudēja brāli, ko nokāva franču paladins; ar šo gredzenu viņa cinijās ar Maladžieu, gāja bez bailem tai alā, kur Merlins dzīvoja; ar šo gredzenu viņu izglāba Rolandu un meesas-sargus brunneekus no Dragontinas gūstā, ar šo gredzenu viņa izbēga no vēca iz torna u. t. p. Tad viņai tā, pa nolauptis šis divainais dārgums un kopš tā laika nabādžitei bija pagalam viss, pazaudets tronis un viss. Un van tagad viņa atrada savu zaudejumu, savu gredzenu, savu talismanu. Viņa pārņēma gredzenu no Rudžero un, ecmēmuse to mutē, spēji rogu, da kā migla, kad to aiznes skrejošs veešuls.

Vēlts ^{velti} apmāntais brunneeks ^{meklē} nozudušo princi. Viņa pārņem no gana zirgu un aizdodās uz tā savā austrumu valsti. Rudžerom viņu meklējot, aizglaidās tā sparnotais kumelš un varonim bija tagad ja-cet kājam. Pēc kāda laika viņš oatekāš ar Bradamantu, kura trakoti cinās ar milzu. Bradamanta apduluse no vāles treecena un nogāsta gas zemi; milzis to uzcel un aizēet, vajats no Rudžero.

Tad dzejneeks atgriezās pēe Rolandā, uzstādāmoes pret uguns, šāveju ceroču izgudrošanu.

"Tu šausmīgs elles atradums!
Kopš pazīstams tu tiki,

Ne slavu, bet tik kaunu ves
 Karš visur, kur veen celas.
 Nu neplaukst vis vaiss ciniņās
 Tā senā kaŗu māksla,
 Nu kaŗa vīru sirdis vaiss
 Vis nemīt celas jūtas!
 Ne tikumu un kaŗā rēdž,
 Nedz arī vīrestību;
 Nu laurus plauj tur veenadi
 Tā varonis kā glēvulis...
 Laundaris, kas to izgudroj!
 Un visas pasaul's laudis
 Nav rēdžejuši it neko,
 Kas vairak postu paudis...

Tā eekārst un dusmojas dzejneeks par šauteni. Kā tagad viņam
 būtu, ja dzīvotu mūsu laikā, ja eekārst, ja saslejš un ja uzstā.
 jās pret cepelīneem - gaisa kuģeem, smacejošām gāzēm, karsteem
 šķidrumeem u. t. pr., u. t. pr. Šis celais dzejneeks it kā jau preekš
 četrēem gadsimteem paredzejis leelā pasaulskāra šausmas un
 postu.

Rolands peestāj pee Ebudas salas krasta, rēdž pee koka peekaltu
 seeveeti un no vilneem ignākušu ērmu, gatavu viņu nošit. Kad
 ērms atvēra savu milzīgo rīkli, Rolands seeveeda tajā enkuru
 tā, ka tas nu nevarēja savas žaunas salaist kopā. Tad viņš šo
 nokauj un izvelk uz krasta. Laskrej laudis; bet patcicibas veetā
 brunneekam, ebudeesi serauģa viņa varondarbā svētuma aplaupi-
 jumū un, bīdamees sapīktotā Proteja atreebsanu, grib brunneeku
 mest jūzā, kā šķīstamu ziedu. Bet Rolands speež tos begt. To pašū
 brīdī, kāpj malā īru kaŗa spēks un izdara šausmīģus postījumuš salā.
 Pā tam Rolands eet pee peekaltās jaunavas un atrod - Olimpiģu. Viņš
 abraisa to un tā stāsta tam savu likteni. Peenāk Oberto's, Friģas
 kēniņš, paģīst savu draugu Rolandu un cemīlās Olimpiģā. Viņš eet
 ar savu kaŗa saimi uz Hollandi, pārvas Birenu, nokauj to un apprec
 Olimpiģu. Rolands atģeeģās Franciģā un pavada tur veselu ģeemu.

XII. Džeodajums. Izgājis visu Franciju, Polands, peenākot pava, savim, taisās apmeklet ^{Vāciju} Germaniju, Itāliju, Spaniju un Libiju. Celā, aiz kāda meža, viņš sateek milzīgu brunneeku, kura rokās ķepava, jāš meitene, lūgdama palīgu. Polands dzenās laupitājam pakal, bet tas nozūd maģiskas pils plašā pagalmā. Polands tam pakal. Pils gēznās kambārās viņš sastop pulku brunneeku, pēsviltu no kāda laundara, — tur ir: Sakripants, Gradaso, Ferravs, Bradimants. Laupitājs nelika neveenam meceru: tam nolaupija zirgu, tam atņē, ma draudzeni, tam eeročus. Polands skrāida šurpu turpu pa pili, viņam skan ausīs seoviška balis, kas sauc pēc palīga: ak, palīdziet, kleedz nepazīstama skaistule. Bet Polands nekur neatrod nabagu meitēni, kura žēli apraud savas, rozēs zidumu. — Pa tam Rudžero, dzidamces parak Bradamantu nolaupijušām milzām, nonāk tai pašā pili un krit veenadā likstā ar Rolandu. Viņš dzird savas mā, lakās lūdzoju balsi, bet nekur neatrod to. Visus šos mānus savi, kojis Atlas Lamabad, lai atvilktu savu aūdzerkni Rudžero no kāra dzīves un pasargātu to no ātras nāves.

Andželika, celā uz austrumu, notop tai pašā pili, cēredama no tur sapulcētam brunneekēm izraudzīt sev cēla beedru. Tās izvēle krit uz Sakripantu: no šī varēs veeglat atkeratitees, kad nepeceesāmība pēc cēla beedra pārees. Un sau viņa uzmauc uz pirkstu savu gre, dzenu, neredzāmdari, un mirdzēdama skaistamā parādās ērkkesu brunneeka preekšā. Bet tai pašā acunīskli nāk Rolands un Ferravs un pazīst savu neizdevošos teksumju kaislo preekimētu. Brunneeki šaujās pēc Andželikas, bet ta eozem savu burvoja grēdzenu mu, tē un nozūd. Pa tam Ferravs, kurš devis solījumu, set tikmēr bez kiveres, sekams necegūs cīnā Rolandu kiveri, — pazīst savu sār, censi un izaicina to uz divkavi. Augstsirdīgais Rolands, nevēlē damces baudit savu eeroču labumus, nonem savu kiveri un pakar to pēc koka. Un sau necevainojamce pretneeki sāk cīnu. Pa tam Sakripants, maz intresedamces par cīnas izeju, dodās mek, set Andželiku. Bet ta neredzami kavejās pēc divkaves un, vēleda, mās Rolandu pajokot, aiznes ta kiveri projam. Ferravs pirmāis

25.
pamanīja gaudejumu, brūnmeceem ir aizdomās uz Sakripantu, ka
tas rīveri nozādīs, aiziet uz dožādām pusēm. Andželika pa tam
izlaižās atpūsties pēc upes un, pārārpuse Rolanda rīveri, eēt meklēt
savam kumelam barību. Parādas Ferravs. Andželika, nēmuse grēdžem
onutē, nozūd. Ferravs paņem viņas atstāto rīveri un atgrēžās uz Pa-
rīzi nometnē. Andželika izmisumā, ka caur viņu Rolands palicis
bez rīveres, dodās tālak. Rolands nopērk sev jaunu rīveri un atgrē-
žās Parīzē. Cēlā tas sadūzās ar eenaidneeka kara spēku un nokauj div,
kavē saracīnu princi. Tād visa kara saime gāzās bāronim vīrsū, bet
neeebaidamais stipromceeks apkauj neskaitamus neticigos, pārejee lai-
žās bēgt. Beidzīs ar saracīnu kara draudzi, Rolands dodās tālak un
nonāk pēc kādas alas. Viņš grib zināt, kas tur ir. Un peesējis Pārl-
jandoru pēc koka, eēt un ee. eēt slepenā alā.

Lūk, alās vidū jaunava

Pēc lampas sēd kā puķe

Tik skaista, gadu sešpādzmit,

Kā dimanti tās acis.

Jā skaistule gan pārverstu

Visbēdigako zemi,

Kā škeet, caur savu skaistumu

Par istu paradīzi.

Bet asaras iz acim tai,

Veon strauņem tecešanas,

Rād viņas gaužo skumību,

Ka padota ta likstai.

Pēc viņas sēdej' vecome,

Starp abām bija kildus;

Bet kārstais kildus izbeidzās,

Vairo mēdžirdej' ne vārda,

Kad nu nakts-krēslā sradās

Pēc viņām mūsu varonis.

Apsveicinājies Rolands vaicā tām: „Kas jūs tādas? —

Kas tas par necilvēku,

Kas netaupidams skaistumu,

Jā' drokstējis par dusmām
 Turp atvilt daļu jaunavu
 Un eslodzīt tad alā?

Ikaistule, asaras leedama, atbild. . .

XIII. Dziedājums. Meitene esāk tā savu stāstu:

Es zinu, brūnček, dzīvību
 Mans stāsts man droši maksās,
 Ti vecene, kas mūs šē dzird,
 Nebūt ne ne-aizmirsis
 Tam, kas šē mani cēti tur,
 Ir ped'jo vārdu pateikt,
 Un var jau būt, ka šodeen pat
 Mans gals jau ir nolēmts.
 Par ko man arī būtu slēpt
 Jo lixstu tavā preekšā?
 Man nav vairs dārga dzīvība,
 Bet nāve - cēls uz meenu. . .

Tad tā stāsta, ka tā ir Izabella, Galīsiijas kņiņa meita, ka mīlestība ir vainīga pēc viņas sūrā likuma. Taisni pagājis gads, kad viņas tēvs izrīkojis turnīru Bajorā. Turnīra svētkos viņa sēnīlejusēs Terbinā, Skotijas kņiņa mantnēkšā. Terbins mīlējis viņu tāpat. „Ak kā jēl deg tā asinīs

Prot mani mīlestība! . . . izsaukš Izabella.

„Uz mūžu solījameš mēs,

Neems otru saprazdami.”

Bet Terbins ne-izlūdza Izabellas roku no tās tēva, zinādams, ka tas būs velti tamdēl, ka abi dažādas ticības un Izabellas tēvs ir salts cilvēks. Terbins nospreca, Izabellu aizvest slēpen. Tēc svēt, keem Terbins devās uz dzimteni, bet solījās drūz pēc tam izpīl, dit pārdrošo nodomu. Taj no, tēva aizsaukts pēc kara pulka, kas gāja pēc Karlomana, Terbins nevarēja pats laistees pa okeanu pēc Izabellas. Viņš uzdeva Odorikam, kas bija cēkš visa Terbinam pateicību parādā, aizvest viņa sadereto Izabellu. Un Odoriks esā dās nakti ar dažeem pavadoņem un aizveda Izabellu uz galcenu.

„Tā šķīrot es no Dzimtenes,

Tec Terbina prom steigot.

Ar, kādu preeku jutu es,

Ka viss tā veices beidzot.” Izsaucās Izabella. Bet

tikko viņi sasniegza miglainās Monžianas augstumus, ka preeperī
sacēlas stipra vētra, trako nirkna auka, galeera sašķīda, laudis aiz-
gāja bojā Tik Odoriks ar Izabellu un divi citeem glabās laivā. Tec
aizsveesti mežainīgā vidū. Te, Terbinam ar launu atmaksadams,
neuzticamais Odoriks apvaino Izabellu ar nekāunīgu mīlestību. Bet
Almons, veenadi bīdams Terbinam uzticams, nelauj tam nodoties
trakai kaislibai. No tā nu Odoriks domā atkeratītes. Tas saka Al-
monam: „Kums stipri pārmātis, ka mēs ^{vairājam} velkam princesi sev kā
jām līdž. Ej un atnāc ar zirgu? Almons, ^{neka} launa nedomadams, dodās
ceļā. Tad neģēlis Odoriks atklāja savas domas jaunajam Chorebam, kurš
bija pēc viņeem palicis; atzina tam savu auklo mīlestību pret Izabellu,
domadams, ka Chorebs aiz draudzības pēclaidīses, princesi zēdot tā
trakai kaislibai. Bet Chorebs klausījas Odorika ēdomu nosārkdam
un nobāledams, nosauca to par nodeveju un kārstumā ^{ķēras} pēc
zobena. Kamēr tec cirtās, Izabella semuka meža dzilumā. Bet neģēlis
Odoriks, bīdams veikls uz zobenu nogāza Chorebu un devās mežā Iza-
bellai pakal. Ja bija gatava drīzak mirt, nekā tapt neuzticīgu Ter-
binam, sastingt neģēla skāvās, un

Ta aizstāvās, cik spēdama,

Ar rokām un ar kājām,

Un matas plūca negodim

Un barzdu izgraveja,

Ar pēeri netaupidama

Un izmizdama kleedza.

Uz tās neparastu kļēcīgāmu saskrēja laužu pulks un neģēlis semuka
krūmās. Laužu bars viņu izglāba. Viņa izbēga no negoda; bet kāds
labums? No vilka bēg uz lāča krīt. Viņu grib pūrdot cik iespē-
jams jo dārgi. Un rau viņu jau nokauļējis tirgonis austruma
zultanam. „Tā asarīgas lēdama,

^{no meita}
Princese beidza stāstīt

Ar enģel' skaistu balsiti,

Kas spēj gan sirdi glāstīt.”

28. Te laujās alā coksā laupitāji, bet Rolands viņus visus sakauj un
izved Izabellu no alas. Tē sastop brunneeku, cērelkamu bēdi,
gā gūstā, bet dzejneeks pārceet uz stāstu par anaižo Bradaman-
tu, kuņa klist pa Provansi, ilgodamās pēc sava Rudžero. Atņān
fejā melisa, meorina viņu, saka, ka tās brunneeks ir dzīvs, bet tik
tam trūkst bēvības. Fejā stāsta par Atlasa viltu, dodama pado-
mu, eet viņa apburtā pili. Tur Bradamanta satēsis Atlasu, kas pēc
mēmīs Rudžero izskatu, bet tai tulin tas jānokauj. Tālak viņa
zīlē Bradamantai tās pēnāceju slāsu sēvecešu līnijā (Estē). Vāro
ne eet uz pili un redz burvi Rudžero izskatā atkaujamees no-
divi milzeem. Čerangot mīlako, tai rodas aizdoma, ka pret viņu
bijuši ^{raut} kādi meli. Ne! tas ir Rudžero, viņa sev saka, un eet pakal-
burvim tā apburtā pili. Tur Atlas to tā apstulbināja, ka ta ne,
pagina Rudžero un šis nepagina viņu.

Saracīnu ķēniņš rīko savus pulkus zem Parizes mūrēm.

XIV. Dzeedajums. Saracīnu kara spēka apskats. Mandriņkarts
nupat kā ceradus starp karavīriem un dzirdojis par Rolanda va-
rozdarbeem, deg aiz nepaceetības, spēkeem mērotoes ar Rolandu.
Tē lejas ee-ejas viņš sastop brunneeku nodalu, kas apsarg Grana-
das ķēniņa meitu, kuņa saderināta ar Rodomontu, Lārgu ķēni-
ņu. Mandriņkarts teem uzbrūk. Granadas princeses meesas sūrgi
velas kā naži - draudošais tataris tos visus sakāva līdz pedojam,
uzcēla princesi Doralizu pēc sevis zīrgā un aizjāja. Nakti viņi
palaiž zvejneeku būdā. Agramants nolēmj ar saracīnu kara vī-
riem ar joni ceņemt Parizi. Keizars un tauta līdz Deeva palīgu
un Deeva sūta virsēngeli Mikeli, aizvest kristīgo kara spēku ne-
omanot no Pīkardijas uz Parizi, bet starp saracīneem leek viņam
izsēt ceņaidu. Engēlis atrod Naidu klosteri, bet Kautribu alā,
ko apozīvo Meegs, un sūta viņus abus, izpildit savu uzdevumu.
Tādā veidā Rinaldo ar palīga spēkeem lainīgi nonāk Parīzē.

XV. Dzeedajums. Sansmīgs uzbrukums ar joni. Rodomonts vi-
su pīrms nem pīrmo mūri un pārlec pār ceetoksna grāviņuz
uz otru. Saracīnu kara spēks grib arī pārlept uz valna vīņfusi,

bet apsestei ignicīna to ar uguni. Pa tam Agramants lauzās vārtos. 29.
Astolfs dabon no Lōdžistillas grāmatu, kas pasarg no burvības, un
tauri, kura skaņa estreec bailēs ik katru brunneeku, cik dūšigs
tas arī nebūtu. Ar šim dāvanām viņš aizēet no veesturīgās fejas.
Eģiptē viņš tuvojās kāda milža pilij, kurš ket rokā visus celotā-
jus ar Vulkanu kaltu tīklu un tad aprij tos. Bet Astolfa raga ska-
ņas sacel tam kādas šausmas, ka Astolfs saslēdz milžu un nem sev
līdz. Pēc Nilas grēvas tas sateekās ar divi brunneekiem, grifonu un
Arvilantu. Pēc brunneeki ved smagu cīņu ar nepārvaramu laupī-
tāju, kuram bija tik sūksta dzīvība, ka ja tam nocirta galvu jeb
vispār kautkādu meedās daļu, tam bija tā tik jāpacel, jāpēleek
pēc savainotās veetas - un tā pee-auga. Bet Astolfs ar savas burvja
grāmatas palīdzību pārvar laupitāju. Viņš nocirta šim galvu un
aiztāvās ar to projam, cecams tā bezgalvas pretneeks paspēja attāp-
tees. Astolfs dodās ar jaunajiem draugiem uz Jeruzalemi. Tur gri-
fons dabon zinat, ka tā milākā, kuru tas pameta Konstantinopolē,
aizgājuse uz Antiochiju. Brunneeks dodās projam, viņu uzmeklet.

XVI. Dzeedajums. Grifons sastop pēc Damaskus savu milako ar
svešās zemes brunneeku. Bet palaidnece viņam apgalvo, ka šis brun-
neeks ir tās radneeks.

Agramants nem ar joni Parizes vārtus. Pausmīga cīņa. Podo-
monts pilsātā un plosās kā traks ar uguni un zobenu. Rinaldo
prienāk pēc Parizes ar palīga spēkiem. Sākas kave. Keizaram ziņo
par Rodomonta trakotānu un viņš nosūta spēka nodalu, to pa-
darit lenu.

XVII. Dzeedajums. Rodomonts brūk ar joni vīrsū pilsātāi, kei-
zars un visi brunneeki eet tam preti.

Damaskus kēniņš riko turnīru. Grifons ar kādu citu brunneeku
zet pilsātā; kāds trešo brunneeks tos ce-aicina pēc sevis un stāsta
teem par turnīra cemeslu. Grifons eet uz turnīru ar savu milako
un nodeveju Martanu. Martans izrādās pas gļevuli; visi smejas
par to. Grifons visus pārvar; tomēr tam ja-ātstāj turnīrs aiz kau-
na sava beedra dēl. Ne tālu no pilsātas Grifons noleekas gulet, Mar-
tans nem tā seroēus, eet ar palaidni-seevēti pili un pēsavinās sev

30. visus uzvarelaja godus. Grifons uzmostas, dabon zināt nodevību un redz pēdīgi gaiši savu stāvokli. Zils no dusmām. Grifons speests nemt Martana ceročus, eet pili, kur to sanem vispārīgi smeckli. Martans, bidancees, ka ta blēdiba iznāks, steidzīgi aiziet. Grifonu saseen, sēdina ratos un nodod klajam izsmecklam.

XVIII. Dzēdājums. Vartu preekšā Grifonu palaiž valā. Tad dabujis atpakaļ ceročus, tas dod pilnu valū savam piktumam. Daudz laužu pagalam. Grifons skrej atpakaļ pilsātā un uzcel tiltu.

Rodomontam brūk vīrsū astoni brunneeki un viss karaspēks. Bet vīrs ignēcina daudz tūkstošus, izcert sev ceļu uz upi, metās udenī un peld. Kad Rodomonts izpeldeja malā, peestājās tam pur, durilis un stāsta, ka ta pati aizvedis brunneeks Rolands, kuš izdzēnājis visus tās meesas-sārgus. Rodomonts ir vajtraks aiz dus, mām. Keizars Karls no jauna uzstata savu karaspēku un šaus, mīga cīņa sākas.

Damaskus kēniņš eet pret Grifonu ar tūkstoti brunneeku. Grifons dūšīgi aizstāvas. Kēniņš viņu apbrīno, beidz cīņu un peedā, vā jebkuru gandarījumu.

Grifona brālis, Arkvilants, dabujis zināt par Martana nodevību, eet meklet savu brāli. Vīns sateek Martanu ar ceročēem un mī, lako, saseen abus un aizved uz Damasku. Pā tam viss šis notikums jau izpaudēs ^{pa} pilsātu. Martanu visu preekšā nopēra un Grifonam par godu izrīkoja no jauna turnīru. Astolfs un Sansonets izdzir, dūši par šo turnīru, dodās uz Damasku. Vīni sateek dūšigo kar, figu, Astolfa draudzēni, un nem tos sev līdz uz pilsātu. Sansonets uzvar turnīrā. Tad vīsi dodās uz Franciju.

Pateicotees Rinaldo vīrestibai, pagani atsveesti no Parīzes mū, reem un eslēdzās nostiprinatā nometnē. Medoro un ta draugs grīb nakti apglabat savu kritušo kēniņu, eelaužās nometnē un apkauj daudz kristītu.

XIX. Dzēdājums. Medoro ir smagi sevainots. Medželika toatrod, aiznes grejneeku būdā, izdžeedina ta brūces un eemilās tajā. Vīna svīn kāzas būdā un grīb sev nemt līdz Medoro uz austrumu. Vīni celo caur Spaniju.

Marfizu un ģētrus laupitājus pārsteidza stipra vētra. Vini pēc, dzīti pēc krasta, kur valda secēetes un par brīvbības norunu pēc, nem uzvaru pār desmit bruņniekiem. Kaulini krita Marfizai, Ja pārvar devīnus bruņniekus, bet desmitais ir tai līdzīgs spēkos. Pēc, nāk nakts, cīņu pārtrauc un bruņnieki aicina svešzemniekus savā na, mā.

XX. Dzeedajums. Vīns saka, ka viņu sauc Gvidonu un stāsta tad savu lixteni. Nisi nolemj, glabties bēgšanā. Pa nakti sarīkots kuģis, bet no rīta secēetes pamanija bēgšanu. Karsta cīņa. Astolfs pūš savā ragā un viss dodās bēgt pārveidās bēgšanā. Bet aiz sausnām mīkari Mar, fiza ar bruņniekiem uz ^{savu} kuģi; izplenj buras un Astolfu pamet veenu. Marfiza un četri bruņnieki nonāk Marselā, kur ta atstāj savus cēla bēdrus. Terbins, kurš grib atcebt Medoro šķektamo māvi, sablu, ras ar Marfizu, bet top no tās pārvarēts.

XXI. Dzeedajums. Pēc nāk bruņnieks. Terbins certās ar to un cēvino to nāvīgi, bet tam jādodas tālāk.

XXII. Dzeedajums. Astolfs pēdīgi nonāk Ruanā. Lodžistillas dāvi, matā grāmata vīns atrod līdzekli pārvarēt burvību. Kad ta izguda, Rudžero un Bradamanta ligsmības pilni pazina viens otru. Brada, manta pajer no sava mīlaka, ka tas kristās un saderinās ar viņu parastā kārtībā. Vīni dodās cēlā. Rudžero pārvar bruņniekus. Bra, damanta nokauj Pinabelu, bet nevar atrast izeju no meža.

XXIII. Dzeedajums. Bradamanta meklē Rudžero un nonāk beidzot tai veetā, kur apburtā pils. Tur stāv vēl Astolfs. Vīna to pazīst. Tas atod viņai savu šķēpu un savu zirgu un pats aizlaižās spārnotā kummelā. Bradamanta dodās tālāk un nonāk Montalbanas apgabālā pēc savu tēvu pils. Terbins peenāk pēc tās veetas, kur Bradamanta nokāva Pinabelu. Pēc veltīgām meklējumiem vīns nonāk pie gotriva pils, kur dzīvo nokautā tēvs. Pinabela tēvs leek Terbinu gulošu sēt un grib to otrā rītā sakapat cētrās gabalās. Bet taisni to brīdī, kad viņu vilka uz soda veetu, atnāk Rolands ar Terbina mīlako, Iza, bellu. Te arī pēc aulekdoja Mandrikarts ar Doralizu. Tataris izaiē, na Rolandu uz divkavi par slavenu Rolanda zobenu, Durinda, nu. Vīni ilgi certās; beidzot Rolanda segļiem trūka siksna pušu, vīns krita; otrs zirgs izbīees aizskraj ar Mandrikastu, tam šāvās

32. parak ar Doralīza. Rolands atvada no Terbina un jāj meclēt pa-
ganus. Nojauši viņš nonāk pie tā gana, pie kura guleja pa nakti
ti Medoro ar Andželīku un redz daudz viņu mīlestības un lai-
mes pēdas. Viņš dabon no gana smalki zināt par Andželīkas ne-
uzticību un kļūst no greizsirdības ārprātīgs.

XXIV. Dzeedajums. Rolands trako un apkaņj daudz cilvēku.
Terbins un Izabella dodas tālāk dodoties sateek nelecti Odori-
ku. Tas ir dzelzīs un to ved pie soda. Terbins pēdod Odorikam,
nonāk pie tās veetas, kur Rolands trakoja un dabon no kāda
zemnieka dzirdēt visu lixstu. Apmauts, noskumis tas salasa vi-
sus Rolanda ceročus. Tad pie tā peonān Fjordelīza orenās uosās;
ta nebut nevar uzēet savu Brandimartu. Terbins pakā Rolan-
da ceročus un bruņas pie pēdes. Mandrikarts atnāk un ožem zo-
benu, kura dēl tas agrak spēkojēes. Bet tagad tam jācinās tā
dēl ar Terbinu un jau eestis šim astonas vairīgas bruņas, kad
uz meitenes lugumu izbeidza divkavi. Terbins mirst, Izabella
grīb nogalinātes; bet eremits - veentulneeks attura to un para-
da ar Terbina meesām uz Provansi. Mandrikarts pēe divka-
ves nolikās ar Doralīzi zālē. Cerodās Rodomonts un kārstā
divkave eesākās starp bruņneekem jaunavas dēl. Parādās vēst-
nesis ar ziņu par saracīnu kažeivju slinkto stāvokli. pretne-
ki sledz pameeru.

XXV. Dzeedajums. Rudžero atnāk pili, kurā noteesatsīniz
nāvi jauneklīs par laulības pārkāpumu. Leela asinaina nāve.
Jauneklīs izglābts. Izrādās, ka tas ir Rikardetto, Bradamantas
brālis un Rinaldo radneeks. Tas slāsta savu lixteni. Rudžero
raksta Bradamantai, ka apstākli vēl nelauj tam nākt, un otrā
deenā tas atstāj pili.

XXVI. Dzeedajums. Ugvarētāju nodala apmetās pie četrām
Merlina avotem, izpuškotem, ar marmora tēleem. Starp citu
te ir arī figūra, kas zīmejās uz Arīosto laikku, - ērnis, kas
bija kaujams Franciskam I., franču kēninām, keizaram Max-
similianam, Karlim V. un Judrikim VIII. Atnāk Bradamantas
kalpone un slāsta, ka Rodomonts atnēmis tai Rudžero zirgu.

Mandrikarts grib Marfizu ņemt kā laupījumu, bet ta cinās ar viņu tikmes, līdz tos izšķir Rodomonts. Rudžero uzmeklē Mandrikartu un izaicina to uz cīņu, bet dabon tādu treceenu, no kura tam zobens izsprāgst no rokām un pats tas novelās no zirga.

XXVII. Dzeedajums. Rodomonts un Mandrikarts dzēnas pakal do, ralizai līdz pat Parīzei. Leela cīņa pēc Parīzes mūseem, Kristītee bītu pārvareti, bet engelis tos izglabj no jauna. Marfiza uzgūmeja pan, duriti Brinelu, kurš nozādzis tai zobenu. Viņa uzkāmpj to pēc savs uz zirga un aizjāj ar to pēc tuvakā torņa. Sapiktotais kēniņš dzēnās Marfizai pakal, gribedams ar to pats cīnītees, bet viņu attura. Kēniņš savu kārt grib atturet no divkaves Rodomontu un Mandrikartu, brunneeki pēdigi veemojās, ka Doralizas pats bus tas, ko ta pate izvēlās. Doraliza izvēl Mandrikartu, Rodomonts, apvainots, grib atjaunot cīņu, bet kad kēniņš to aizleedz, tad viņš lepni aizjāj iz nometnes. Savripants grib viņu panākt, bet pazaudē drūz iz acīm tapēc, ka tam nācās no ūdena izvilkt slīkstošu meiču. Rodomonts nonāk slinktā gara stāvokli līdz Saonai. Tur veesnicā saimneeks stāsta tam garu stāstu no neuzticamām see, vāstem.

XXVIII. Dzeedajums. Nouvelle par seeveču neuzticību. To noklau, sītees, Rodomonts aizjāj tālak pēc jūras. Monpeljēs apkārtne viņam patīk un viņš nometās tur. Nār Izabella ar veentulneeku un Zerbina šķirstu, Rodomonts eemilās viņā.

XXIX. Dzeedajums. Rodomonts atklāj Izabellai savu mīlestību. Mūns turpsēt pūlās to pēerunat, eet klosteri. Sapiktotais brunneeks met šo jūrā. Pēdigi tas tā apmīk Izabellai ar savu mīlestību, ka ta var no viņa atvalīnatees tik caur nāvi. Viņa segalvoja Rodomontam, ka pagatavojuse tādu maisījumu, kas cilvēku dara neevainojamu; mēģinumam viņa dod tapat, ka Maija. Roze latvee, šu literaturā, savu galvu un Rodomonts nocert to ar veenu cirtee, nu. Rodomonts uzcel Izabellai loelisku kapa-peminecku un uztaī, sa pār upi šauru tiltīnu, uz ta viņš spēnojas ar katru garām, gāzeju brunneeku un uzkar pārvareto eeročus kā trofejas Izabellas

34. maugoleumā. Arprātīgais Rolands, pilnīgi kails, nonāk tur, sakampj Rodomontu un metās upē, bet tūlīn izpeld un cet tālāk. Rodomonts ignāk no ūdens drusku vēlāk. Rolands notop pedīgi Spanijā. Tur tas sastop Andželiku ar Medoro. Izbijusis Andželi, ka pēc sava paraduma aizmūk; Rolands tai pakal; Medoro at, vēžē pret viņu zobenu; bet Rolands ar dūri nosit ta zirgu. Viņš nupat kā būtu nokiris Andželiku, bet ta, cenomolama gredzenu top nesedzama. Rolands. trakō.

XXX. Dziedājums. Rolands trakodams malās pa Spaniju. Ja, dzinis Andželikas zirgu, viņš nosit ganu, paņem ta zirgu, sa, jāz to līdz ādai un tad atkāsto to pašu pamēneenu ar katru jāzēju, ko sateek. Lapostijis pus Malagas, viņš pāršpeld pee Ģibrāl, kara uz Afriku.

Rudžero pee Parizes nokauj Mandrikartu. Bradamantas brā, lis, Rinaldo, nonāk Montalbanas pili, nem sev līdz visus savus brālus un radnekus Karla kara draudzē.

XXXI. Dziedājums. Celā viņi sateek melnu brunneeku un sa, cel ar to kildu. Rinaldo sesāk spērotēes ar melno brunneeku. Naktis pārtrauc divkavi. Rinaldo ved brunneeku savā telti, un pazīst tajā savu brāli Gvidonu. Visi celo kopā; celā teem peeveemojās Grifons, Akvilants un Fjordeliza, kuša stāsta Rinal, do'm par šī radneeka Rolanda „trakibām” un par tam, ka ta zobenu un bruņas peesavinājušees pagani. Vēl tālāk teem pee, veemojās Lansonets. Rinaldo ar vīseem šeem laužās saracīnu nometnē un izdara tajā šausmīgu postījumu. Keizars, Labu, jis par tam zināt, sarīko ar uzbrukumu. Fjordeliza redz atkal savu Brandimartu, stāsta tam par Rolanda trakumu un Brandimart, atstāj kauju, lai eetu pa Rolanda pēdām. Viņi nonāk pee Rod, monta tilla. Šķipta sakersšanās. Abi vīt ūdenī. Brandimart, jau sāka slīkt - ūdenī vīt, bet Rodomonts to izvilka, atņēma esočūs un esledzja tornū. Fjordeliza aizēet, saukt palīga Rinaldo un citus brunneekus. Tā tam saracīni sakauti. Kēniņš Agramants bēg ar sava kara spēka atleekām uz Aolu. Te pat ar esvainotais Rudžero.

XXXII. Saracīnu kēniņš grib daļādeem solijumeem leekt uz savu pusi Rodomontu, bet velti. Tā Arlas nāk brunnēeks un izlaiž-izplata baumu, ka Rudžero uzsācis sakarus ar Marfigu un drīz jānotiek, kot to nāzām. Bradamanta grib sevi nogalināt, bet pirmis domā at-
 reebtees Marfigai. Celā viņa satiek Islandes kēniņeones sūtņi, kurā atsūtījuse keizaram Leelisku vairogu. Tis vairogs nododams visdū, šigakajam no tā brunnēeksem, kurš līdz ar vairogu dabus kēniņee, nes roku. Bradamantai pēriet celā naktis. Kāds gams vaida to uz Tristana pili, bet teic, ka katrs, kas tur meklē veesturību, to eegūst lik ar cīnu. Viņa nonāk ^{pa}pilē; tā jau eeneenta no trim Islandes brunnēeksem, ar kurēem tai jāspēkojās. Tā pārvar visus kēis un eet pili. Saimneeks stasta tai novelli par šī eoraduma izcelšanos.

XXXIII. Džedajums. Tālē izkārtas viņas Merlina gļoznotas ainas, kas rāda Francijas nākamās likstas. No rīta Bradamanta taisīs dotees kālak, bet Islandes brunnēeki viņu izaicina vēl reiz; viņa tos pārvar atkal. Astolfs uz sava sparnotā zirga apskrej visu pasauli un nolaižas pedīgi Nubijā. Turēones kēniņam uzbrūk karpijas; Astolfs tās aizģezen ar sava vāga skandām.

XXXIV. Džedajums. Astolfs džemās pakal karpijām līdz elles vāsteem un nonāpj pat pats tajā. Viņš redz tur seeweetes, kurās zemes virsū bijušas pārak neceemigas. Indijas princese, Lidija, stasta tam savu likteni. Astolfs laižās kālak un uztop uz visaugstako zemes paradizes kalnu un redz tur patriarchus un Fāni. Tis saka tam starp citu, ka Rolands par tam sodis, ka aiz mīlestības pret pa-
 gani atrāvis kristīgai kara saimei savu palīdzību un apsardzību, ko butu varejis ^{tai} spēēt, ist. Par tam viņš ceturtadalu gada trakos. Astol-
 fam tad jāmes viņam gāles, kurās smelamas uz mēnesi. Tad viņi dodās uz mēnesi. Astolfs uzeet tur milzumu simbolisku leetu. Mu Rolanda pratu viņš redz butelē, kurā viņam jāņem līdz.

XXXV. Tad Astolfs redz daudz nākamū dzīvību pavedeenus (ta ir glaima Ipolitam Este), no kurēem daļas dzīvības būs apveltitas ar nemirstību, bet citas nogremdētas aizmaršībā. Bradamanta pa tam dodās caur Provansi. Fjordeliza sauc to palīgā. Tā nonāk pēe torņa un cīnā nogāj Rodomontu no zirga. Uz norunu tas sūtu kurēeri uz Alģiru ar pavēli, atļaut visus gūstekņus, bet pati ar kaunu noģūd neģin kur.

XXXVI. Dzeedajums. Eerodās Marfiza. Bradamanta piktuma pil-
na gājās savai sāncensei virsū, to trīs reiz apsvezdama ap-
kart. Tā cīņa pēvilka milzumu brunneku iz kristīgo kara
saimes, esākas sadursme. Bradamanta apkauj milzumu paga-
nu un vēl reiz ar iņēpu nogāj Marfizu gar zemi. Abas tās kā
ārprātīgas sitās zobemeem. Tad iz turakā grāvja atskau balss,
izskaidrodama gašā stāstā, ka Marfiza ir Rudžero māsa. Tā ir
Atlasa balss. Rudžero iztāsta visu savu preeksgājeju vēsturi,
esākdams no Trojas izpostīšanas un beigdams ar tam, kā Agra-
mants nokāva viņa tēvu.

XXXVII. Dzeedajums. Rudžero grib jau zēt, — bet pēpeži dzird tas
metālu kādu žēlošanos. Tā ir Islandes sūtne ar savām divi see,
veetam; kadā pili tās izģerblas it plikas, atņemts vairogs un
viņu brunneki sagūstīti. Rudžero un ta damas sēdās zģirģās
un dodas uz pili. Tāu notalam viņi dzird, ka kadā ceemā see,
veešu pilnā ceemā tiranis aizģzinis visas seenas no vīreem tam
dēl, ka tam divi dēli gājuši bojā aiz mīlestības. Visas svešas
seevetes viņš mēdz nokaut, bet viņu brunnekus sagūsta un
atlaiģ tik tad, kad tee zvēr, ceenist seevetes. Bradamanta, Ru-
džero un Marfiza jāģ pē pils, apkauj pulku sulainu, apduli-
na pils saimneku ar dures sitoenu, sassen to un nodod tāu,
tas pēekšā moku pilnam naves sodam.

XXXVIII. Dzeedajums. Bradamanta un Marfiza zēt kristīgo
nometnē pē Atlas. Marfiza pēņem tur kristību. Astolfs ar Rolan-
da butelē eekorkotu prātu atģreeģās Nubijā un pēsunā ķēniņu
eebrukt Agramanta valsti. Divkavei ja izģķir ūbu kara spēku
un valstu liktenis. Rinaldo un Rudžero izraudģiti šai cīņai.
Noruna apstiprinata ar zverastu un divkave esākas.

XXXIX. Dzeedajums. Rudžero cīnās laiski un palaidīgi. Agra-
mants top pinks, metis cīnitajeem virsū un izjauc tā norunu.
No jauna sākas mīkna kauja. Astolfs salasa sev kaģ draudģi
Afrīkā, uzbeiv Alģīrai, atsvabina Sansovinu un Brandimartu
un grib zēt uz Franciju Karlim palīgā. Tģordelģza nonāk pē
Brandimarta. Tā lam trakojģšais Rolands izdara šausmģus

postijumus Astolfa nometnē. Vīsi Brunneesi uzbrūk tam, lai 37.
sasectu un tad izārstetu. Pēc daudz pūlēm tas viņiem izdevās un
Rolandam top atgriezts atpakaļ prāts. Agramants, no visām pu-
sem spaidīts, eel sava kara spēka, atcekas kuģi un grīb vīzi,
natees projam uz Afriku. Bet te viņš sadurās ar Astolfa floti.
Nikna jūras kauja.

XII. Dzeedajums. Agramants aizšmauc magā laivīnā no kaujas
projam. Astolfs un Rolands apsed ar savu kara spēku Bizertas pil-
sātu. Brandimants pirmāis uztop valnī. Pilsāta nomta ar joni
un izlaupīta. Rudžero eet uz Marselu, uzgūt kuģi, atrod visu sava,
cīņu floti gūstā, izdzēnā dažus simtus kristīgo Brunneeku, pa-
nem kuģi un steidzās uz Afriku.

XIII. Dzeedajums. Šausmīga vētra. Vīsi laudis eel bojā. Rudžero
glabjās uz klints, bet kuģis sākst peec tās salas krasteem, kurā
bija Rolands. Tas eet turp, atrod tur Rudžero cēročus, zobenu patusa
pats, bronas dod Olivjeram, zirgu Brandimantam. Kuģojot Rudžero
rōm mostās sirdsapzīna, viņš solās kristīties un izglabjās uz
klints. Tur mūks-ventulneeks nokrista Rudžero un pasludina
tam visu tā nākotni, agru nāvi, atceebību un tad visu Este nama
liktēni. Rolands un citi uzsāk šausmīgu divkavi. Brandimants
morauts.

XIV. Dzeedajums. Rolands nokauj Agramantu un Gradaso. Ri-
naldo dabon zīnat par Andželikas ne-uzticību un par tās bēgšanu ar
Medoro; viņš dodās viņu uzmeklet. Mežā tam uzbrūk ērns (kas sim-
bolizē greizsirdību). Brunneeks (kas simbolizē nicinumu) atpesti
to no šī ērma un pavisam izdzēdina no mīlestības. Pēc Po kāds
brunneeks eeaicina to savā pilī. Dzejneeks izleeto šo gadījumu,
lai sīki aprakstītu Ferraras pili un glaimotu Este namam. Pēc
mes viņa kausu, no kura varēs dabūt zīnat pates uzticību jeb
ne-uzticību.

XV. Dzeedajums. Rolands atsakās no pārbaudījuma un Rinal-
do sēdās uz kuģa; Kuģneeks stāsta atkal tam novelli par sēveču
ne-uzticību un Rinaldo aizbrauc peec Rolanda. Tēc eet peec Astolfa.
Brandimantu svīnīgi apglabā Sicīlijā. Hjordeliza uzceļ sev peec
vīna kapa ventulu klostera istabīnu un dozj nomirst. Olivjers

pa divkavi nokrit no zirga un salauza kāju. Vīnu aizved pie voentulneeka, kas kristīja Rudžero, un svētais vīrs to sadzē, dina ar lūgšanām veem. Tur aizvests arī Sobrius, izdzēdināts tas leekas kristīties. Vīsi dabon zinat, ka arī Rudžero ir kristīts un apsveicina to.

XLIV. Dzeedajums. Rinaldo absola Rudžero'm savu māsu Bradamantu. Vīsi dodās uz Marselu, kur atlaižās arī Astolfs savā sparnotā kumelā, kušu palaiž pēdīgi valā. No turienes vīsi dodās uz Parīzi pie Keizara, kur vīnus apsveic kā ķevijas glabējus. Rinaldo saka saveem vecakeem, ka apsolijs savu māsu Rudžero'm. Bet vīci jau agrāk devuši savu vārdu Konstantinopoles princim un tā pēc atsaka Rudžero'm. Bradamanta eet pēdīgi pie Keizara un lūdz tam, tai dot par vīnu to brunneeku, kurš vīnu pārvarēs. Karlis tam piekrit. Bet vecaki aizved vīnu savā apsvecinātā pili Pirenejās. Rudžero grib iznīcināt grieķu Keizarus un princus. Vīns dodās projam no Francijas uz Belgradu, kur to laiku bija karš starp grieķeem un bulgareem. Bulgari atsveesti atpakaļ, vīnu ka, ra vadonis kritis, bet Rudžero stājās bulgaru kara spēka preekšgā, lā un pēspēk' grieķus begt. Bulgari grib vīnu sevēlet par leekun, gu; bet vīns vajā Lomas princi Leonu, kurš laimīgi pārceļās pār upi. Rudžero aulekšo visu nakti un pēestāj pēdīgi veešnicā pie kādas pils.

XLV. Dzeedajums. Pils saimneeks pavēl Rudžero saņemt. Toved pēests pie Keizara. Keizara māsa, kuras dēlu vīns kaujā nokavis, leek vīnu sesēdinat Lomā un mocit. Bradamanta ar savu tēvu atgriezās Parīzē un sērojas, ^{ka nav} par Rudžero. Bet princis Leons, kurš jau pa kaujas laiku apbrinoja Rudžero un to semēlija, slēpen pēezogās pie Loma un palaiž Rudžero valā. Princis dabon notā zinat, ka Bradamanta būs tik tāim par sevu, kas to uzvarēs. Princis lūdz Rudžero, par to karot. Aiz pateicības Rudžero ne, var princim atteikties. Abi nonāk Parīzē; cīnas deena jau nolik, ta. Rudžero sevēro stingru incognito. Cīna velkās līdz vācaram un beidzas ar tam, ka Sketamo Leonu izsludina par uzvarētā, ju un Bradamantas pašu. Rudžero aizdodās tālu projam

un lūdz nāvi, izbeigt viņa cešanas. Marfiza paskaidro, ka Brada, 39.
manta jau sen pieder Rudžerom; tamdēļ Leonam jāspēkojas ar
to. Leons sūta pēc sava nepazīstamā brunneeka. Visur meklē Ru,
džero, bet nekurs ne-atrod.

XLVI. Dzēdājums. Leons pats dodās viņu meklēt. Feja Melisa
to aizved pie Rudžero, kurš nospreidis sev bada nāvi. Leons ne-at-
laidīgi lūdz Rudžero, pateikt savu cešanu ceļonū. Rudžero izstā,
sta tam visu notikumu. Leons apbrīno sava sāncenša augstsirdi-
bu, bet negribedams tam augstsirdībā paliektes apakšā, atsakas no
Bradamantas. Vīni dodās pie galma, kur pazīst un ^{apsveic} sveicina Ru.
Džero. Leons stāsta par tā augstsirdību un Bradamantas tēvs aizgrābts
pēdīgi pērkrit savas meitas laulībai ar Rudžero. Bulgari sūta depu-
tāciju, lūgt Rudžero, būt par viņu valdnieku. Feja Melisa uztaisa
laulības gultu aiz brīnišķīgām gardinēm, uz kurām izauستا kar,
dinala Ipolita visa glorioza vesture. Džer spidošās kāzas. Kad visi
saseduši aiz galda, te ^{parādās} pēcepeži Rodomonts un izaicina Rudžero
uz dienkāvi. Pēc ilgās un nīkmas cīņas Rodomonts nokauts. —
Tāds ir isumā garās brunneecīgās epopejas saturs.

Poemas kritisks apskats.

Šis Ariosto galvenais darbs top pēskaitīts brunneeciskam epopejām.
Ideja, episki-romantisku veelu apstrādāt humoristiski, pieder
Pulčim, bet pie Ariosto visi brunneeki kēloti veenadi, pie tā ir
pat damas un jaunavas brunneeki, visi izdara veenadus varon-
darbus, visi ir veenadi no nejaušības atkarīgi. Pie trūkumi cēlu-
šees no veelas ne-izdevušās izvēles. Bet ja Ariosto gribēja darīt
pakaļ un nevarēja neko patstāvīgu radīt, tad saprotams, kā viņš
pēdavinājies ori sava pēekšgājēja klūdas. Pie Ariosto nav izdavu-
šos raksturojumu, nav oriģinalības dabas un doģādu zemju aprak-
stos. Laulu slavu reguvis viņa Alēidas daržu apraksts. Bet tur pat
nav vismazāk oriģinalības atpēt. Fakti apraksti bija visai parasti
un ikdienišķīgi starp Lorenzo Mediči laikā dzejnieceem. Itālija
bija tad bagāta ar idilliskām un aprakstītajām poemām un
neveena epopeja ne-iztika bez kautkādas fejas rezidences aprak-
sta. Ariosto poemai nav ne laboirdīgas ticības, neģedomu - jūsmo.

40.
jumu, ne, veemibas, nedz estas milestibas, ne religijas, ne pat ceeni,
bas pret brunneibu, ka vidus laiku poemās. Dzejnieks izturas
ar ironiju un skepticizmu pret savu preekšmetu. Vina varonu
denu nesaistibu un nesecenibu mēs redzejam pecteekoši po-
emas deezgan plašā atstāstijumā. Vina varoni ir nejaušības,
gādijuma, seveešu, burvības rotālas, viņiem nav ne rakstura,
ne tiklīgas vērestības, pat viņu dūšība atkarojas no burvības,
kas viņus dara par ne-cvainojameem. Vina seveetes val mazāk
paveilcīgas. Pret jautajumeem, kas savilņoja arī vina laiku, -
pret pavestības tiraniju, apzinas brīvību, pret leelmaņu un
valdnieku spaidiem - dzejnieks ir pilnīgi veenalīdzīgs un sme-
jās tik par mūkeem, ne-aiztikdams baznīcas absurdas mācības...

Veemibas trūkums. Frakozošā Rolandā' arī nepeeder Ariosto'm,
tāpec ka tas īstēni nerēlīja, bet tik turpināja fragmentus at-
status sava preekšgājeja atstatus fragmentus. Bojardo „Semīlejušās
Rolanda' (Roland innamorato) beigās esākas Rudžero un Prada,
mantas milestības epizode, bet pec Ariosto šis notikums padarīts
par poēmas galveno preekšmetu un Rolanda milestība atrāpās
otrajā vektā. Lai evestu jaunū pusi šai sūžetā, Ariostam nācās
preekširt Rolanda milestībai citu katastrofu, kur varonis, kas tā
jau ne-izrāda leelu garu prātu, pazaudi pedīgi arī ta pēdejas atlee,
kas. Tā bezprātība jeb šis trakums iztaisā daļu dzeedajumu preekš-
metu, bet neskatot uz tam visa poēma dabujuse savu nosauku,
mu no šī gandrīz epizodiskā atgadījuma. It tāpat nepeeder Ari-
osto'm arī bezgalīge noklidumi - atklidumi stastā, pār-pilditā
ar visnesagaidamakeem atgadījumeem un notikumeem, kureem sekot
nav iespējams bez galvas-skurbsšanas; šo metodi eved jau Pulci,
bet sevišķi Bojardo.

Ne veem visumā, - pat vismazākās sava epa sīrumās, Ariosto,
pec ta poēmas tuvaka apskata, izrādas par imitatoru. Spaneešu
un franču romanses devušās viņam gandrīz visu materialu.
Pat epa galvenais gādījums, „Orlando furioso' ir pakaldarinums
Tristanam un Lancelotam. Miltzums ainu aizņēmts no antīkēem
dzejniekeem. Tas aizņēmees arī no Daules bez kādas apdomašanas;

41. Tādā veidā tā leela dala poēmas trūkumu kā arī labumu nepē, bet pašam Ariosto m, bet izcēlās no viņa pirmās klūdas, pasta, vofas eekš tam, ka viņš neradīja un neizstrādāja savu paša planu, bet pa daļai turpināja no preekšgājejeem sāktu, pa daļai darīnāja teem pakal jeb pilnīgi aizņēmas no dažādeem dzejneem, keem, senēem un jaunēem, italeešēem un sveeēem. Viņam preekst tik aizņēmtā materiala apstradojums, leelais taktis tā izleetoša, nā, joku izglitojums un nepārspējams, veenadais varonu mirdzums, kas izleets pa visu poēmu.

Bez tam Ariosto poēmā, Trakojošais Rolands' atspoguļo, jās viss viņa laikmets, visa viņa laika Itālija, leelkungu un kardinālu valdīta, ar tās nenobreedušeem jēgumeem par cilve, ci vadošeem principeem, ar bagatības un rupja spēka preekstro, cibu, ar šo ironiskām atteecībām uz visu, kas atrodās ārpus vi, nu dzīves intreiū sferas. Tikai poēmas epizodiskē sīkumi gē meti reljefīgi un plastiski, un šo atsevišķu leelisku ainu viņ, da dara stipru iespaidu, kuša trūkst visai poēmā, ^{visā} tās kopī, bā.

Nejuzdams ceemīgu apbrīnošanu pret brunneeku tradīcijām, no kurām viņš aizņēmes savas poēmas materialu, Ariosto to mēr smēlis, viņam peemītošā atsauksmē uz katru reālu notiku, mu jeb parādi, tik daudz siltuma preekš sava ražojuma, ka viņš katru cīņu, katru dēku, katru varonisku jeb humoristisku stāvokli prot poēmas aprakstamo notikumu kaleidoskopis, ki mainīgā raibumā izpuskot ar visu spilgtu krāsu mirdzumu, ^{navisam} ar tam taisni peespezdams mūs pilnīgi aizmierst viņa gandrūz, ^{Dzājneeka} pilnīgu bezrūpību par viņa radamo raksturu istumu. ^{prigta} Dzīva jūta un pastāvīgi gaišā sirds satversme paleek poēmā ar veonu un visur veenadas, viņa nopeetnība tapat kā frivo, lā izlaidība, viņa asprātīgā ironija tapat kā viņa dailā jūs, mība parādās caurdvestas veenadā mērā no nepārspējami veibinoša, neizsakama mirdzuma. „Ariosto mākslneeciskais mērkis pastāv spīdošā, dzīvā darbībā, kuša ar pilnīgu veenmē, ribi izdalīta pa visu leelo poēmu.“¹⁾

1) Burckhardt, „Cultus der Renaissance“.

Bez sevišķi ja-aizrāda uz viņa vārsonu vraglumu un mirdzumu.
Lai tik paklausāms kā peem. „Trakojošais Rolands' runā, sēro,
dams par pazaudēto mīlestību XXIX. dziedājumā:

Ar puķes, zaļā birze, lauki,
Ar ala, avots kur udz jauki,
Tūs manas laimes mīteklī, -
Kur galafona meita jaunā,
Bet citeem peeli dzejeem launā,
Tik mani mīlej' veenigi, -
Kur es ar Andželiku klusu
Reiz baudiju tik saldu dusu,
Kur viņa kāla guleja
Mā manas apskāvušās rokas
Un pilna salda maiguma
Lauj Medoram, ka klāt tai lokās, -
Nu, kādu algu peeskiert jums?
Es nabags, - man tik vēlejšums,
Kaut mīlātee šurp jauni klistu
Ar mīlestību stipru, istu
Tāz tuveem ceomeem, tālām veetām,
Veomalga, ka par visām leetām
Šurp nācejs zaļo birzi, laukus
Un alu, avotinus jaukus,
Ar puķes, kas te gražni mirdz,
Tas lugdams svētītu no sirds:
Lai saule viņus mīli silda,
Lai mēness gaisma nakti pilda
Un nimfu koris nelaištu,
Ka gans šurp dzētu ganiklu ...

Bez uzskaitītām spidošām Ariosto dzejas īpašībām, viņa oktavu
reibinošā muzika bez šaubām bija preekš XVI. gadsimtene italeeša
auss tādā pat mērā peewilcīga, kā arī vēlākās laikās.

Ariosto rakstījis arī dažas komedijas. Tās ir pavisam četras, kā: "Cassaria" (Lāde), "I suppositi" (Pārmāimīte, Ne-īstee, Pabāstee), "Lena" un "Il Negromante" (^{Zintneeks,} Astrologs, Ivaigūnu raudzītājs). Pirmās divas komedijas pašas par sevi visai ne-ēvērojamas, tajās dzejnieks stingri turējis pēc latīņu paraugiem; tās nav nekāds cits kā parāldarīnūmi Terenca un Plauta ražojumiem.

Trešā komedija, Lena, ēvēd mūs vismetīrakā itāļiešu zemū laūžu jeb pūla sabēdrībā. Galvenā darbigā persona tajā ir Lena, savēdeja bābina, kurai tās mīlakais, vecais Facio, nōdod, au, dzināšanā' savu meesīgu meitu, Liciniju. Lena māca tai sū, kumā lasit, pataisit ēdeem, adit un citus seerīšku darbus. Tz, eelās mīlestība starp Liciniju un jauno Flavio. Lena, audzina, taja, ir gatava jaunajam cilvēkam pēgādāt Liciniju par 25 du, kateem, kurvi tak Flaviom nav. Sulainis Karbolo palīdz Flaviom noblēdit šo naudu tēvam. Komedija beidzas ar tūm jai, no laūžu likumīgu salaulāšanos. — Meli un noblēdījumi, ar kurēem sulainis pēekrāpj veco Facio, Lenas ^{nespētums} zemīskums un bezkaunīge, nekītree stīki — sapīnke visus intrigas maģļus, bet dialogs stīpri sapīparots ar divdomīgeem un seklem jō, keem. Mm tomēr lugai bija leelas sekmes. To uzveda pēerēd visaugstakām Teraras galma personām un otrās leelkunga dēls, princis Frančesko d'Este, pats deklamēja prologu. —

Ar ceturto komediju, "Negromante" Ariosto grībejis sarak, stit satīru uz savu laiku. Zintneekem bija to laiku leela loma Itālijā un tee ēeguva ēvērojāmu bagatību, izmantodami itāļiešu māntīcību. Par šo pēekšmetu saceretas neskaitāmas komedijas, — acīm redzot ar nolūku, atvērt laudim acis. Kome, dijas varonis ir vēnteesīgais jauneklis Čintio, kurš sagaida no zīntneeka ēvērojāmu pakalpojumu, pilnīgi ticēdams tā maģiskām, zīntneeciskām darvanām; sulainis Temolo ir vē, sīgais prāligais cilvēks, kas vesela prāta vārdā izsmej zīnt, neeka brīnumus. Intrīga ir tā, ka Čintio šķepen apprecējis Laviniju

veca Facio audžu meitu, bet trīs mēnešus vēlāk viņa tēvs Masi, 44.
mo speciālu darbu precēl Emiliju. Kā nu kapt valā no šīs laulības?
Cintio nonemās, nekad ne-aiztikt savu otro sevu, lai tā pēspē,
stu tās tēvu, likt skirstēt. Bet Emilijas tēvs griežas pē zint-
neeka, zavātneeka, to lūgdams, nonemt no jaunā cilvēka lāstu.
Bet vecais Facio, par tam dabujis zināt, līdz ar Cintio pēdovā
tam pašam zavātneekam vēl leclaku algu, ka tas papūletos šo lau-
libu izskirt. Tādā veidā veiklais zintneeks nokōvis divi mūkus
uz veena maksķera.

Otrajā ceļēnā zintneeka sulainis, Nibbio, smēdz sekošu
negromanta raksturojumu: „Ne daudzeem ir tāda pašpalāvība,
kā simoram Džakelino; viņš tik ko prot lasit, bet izdodās par
par filozofu, alchimiki, ārstu, zvaigznu ceenitāju, zavātneeku
un garu saucēju, - un ^{prot tas} gin (no šīm un citām leclām tikpat, kā
ēģelis un vērsis no muzikas. Bet sašķobijis nummu - ģīmi, kas
nekustinams kā marmors, tas sagroza laudim galvas ar savu
plāpību, un melkulību un citām mākslām, bauda citu ļaužu
bagatību un dara mani par savu baudu dalībneeku, bet mel-
kība, kas valda pasaulē, palīdz viņam pē tam. Mēs kleijojam
kā ēģaini no zemes uz zemi (par zemju zemem), - un kur viņš eet
cauri, tur paleek pēdas it kā no gleemja, jeb labaki, kā no kru-
sas un zibena, tā ka viņam, lai paslēptos, katrā pilsētā ja,
maina vārds, drēbes, valoda un tēvijs. Te viņš saucās par Pe-
teri, te par Ģāni; te izdodās par grieķi, te par ēģiptēti jeb afrina-
ni. Bet pateesībā tas dzimis ģēds, - veens no teem, kurus izģina
no Kastilijas. Man nāktos ilgi runāt, ja es sāktu stāstīt, cik angst-
manus un pilsonus, cik vīrešus un seovetes viņš pēkņāpis un
pēvīlis, cik aptraipijis viņš laulības pārkāpumeem, tamdēl ka
tas nemās te apvaislot nēvaislīgu laulību, te samceerināt vīru
ar sevu, te uģģevjot kaut kādu muiģneekeli un apstrādat to
labaki, nekā mūks atraitniti. - -

Ariosto negromants, zintneeks, zavētājs pilnīgi attaisno visus
šos pārmētumus. Viņš ne tik veen speciāls abas puses viņam par

45. Ta operacijām veltit zelta vaj sudraba trauka, bet pēckrāpji
vēl arī trešo neentesi, Kamillo, kurš trii mirst aiz mīlesti,
bas pret Ēintio sevu un lapat netaupa naudu pēckš laulības
šķiršanās. Negromants turā par vislabāko izspeest no visam trim
vēl reiz naudu par savu zavešānu un tad laistees ar salaupi,
to mantu pār robežu. Ēintio nepēckrita, apvainot savu nevai,
nigu sevu, — Nibbio saka tam: „Ne-ēset tik aplami, ne-ēdo,
majatees otram kaitet, ja jums tas senes labumu. Mēs dzīvo,
jam tādā laikā, kad laudis, kuri varēlu to darit, un nedara, ir
reti; ^{atrodami} un jo zēvērojamaki laudis, jo daudzkārtak viņi to dara.
Intriga atrisinas atzīšanās skatā: — necis Masimo pasludina,
ka pirmā un istā Ēintio seva ir viņa meesiga meita, kuru
tas turēja par pazudušu, tamlabad tas pēckrit, ka otra seva
set atpakaļ pēe tās pirmā deevinataja, — Kamillo. Negromants
pēckviltis, dotos solījumus neveens viņam netureja; ne veem tam
neko nedeva, bet tam pat bija vel ja-apdomajās, kā glābtoes.
Viņš grib, mazākais, ^{savākt} ~~patkaupt~~ savas loetas, — bet Nibbio dzen viņu
steigtees uz ostu, leek viņam tur nēmt kuģi un gaidit, līdz
tas nāks ar mantām, bet tas aizbēg tad ar visu sava kunga
bagatību.

Iebšu Ariosto komedijās, kā nule redzejam, netrūkst nedz
untumainu jorojumu, nedz gracijas un spidošu domu, tad
tomēr salīdzinot ar 46. Trakojošā Rolanda" dzeedajumeem viņas
paloek šēem parāļ. Ariosto slava un nozīme dibinās uz tā
poemas „Orlando furioso”. Ariosto ceemitaji nesauc to citadi,
kā par „Terakas Homeru”. Varbut, ka ne pēe veena no dzejniec,
keem neparādās tādā neuztrauktā tīribā, kā pēe Ariosto, no
veenas puses dzīves reibums visā tās pilnībā, ar visu tajā
valdošo cilveku tēlu, kaislību un untumu raibumu, un, no
otras puses ar dalību un ironiju sajauktā apmecerinatības
jūta, kas veenadi zērosinama tā caur pasaules mirdzigu skai
stumu, kā arī mulkību un, jāsapar, ka galu galā viss tas
no dzejnieka nav izdomāts, bet patees, pārdzīvots.

Kaut ar Ariosto cereja aprakstīt sava varona nāvi, tomēr arī šī, kā Bojardo poema palika nepabeigta. Bet neskatot uz tam „Tra. kojšais Rolands” eeguva leelu pērkrišanu un Ariostom radās daudz pakalदारिताju. Un, tēvsam, Ariostom bija pulks pakalदारिताju, tak radīt pēcnācējus, radīt skolu tas nevarēja, tamdēl ka ta že, nijs un ta deeviškā jautriba izlaisija viņa pārav specifisko īpašību. No daudzajiem epikēm, kas bijuši stansēs romantiskās teikas sūžetus, jāpeemin šē vispirms divi: Luidži Alamanni un Bernardo Taso.

Pirmais no Ariosto pakalदारिताjiem ir Luidži Alamanni (Luigi Alamanni, 1495-1556). Tas pēdzima Florencē 1495.gadā, muižneeku ģimenē; bija kardināla Džuliani, pavesta Leona X. tuvākā padoma dēveja mīlulis. Jaunais dzejneeks sarīkoja sa- zvērestību pret kardināla Dživību, kamdēl bij jābēg uz Veneci- ju. Bet kad kardināls uzkāpa pavesta tronī kā Klements VIII, tad Alamanniim bija pavisam jā- atstāj Italijs. Vairak kā 35 gadus viņš nōdzīvoja Francijā un nomira 1556.gadā Amboazē, baudījis Franciska I. un Indriva II. labprātību un draudzību. Ariostom pakalदारिताms, Alamanni. sacereja poemu „Gironē” (Džirone) jeb „Gironē il Cortese” (Kortazes Džirons) 24-ōs dzeedaju, mōs. Šā poema ir veenkāršs vecas franču poemas (Giron le Courtois), jums oktavās. Otrā viņa poema „Avarhīde” (Avarhīde) apzēēo tapat 24-ōs dzeedajumōs Burģā (Avaricum) apsēdi un izlaisa visai ne- izdevušos pakalदारitinumu Homeram. Cēvērojama kuis no visiem viņa ražojumēm ir didaktiskā poema „Agricollūra” (Zemkopība, 1546.g.), kura rakstīta skaistā valodā un zistematiski izskaidro sešās grāmatās visu zemkopības teoriju, kura veetām pārtrauk- ta no mytiskām un pat politiskām epizodem.

Otrs Ariosto pakalदारिताjs ir Bernardo Taso (B. Tasso) slave, nā Torkvato Taso kōvs. Tas pēdzima 1493.g. eekā Bergamo, bija par Mantuas leelkunga sekretaru un Ostilijas pārvaldneeku;

47. mīra Brešijā 1569. g. Tas savā „Amadisā” pārcēla gandrīz vis,
du pa vārdam italiešu vārsmās spāņu romānu „Gallijas
Amadis”, esprauzdams tajā epizodi „Floridantē”, kurā turpi,
kam tāpa atsevišķi izdota.

Nikolo Makiaveli (1469-1527).

Visas pretrunas, kurām bija pilna tā laika dzīve - dzimtenes
dižanums un dziļš pazeminums, saldi kaislīgā dzīves bauda, no
asprātības nesšķiramā jautriba līdz ar pēvecotu caur audzināša,
nu panāktu glītību, bet tāpat arī jestrā nopelnība, kurā uz,
speeda savu zīnogu katram no dzīlākēem garēm zem XVI gā,
simtena šausmīgu sabēdrisku un politisku satricinumu ee,
spaida, - viss tas ^{visbiežākā mērā šeb pat apē} atrada izteiksmi un izpaudās leclā Florences
politika, vēsturneeka, dzejneeka-dramaturga, publicista un filo,
zofa Nikolo Makiaveli personā. Tis cilvēks ir mīkls, tas ir
patmālibas un augstsirdības, ceelsirdības un labsirdības, viltības un
veenkārsības, zemiskuma un romānveidīga pašaižļeguma sako,
pojums. Veiklas neuzticības, viltīga zvērasta un patriotiskas paš,
uzpūrešanās darbs veenadi modināja Makiaveli godbijīgu
apbrīnošanu. Un laudis, starp kurēem tas dzīvoja, ne-erandzija
vīna rakstōs neko nespetnu, pat vislabākē no teem alsaucas par
šo rakstneeku un tā ražojumēem ar dziļu ceenību. Pavests kles,
ments VII. veicināja to pašu grāmatu izdošanu, kurās nākamajā
gadsimtenī Tridentas koncils atzina par kaitīgām kristīgu lau,
tju lasīšanai. Pret Makiaveli vispirms neuzstājās vis vīna tau,
teeši, bet franču protestants un angļu kardinals. Viss tas leccina,
ka rakstneeka trūkumi nepeedereja vis šim pašam, bet tā lai,
ka eerasām, kurā tas dzīvoja.

Nikolajs Makiaveli (Niccolo Macchiavelli) peedzima 3. maijā
1469. g. Florencē. Vīna ģimene peedereja vecam muižnieeku namam.
Vīna māte bija „zinatņu draudzene” un dzejneece. Vīna redzeja
savā jaunībā tā savas tuvākās dzimtenes, kā arī visas Itālijas
laimīgu stāvokli. Kopš jaunēem gadēem vīns izpildīja Florences

republicas sekretara voetu. No 1494. g. Itālija kļuva par asiņainu 48.
kāra lauku un treju varenu Eiropas valdnieku godkārtīgu nōds,
mu mērķi. Šee kronētie vīri bija: Francijas un Aragonijas ķēniņi
un Romas keizars, Karlis VIII. cēdams caur Itāliju, deva patstāvību
Pizai, kura atradās Florences atrašanās. Bet tikko Karlis atstāja Itā-
liju, to Florence mācās no jauna ar savām prasībām Pizai virsū. No
tam sākās sīkots karš, kurā nēma dalību gandrīz visas pārejas Itā-
lijas valstis un kurš ātri nomērdēja nabaga zemes pedējos spēkus.

Makiavelli nobreidošākā vecumā, kad viņš darbojās gan kā Flo-
rences valsts sekretars, gan kā tās sūtis pēc dažādem Itālijas gal-
meem, pēc kriijas un Francijā, apgarots no kārsta patriotisma
un dziļākā naida pret arzemes barbariem, kas nospeda un izlau-
pija Itāliju, — šis pēdējās atbrīvošana un politiskas nozīmes at-
jaunošana bija viņa pastāvīgo dzīves sapnis. Un kā arī noliktu
šī atbrīvošana, — vaj zem varena visu ap sevi nospedēja tirana pa-
līdzības, par kādu rādījās tāpt Cezare Bordoģja, vaj tautas sacelša-
nās celā, — ar vēnu vārdu, veenalga, vaj ar launēm vaj labeem lidzē-
lēm, brīvības sasniegums iztaisija preekš Makiavelli vēnīgomēr-
ki, ko tas ne acunīkīli nepazaudēja iz acīm.

— Viņš dziļi noskuma par dzimtenes postu un gaiši apzinās, kur
bija launums un seks kam pastāveja glabins. Launuma avots bija
italiešu tautas karciņa sistēma, kas iznīcināja tās spēku un dis-
ciplīnu un padarīja to preekš katra arzemes laupitāja par veeg-
lu laupījumu. Tamdēļ Makiavelli uzmeta planu par derēta kara
spēka atcelšanu un nacionalas milicijas cēvešanu. Viņš ķērdis ar cē-
tīgu čāklumu pēc kara teorijas studijām un istā laikā paspēja cēpa-
gītees ar visem tās sīkumeem. Šo studiju anglis bija septīnas grā-
matas par kara mākslu — Arte della guerra. No teorijas Makiavelli
tulīn pārgāja pēc praktikas. Viņam valdības dāvato uzticību tas iz-
letoja, atsvarinādams savu tēvijū no svešniekiem, pēnācejiem,
dodams tai iespūju, uzdot apsardzību saveem pašas dēleem, atsako-
tees no vairīga svežemnieku palīga. Divi programmas jaunās mi-
leijas cēvešanai (Due provisioni per istruire milizie nelle republica

49. Fiorentina) un vērojumi par kājnieceku komandiera izvēti es-est visos MakiaVELLI rakstu krājumos. Iz viņa 80 vēstulem¹⁾ redzams, kādas grūtības un pūles maksājis viņam visu kavēkļu novērsums pēc sava plāna izvešanas. Kavalerijai MakiaVELLI acīs nebija tā, da nozīme, kādu tai piešķīra tā laika beedri. Viņš apgalvo, ka armijas galvenais spēks pastāv kājniecekos. Tāmdēļ viņš par visām lietām nodarbojās ar tās organizāciju. Visiem pilsoņiem, kas atrasti par derīgiem kara deenestam, jābūt gataviem uz pirmo saucēnu, sekot savam karogam. Šis florencešu tautas visu cerību un parāšu vispildīgākais apversums sacēla enilzumu protestu un pretestību. MakiaVELLIim bij jāraksta, jādraud, jādraud, jālūdz, jāpērkurā, jādodās no vienas vēstas uz otru. Tēdigi viņa pūlincem bija panākums; cesaurkums tika izsludināts; jaunie kara vīri apmācīti un MakiaVELLI ar tēvīskū preeku redzeja, kā italeešu erooči no jauna tapa draudīgi preeš barbareem draudīgi. Bet 1512. gada revolucija izārdīja tik no esanta darbu. Mediči atgriezās no sa, kas ilgās trimdas, - un MakiaVELLI politika tapa atņemta; viņa sabēdrīskē nopelni atalgoti ar nabādzību, eslēdzījumeem un tirdēem. Sākumā viņu izdzina no pilsātas, bet kad atsklāja sa, zvērestību pret Medičēem, viņu esmeta trūdainā cectumā, eslēdza važās un pat ceeteem tirdēem esleekot blukī (june); tomēr viņa spēdalīšanās sazvērestībā netika spēerādīta. Kardinals Mediči, nākdams uz pavesta kroņa kā Leons X., deva bijušajam Florences republikas sekretaram brīvību, bet ar pavēti, nekavejot viņu izsūtīt no pilsātas. Par MakiaVELLI dzīvi un nodarboša, nos šai bedīgā laikā mēs dabonām zināt iz viņa sarakstīšanās ar draugiem (Lettere familiari). Mocīts no slāpēm pēc nodarbošanās viņš rakstīja kādam no saveem draugiem, Francesco Vetlori, lūgdams to, sacīt kardinalam, ka Mediči nenozēlos, javini to atvalinās no trimdas. Rau kā viņš slāp cilu raksta:

„Es dzīvoju cēmā... Colos deenai austot un dodos birzē, nīnū līcu izērst leekos kokus; kur es pāleeku divi stundas, apokaldams

1) Tās izdotas 1857. g.

darbu, kas padarīts deenu preeksā tam, jeb kaveju laiku ar malvas
 cirtejiem, kas mūžīgi kāldojās gan savā starpā, gan ar kaimiņiem.
 Tad esmu vespnicā pee leelcelā,^{sa} runajos ar garambraucejiem, ig,
 kaujaju tos pie jaunām zindām, izdzirdu dažādas leetas un nomānu
 pee laudim garšās starpību un fantāzijas dažādību. Pa tam pienāk
 pusdeenas laiks; es un mana ģimene ēdam to, ko var peegādāt
 mans nabaga ceems un mana noleelā mantība. Pēc pusdeenas es at-
 griezōs vespnicā; tur pa laikam sēd saimneeks, melderis, meesneeks
 un divi kegelneeki. Ar teem nogrimstu uz visu līdz deenas beigām
 krivka jeb trixtrak spēlē. Lāks bēggalīgi stōidi, pēdīgi lamaša,
 nās. Vakarā es atgriezōs mājās un eju savā kabinetā. Mū sleegēna
 nometu savus zeeemneeka svarkus, pilnus netīrumu un putekļu,
 uzvelku leeliskas galma drēbes un, tā apģērbes dodos pee senatnes
 leelu viru galma. No teem draudzīgi uzņemts, es baudu tur to dzīvi,
 kuša veenīgi man eedzīmā, ^{ipātīgi} preeksā kušās es arī dzimis. Es nekaunos
 ar viņeem sarunāties, nebištos iztaujāt par viņu darbības cēlonem;
 viņi man labprātīgi atbild; kādas veselas četras stundas es ne,
 jūtu ne vismazāko garlaicību, aizmirstu katru rūpi, nebaidos no
 nabādžības un pat nāve mani nebedina. Visu es pārnesu no
 viņeem uz sevi. Mū, sekodams Dantes vārdeem, ka „nav zindāmu
 bez saprastā paturešanas atmiņā”, — es sev peesavinu iz sarunas
 ar viņeem visu; kam tik preeksā ir ^{manis} kautkāds svars. Tādā veidā es
 sacereju rakstīnu „De Principatibus”. . . Es to veltīšu Džulianam
Mediči kamdēl, ka eju bojā; es nevaru ilgāk paliktees kādā stāvok-
 li, citādi nabādžība mani peespeedis nicinat visus.”

Raksts, ko Makianelli šē peemin ir „Il Principe”. Bet šīs zovē,
 rojamās grāmatas veltījums tapa salti peenents. Autors neko ne,
 zemantoja; viņa stāvoklis bija visizsamistamākais. Junijā 1514.
 gadā viņš rakstīja Franceskōm Vattori: „Es paleeku ar vemu tai
 pašā nabādžībā; un neveenu cilvēka dvēsele ne atmin manu pa-
 devību, nedomā, ka es preeksā kaut kam vel derīgs. Bet man jau
 nav eespējams, paliktees kādā stāvokli; es pavisam esmu nobei,
 dzos, un jā tas Kungs par mani ne-apģēlosees, tad kādā jaunā

doenā man būs ja-atstāj savs namus un ja-eet par repetitoru vai skriveri pēc kaut kāda podesta, — ja ne-atradīšu neko labāku; jeb eelist kādā nomalē, beenus grāmatā noīcīt. Savu ģimēni es atstāšu šē; lai tā mani uzlūko kā nomirusu. Bez manis tai būs daudz labāki; es sagādāju tai tik izdevumus, tamdēļ ka nekā nevaru atradināties no sava paraduma, naudu izāķest.”

Tak pēdīgi Mediči nonēmas pēcgēest vērību slavenajam trimdencekam. 1524. g. pirmo reiz viņam tapa uzdots izpildīt sabiedrisku amatu. Šā misija pastāveja uzdevumā, uzliegt uz leelo gaveni spredixotāju. Bet kad Burbonu konnetabls apdraudeja Florensi, — florenceesi uzdeva Makiavellim sapulcēt miliciju un apkarāt apcietinājumus. Pēdīgi 1527. gada maijā viņu sūtīja pēc Andreja Doria, kurš ar franču galeorām brauca kaja Civita. Vecķijas preekšā. Ja bija viņa beidzamā misija, jo viņš nomira 22. jūnijā 1527. g. 58 gadus vecs tapis. Viņa nāvi pa-atrināja paš-izgudrotu pilu leetošana. Citnārt tās viņam lādžaja pēc kroniskas vadera kaites, bet šoreiz vairs nē un nē, laimīgais beidzās sāusmīgās mokās.

Makiavelli's pēdzīvoja Arēšo Mediči trimdu un mēsi, kurā postījumi aprakstīti viņa vīstulēs. Viņš atstāja savu ģimēni galejā nabādžībā, bet savu vārdu aprakstītu ar visnelāgareem pācmetūmeem. Neveems mēmlēja Makiavelli. Mediči viņu cenīda kā brīvestības aizstāvi, bet patrioti, aizmiršda, mi visas mokas, kurās Makiavelli izceļa brīvestības dēļ, atminēja tik, ka tas miģa pēdejo laiku atrades Mediči doena, stā. Jā nomira šis cilvēks, ne no veena mīlets, no visam nīci, nats, — bet pa ^{toņar} tam tas „pateesi mīleja brīvestību un mīleja to vairak nekā ar parastu mīlestību”, — tā runā par viņu beģe partēijiskais viņa darbu leccimeers, Džovanni-Batista Burzi, ni. Makiavelli mēesas apglabāja Santa Kriče baznīcā, kur pēc kāda angļa projekta leklais leclskungs Leopolds uzceļa tam

peeminekli. Tanto nomini nullum par elogium (Tik leelamu vārdam nav līdzīgas slavas) - skatī peeminekla virsraksts. X

Tagad vispirms aplūkosim MakiaVELLI kā DZEJNEEKSU, tad pēcāk kā POLITIKU un vēsturineeku.

I. MakiaVELLI kā dzejneeks.

MakiaVELLI dzejiskā darbība devuse, bez neleela skaita sonetu un stansu, dažas komedijas, satirisku novelli un politisku romānu.

No MakiaVELLI komedijām „La Mandragola” ja atzīst par visspidošāko to komediju preekstāvi, kuras saceretas pēc Romas commedia erudita paraugiem. Ariosto'm bija leels talants preekst komiskas dzejas, bet viņam trūka satusa dziļuma. Bezgalīgi augstaku par viņu stāv Ma-
kiaVELLI, kuru līdz šim vēl nav neveens no italiešu komiķiem pār-
spējis. Ja komedijas „La Mandragola jeb Mandragora” (Mīlestības indeve jeb „Burvīgs dzēreens”) pamatā gul pateess notikums.

Kādam vecam florenceetim, Ničim, kam doktora cepure vēgojās pavisam smadzenu tukšā paurē, ir jauna skaista sievietina Lukrecija, kuru grib pavest kāds jauns lepis - sevišķu medneeks - Kallima, ko. Bet doktors Niči stingri sarg savu pati un ta pate ir šķūsta un godīga. Tamdēļ Kallimako spekulē uz Niči aprobežotību, uz ta kaislo vēlēšanos, dabūt pēnāceju un tad vēl uz Lukrecijas mā-
tes, Sostratas, netikumību, bez tam viņš pēnēma sev par palīgu leakēdi Liguīo, Niči nama draugu. Liguīo izdomā sekošū intrigu: Kallimako'm ja izdodās par slavenu ārstu, kurš ar savoom latīnu citateem eedvēš pret sevi neprāšas pedanta ceenību un leelās, ka tam ir visdrošākais līdzeklis pret neauglibu, burvīgs, zaveklīgs dzēreens Mandragola jeb Mandragora, mēga zāles, kas Lukrecijai ja ceenam, ejot gulēt. Bet tā ka šis dzēreens ir vīram pēc pirmajoom seavas apkampeeneem nāvīgs, tad Ničim dod padomu, nēmt kaut kādu lauku puisi un tam pēošnīt nāvejošo bāudu. Vecais veen, loeisis eesākumā pretojās, bet tad pēkrit, būdams pārleecināts, ka

„jeb „Mandragora”, ta ir sorta di pianta, zināma stādu zorte, pa fran-
ciski „Mandragore”.

daudz kēnini un angsti kungi (sinjori) jau lectojuši šos līdžekļus. Atleek tik pērnunat seevu. Te nāk palīgā Lukrecijas māte, Sostrata, un garīdzneeks Timoteo. Timoteo gatavība un paņēmēms, ar kādu tas ķerās pēz loetas, ir visvīktakā satisa uz bezkaunīgo kaunisti, ku un italeešu mūknēcības bezmāriņu naudas kāvi. Sostrata ved pateru pēz Lukrecijas. Rau saruna viņu starpā:

Paters Timoteo. Es zīru, ko jūs gribat no manis dzirdet. Es patesi vairak kā divi stundas sasēdeju pēz grāmatām, studēdamis šo ga, dijumu, un pēz pamatīga pētījuma, atradu daudz, kas der pater's mums tiklab vispār, kā arī sevišķi.

Lukrecija. Jūs jokojat, jeb runajat no teesas?

Paters. Ak, madonna Lukrecija, vaj tagād lai joko? jeb vaj jūs rēdzat mani šodeen pirmo reiz?

Lukrecija. Ne, pater, bet tas man rādās par visšausmīgāko darbu, no ka es jebkad dzirdējuse.

Paters. Madonna, es jūms tieu. Bet jūms nav tas vairs jāsaika. J, daudz leetu, kas notalam rādās šausmīgas, nepanesamas, nelāgas, bet ja tām pēz cet tuvak, tās klūst jāntas, panesamas, sīsnīgi pagāstamas. Tamdēļ tad arī mēdz sacit, ka bailem ir leelas acis. Tāds ir arī šis gadījums. Bet es atgriezīšos pēz sava pirmā padoma. Atteecotes uz jūsu sirds apzinu, jūms der tik sevērot to vispārīgo likumu, ka kur ir pater's labums un nepater's ļaunums, tur nekad nav arī bailem no ļaunuma jāpalaiz labums. Jē pater's labums ir tas, ka jūs nākset svetitā stavokli un ee, gūset kristīgu dvēseli šēvam Kungam. Šaubīgais ļaunums ir tas, ka tas, kas jūs pēz ta dzēreona dabūs rokā, nomirs, bet gadās arī, ka nemirst. Tak tā ka ta leeta ir vel šaubīga, tad arī labida, ra mesirs Niči, nedodamees šīs breesmās. Kas atteecās uz tam, ka pats arts ir grēks, tad tas tik tā leekās tapee, ka grēko griba, bet ne meesa. Imago grēks būtu, nepaklausit sevam vīram, bet jūs darat viņam pa prātām; grēks būtu, apmeerinat savas kaislības, bet jūs darat ko sev nepatīkamu. Bez tam allažin jāpatu, ra mērvīs pēzeksš acim. Tūsu mērvīs ir - pildit vel veenu vektu

paradīzē, espreccet savu vīru. Bībelē sacīts, ka Lota meitas, doma, damas, ka viņas veen tik zemes vīrsū atlikušās, likušās no sava tēva pēcguletees, bet tā ka viņu nolūks bija labs, tad viņas ori nar grēko, jūšās.

Lukrecija. Uz kam jūs mani peerunajat ?

Paters. Es zvēru, madonna, pee šīs svētās zīmes, ka ja jūs šai gadi, jumā paklausat savam pašam, tad jūs nozeeozatces ne vaisak, kā kād peektdeen estu galu, - grēks, kurš nomazgajams ar sveto udeni.

Lostrata. Viņa izpildis to, ko jūs gribat. - Nu, ko baidēes, neldzina? Šai pilsātā, mazakais, peedesmit seeveetes paceltu par tam rokās uz debesim.

Lukreceja. Lāi nu; bet es zīnu, ka nepārdzīvošu šo naksti.

Paters. Nebaidēes, mana meita, es lūgšu Deenu, es lasišu lūgōamas vīrsenģelim Gabrielam, lai tev tovi pasarg; ej ar Deenu un sataisees uz noslēpumu, kas tev stāv preekšā. — —

gan nekāo nar jezuitisms tik meistariiski raksturots, kā šai skatā, kušā paters eemidzina jaunās seeveetes sirds apzīnu. Pēdīgi Lukrecija padodās un eeņem slēpumaino lidzekli. Niči, Ligurio un paters, teepees Kallimako doktora drēbēs, nakts tumsai eestājo. tees, meklē pa eeelām zemneeku puisi, atrod par zemneeku pārģērbu. šos Kallimako, sake; un ved pee Lukrecijas, kura pēc tam, kād Kal, limako to apmeerinajis, saka: „Tā ka tava izmanība un mana vīra mulķība, manas mātes veentesība un mana garidzneeka neģēlība noveduši mani līdz tam, ko es nekād nebutu labprātīgi darījuse, tad es gribu domāt, ka tas ir doevīgas pāveezes prāts un nespēju no tam atteixtees, ko man pavēl debess peenemt. Tapēc es nemu tevi par savu kungu, aizstāvi un vadoni.”

Machiavelli šīs lūgas prologā aizbildinās to preekšā, kiuri atrastu viņas veelu par prātīga un nopeetna cilvēka neeeenīgu, aizbildinās caur tam, ka grībejis trimdas bodīgās minutes saldit caur šim „blēni” domām. Zināms, „Mandragola” ir vispasauls literatūras vismekti, rīgakā, nekautrīgākā komedija; bet tanī eepazīstamees ar italeesū eerašu izlaidību un ar to maralisko pagrimšanu, kas izpaudās XVII. un XVIII. gadsimtonī. Lūgas saturā izpaudās tā laika visa veeglprātīgā izlaidība, bet aprobežotā, īredzīgā pedanta „dottore” un neģēlīgā, netiklā

55. intriganta garīdznieciska raksturi zīmēti ar tādu meistariību un oriģinalību, ka nevar tos nebut turēt ^{līdz} par pakaldarīteem Terencia un Plauta tipeem. Jāatzīst, ka šai komedijā, Mandragola' raksturu māleriskie zīmējumi un smalkā, dzīvā satīra ir teicami, ja nepārspējami; bet valodas spīgtums un spars, izteiksmes tīrums un spēks spēš izbrīnītels. Ar vārdu, šai komedijā rakstnēeks tēlo meistariiski un ar aristofanisku humoru savu tautošu un laika beedru socialu un tīkligu pagrimumu.

Šī autora otra komedija „Klicija” ir mazāk interesanta; ta nav nekas vairāk, ka Plauta „Kazinas” pārtaisījums; ceturtais ceļens tūl, kots gandrīz vārds pa vārdam. Komedijas saturam ir svešas jeb ne, pazīstamas dzīves jaunākās parašas. Tā visa notikuma turpinašanos mīļākais paleekas ceemā — uz lauceem, bet varone — savā kambārī, atlaudama savā liktena izšķiršanu mulka tēvam, izmanīgai mātei un diviem blēdigeem sulaiņeem. Jak Makiavelli's izpildījis savu uzdevumu ar sapratību un garšu. Viņš peemēroja intrigu citam sabēdroības stāvoklim un saistīja viņu veikli ar sava laika vesturi.

Makiavelli ražojumu skaitā ir vēl divi komedijas, bet bez virsraksteem, — veena ir prozā, otra vārsnās. Pirmā ir pārāk īsa, deezgan dzīva, bet nav ar sevišķām teicamībām. Pēdejo nevar atzīt par oriģinalu. Ne labumi, ne trūkumi ne atgādina slavēno autoru. Makiavelli nosauca savas komedijas par novirzīšanos no savas dzīves īstā mērka.

Satīriskā novelle „Belfagor” ir veenīgā no Makiavelli uzrakoti; tā novelle. Tā ir īstēni satīra uz seevceem: domā, ka Makiavelli to sacerejis uz savu paša pati, Mariettu Korsini. Šī novelle var blakus stātees vislabākām Bokačo novellem.

Bez tam Makiavelli aprakstījis Lukkas valdneeka Kastručo Kastrakani „Dzīvi”. Šis bija veens no ^{toom} visveerozjamakeem italeešu vadoneem, kuri līdzīgi Tizistratum un Gelonam, segāvuši drīzak jūtamu nekā redzamu varu un atbalstošos ne uz likumu jeb jūridisku novecojumu, bet uz sabēdroiskas teeksmes (vīkojuma)

57. konstitucija nespēja sakrāt, veenot Itāliju, lai ar visus tautas vi-
seem spēkiem nokrātītu svešzemnieku jūgu. Tāpēc viņam radās do-
ma, ka tas varētu būt panākams tik caur Waldorruku, Kungu
(Il Principe), bet caur tādu, kurš no jauna iegūtu sev šo ceenību, tā
ka neveems valdnieks iz Itālijas dzimtu valdnieku ģimenem neva-
retu tureties caur savu nacionālu karaspēku, bet uz doretu kar spē,
ka leetošanu Maxiavelli skatījas kā uz vislelako Itālijas nelai-
mi. Veenigo glābiņu viņš soraudzīja federacijā. Bet nu atgriezīsi
mees pē vēltījuma, tā ka tas ir svarīgs preks grāmatas raksturo-
juma un tās autora. Tas skan:

Tee, kas grib iegūt valdnieka labprātību, pūlas izpatīst ta
seemīletām teesmeem; mēs pat redzam, ka tam ne reti dāva žigus,
eeročus, dargas vēetas drēbes, dargus aromonus un citus preeksmetus,
kas viņa dižanuma ceenīgi. Tā ka ir es gribetu pē jūsu gaišības
kājām nolikt savas ceenības meslu, tad es visā savā mantībā ne-
atrodu, kas butu man dārgaks par manam loelu vīru darbu ži,
našānu, zināšanu, ko es pēsavīnājos pa daļai caur norimstošām
pagātnes studijām. Visu to esmu ilgi un rūpīgi pārdomājis, apsvē-
ris un sītu tagad jūsu gaišībai neleelas grāmatīnas upjomā.
Teerzemsim, es neturu šo grāmatīnu par jūsu sevēribas ceenīgu,
tak stipri ceu, ka jūs to pēņemset ar jūsu parasto labprāti-
bu, sevērojot to, ka es nevaru nest dāvanu, leelaku par šo grāma-
tu, kura dod spēju, istā laikā izstudēt visu to, ko es pēsavīnā-
jos daudz gadās ar tik daudz žūtībām un breesmām. Es neqribetu,
ka turetu par pārak drošu pretenziju tāda, ka es, neecīga cilve,
ka vēlestanos, - apspreest un regulet valdnieku valdību; jo kā
teem, kas grib kādas zemes aprakstu izdarit, vispirms jāizvēlās
viszemaks redzes punktu, lai sepagītos ar augstumu un kalnu kon-
turu, un tad tik jāpārnes savu novērojumu punktu uz galot-
ni, lai istaki pārēdotu dziļumus un lojas; - taisni tapat nepe-
ceesāmi jābut valdniekam, lai labi varētu sepagītees ar tautas bi-
tību, un otradi, lai varētu labi spreest par valdnieku, jābut cil-
vekam iz taulas. Tamdēļ lai jūsu gaišība pēņem manu neecīgu

darbu tadā nozīmē, kādā es viņu vēltāju; šis rakstins, ja jūs tik to izlasisoet, rādīs jums manu karstu vēlēšanos, kaut jūsu gaišība sasniegtu to dižanuma pakāpi, uz ko jums dod tiesību jūsu lai, me un dabas citas spidošās dāvanas. Un ja jūsu gaišība no jūsu varas augstuma grib mest skatu uz to zemo vescu, kādu es ceņemu, tad jums klūs pilnīgi gaišs, kā nepelnīti es cešu grūtū un ilgu nepeslū, dzama lūstena vajajumu.

Tagad rāu vispārīgās vilcēmās slavenās grāmatas „Il Principi su“, turš. MakiaVELLI esak savu rakstu, caurņemdamš valdneeku varas dažados veidus. Valdības mēdz būt vaj mantotus, vaj jaunus, vaj jaun, tas, — kā locenkli, kas pveceoti pee valdneeka mantotas valsts, kurš viņus eguvis. (1. nodala). Mantotās valstis, kuras pveeradušas pee sava valdneeka dinastijas, tam ir daudz veeglaki turētes, nekā jaunās; jo pveceek jau arī tas, ka valdneeks nepārkapj savu pveekšgājeju kar, tību, un tad pveemēros savu soli apstakleem. Tapee pat arī ne visai veikls valdneeks allaž paturēs savu varu, ja tik tam nelaupe to kaut kādā neparastē un nepārvarams spēks, bet ja arī viņš izaudetu sa, vu varu, viņam ir veegli to atkal atdabūt pee ta vismazgākās megas, kurš viņu eguvis. (2. nod.). — Bet jaunā valstī jau rodas grūtības, kuras pārvarēt ne veemēr spējmēdz būt valdneekai spēšās. (3. nod.). Aplūkojīs dažus sevišķus jauno valdneeku patvalas sadursmes pveemēros ar tau, tas senām prerogativām — pveekšrocībām (4. nod.), autors sak atrisināt jautajumu: ar kam nākis uzvarētajam noturet paklausībā, padevībā tautu, kura dzīvojušē (līdz padevībai) brīvi zem saveem pašās liku, meem. Sekošā nodalā ir runa par ^{teem} tam, kuri ar savu pašā spēku dibina jaunas valstis, — bet 7. nodalā — par teem, kuriem jāpatoicas par savu varu ārīgu apstakļu laimīgam sastāvam. Tēdejee stav pilnīgi otrē, jādā atteecībā pvee pirmajoeem; pirmee turās caur savu likumderejū eestāžū tiklīgo spēku, bet otrē, — jebū arī sasnieēz varu bez leeleem pū, līneem no savas puses, tak paturu to pa leelakai daļai tik pee ārīga pabalsta un fiziska spēka palīdzības. Sekošā nodalā runa no personām, kuras sasmeegušas troni caur laundarībām. Ie MakiaVELLI tēlo Agū, toklu¹⁾ ar ta neskaitamām laundarībām, pveebilzodams, ka neskatot uz visu šausmīgo ceetsirdību, tas var būt uzņemams visuzticamako, dro, šako valdneeku rindā.

1) Lisakuzas tirams, podneeka dēls, dz. 361. g. pirms Jē., valdīja kopš 317. g., cekarāja Sicīliju; likās, kad bija noindēvets, dzīvs sādēdzinātoas 289. g.

Tad 9. nodaļā autors atgriežas pēc valdnieka varas, kas dibināta uz brīvas pilsonības. Lai šo mērķi sasniegtu, tad, pēc viņa domām, nav nepececešamas tik daudz augstas spējas jeb pārmērīga laime, cik ar laimi kronētām viltībām. Teesa, ka pēdējā daudz uzticama, ka nekā pirmā, tāpēc ka visās republikās, kur tādi pa-augsti, mumi noteek, - stāv divi partijas viena pret otru: tauta un leelmani, kuru preekšrocība dibināta uz dzimumu, bagātību jeb citām atteecībām. Katra no šīm divi partijām cenšās pēc pārvaldošā eespaida un, ja nevar to sasniegt caur pašas spēku jeb nespēj aizkavēt sāncensi, - ta labprāt nodod savu spēku tam, kas solās tai pazemināt tās sāncensi, jebšu tai pašai tas maksā, tu vissmagāko jūgu. Visuzticamāki laime kalpo tam izmanīgajam, kurš harmonē, saprotās ar abām partijām, jeb prot izleatot vēju, kas acunimīkli pūtis no viņam labvēlīgas puses. Šājees valsts preekš, galā, valdnieks var balstīties vaj uz eespējīgoem vīroem, vaj uz tautas. Ja viņš dara pirmo, - viņam jāpaveik pees servis ar algu izdalījumeem un goda amateem, tadā kartā šo vīru labums būs ceeti saistīts ar viņa pašā labumu; te viņam jāu palidz vairak gudrība, nekā jās, nijs, kas turpret grib balstīties uz tautas, - tas nodrošina savu stā, vorkli tikdaudz, cik tam rakstura stingrības un personīgu teicamību. Šai gadījumā tauta ir līdzīga laba dzimuma zirgam, kurš klausā tik veiklam un drošām jājejam, un bez sāubām izsvēadis no segleem noveiklu un biklu jājeju. Tamdēl tas sakams vārds. Kas dibinas uz tautas, tas ceļ ēku uz smiltīm" - nav bez eerunas pareizs, bet pareizs pateess tikai preekš teem, kuri pacelas pēc tautas untuma un ne, var peenest savu daļu visuma uz turai un ne-aizteekamībai. -

Izskaidrojis 10. nodaļā, ka (valsts) preekšīgais spēks stāv lajādās atteecībās un dibinas uz dažādeem pamateem, kureem valdībām ori jāpomeerājās, sekošā nodaļā Makīavelli uzstata garīgeem valdniekoem par peemēru pāvestu Juliju II., kurš, būdamis apdavimāts ar ceetu raksturu, darbojās ne preekš sava privata labuma, bet paturēja acīs tik bagnīcas dižanumu un Itālijas ne-atkarību. - Trījās sekošās nodaļās viņš runā no kara ^{ciņu} teekārtas visnozīmīgākeem punkteem, - un pēc tam dod preekšroku nacionalam kara spēkam,

Beigdamas ar pēzīmi, ka neveens gudrs valdneeks, pat vīdžilakā mēra laikā, ne-izturās šai zīnā pilnīgi bezrūpīgi, bet turpret ar viszem spēkiem tam jāgādā, jāpūlās par kara spēka labu gatavību nelaimes gadījumā, lai tad, kad launums, liksta tuvojās, būtu pilnīgi gatavs, proti stāties liktēna treceņoem. — 15. nodaļā izpēti cēlonus, kas pērkir valdneekam slavu vaj neevu. Cilvēks, kurš no visām pusēm grib būt tik ideāli labs, ne-izbēgami top samaitāts, eet bojā ^{to vidi} starp koem, kuri pavisam nav labi. Fantāzjums, kas celts 16. nodaļā: Kas ir leetderīgaki preekš valdneeka devība vaj spopība, — ned pee asom kontrasteem. Makianovki's lomj tā:

„Cežers un Aleksandrs cēla savu slavu ar bezmērigu devību, jo viņi ne-izdalīja, neizsoneedza savu pavalstneeku mantu; bet ja tu to sāksi izšķerēt, — tā tev pārvertisees par kaiti (postu)... un caur tam tu vaj nu kritisi nabadzībā un zaudesi savu svaru, vaj būsi spēests kartees pee laupijuma, pee pēebāšanas un caur tam pēevilk, si sev naidu... Tamdēl ir daudz prātīgaki, būt skopam, jebšū, ziņams, kas tev ne-eeenis leelu godu; mazākais ar tam tu nemodi, nasi naidu; jo tik drīz kā apstākli spēež tevi, izrāditees par devīgu, tu nebūsi skubināts kartees pee spaidoem un laupijuma...”

17. nodaļā top aplūkots, kas ir leetderīgaki preekš valdneeka, — žēlsirdība vaj ceetsirdība, būt eemīletam vaj eemīstam. Neveemam no saveem sirds vēlejumem valdneeks nevarētu sekot tik brīvi, kā gribai, būt žēlsirdīgs; bet šī žēlsirdība, pāreedama izlutībā, loti daudzvart eegruī tautu postā, un jaunam valdneekam, ku, tam draud visdažādākās breesmas, teošam nav eespējams izvairī, tees no apvainojuma par ceetsirdību. Tamdēl valdneekam ir daudz leetderīgaki, ka viņu bistās, nekā mīl, tā ka mīlestību un, katrā gadījumā, nepreecesāmu eemību, loti reti izdodās saveemot kopā. „Drau, dzību un mīlestību valdneeki eegūst gandrīz veenumēr ne caur sava gara augstumu, bet caur apdavinumeem; tapēc viņas nav drošas, pastāvīgas, turklāt, laudis mazāk bistās apvainot to, kurš dzenās pēc mīlestības, nekā to, kurš eedvēš bailes, jo mīlestība nekād netop salureta caur pēenākuma saitēm; bet tā ka cilveka daba leecās uz vajību, tad mīlestība pārak leegi top sarauta no patmīles, bet baile,

61. bisānās no soda ezgūst pastāvību un jau nebeidzās nekad. Tomēr valdneekam ja-ēdveš ^{tik} tikdaudz bailes, lai tas, ja jau ari nemēkle, tu mūlestību, pee tam tak ari ne-ēgūtu naidu; nav jau tik grūti, ēsturet bisānos un pee tam tak nebit emistam...."

18. nodalā aplūkots jautājums, līdz kādei pakāpei valdneekam ir peenākums, turet savu vārdu. „Valdneekam jasaveeno sevi lauvas un lapsas daba, tamdēl ka tam nepececešams ne tik veem lauvas spēns preekš leeleem varonīdarbeem, bet ari lapsas viltība izmanība, lai izsargātos no viltus un blēznu skolām. Ģudram valditajam nav jābūt sava vārda vērgam, tik drūz kā šis vārds sak vērstees viņom par lauvu (neleedderīgu) un jau pagājuse nepececešamība, kas deva emēslu šim solījumam. Protams, ja visi laudiš būtu labi, tad šis likums (padoms) nebūtu labs, bet tā ka viņi slikti un nekadā gē, dijumā neteeceš turet savu vārdu, tad ari valdneekam atleek tik darit to pašu....”

19. nodalā top iztilināts likums, ka valdneekam visvairāk ja- domā par tam, kā attālināt no sevis visu to, kas var viņu padarīt nistamu, jeb pat nicinamu. Nebūt nicinamam, tas ir jau veens stiprs mūris valdneekam, jo šis stāv aiz ta kā klints, kurai bez visleelākām breesmām nevar tuvoetes nedz ar varu, nedz ar viltu; tamlabād valdneeki pee apstākļom grūti var izvairītees no tam, lai ne-izdarītu varas darbus un caur tam nepececešamību sev naidu, lai caur šo attālinātu vēl leelākas breesmas, savas va- ras pamazinumu. Nodevees tad (20. nōd.) tīri militāram jautāju- nam, vaj valdneekam ir leedderīgi, sevi apsargāt apececešinumeem un tamlīdzīgeem apsardzības līdzekļeem. — Makiavelli's 21. nodalā pūlās izskaidrot, kādā kārtā valdneeks var sasuegt slavu un dī- žanumu. Par peemēru viņš nem Aragonijas Ferdinandu. Ar gu- dro aprēķinātu un mērkveidīgi izvestu uzņēnumu nepartaus- tu vīndu viņš pacēlās no emista valditāja līdz visstiprākajam krīstīgas pasauls valdneekam un izplatīja savu zemju apjomee tādā mērā, kādā nostiprinājās kēniņa valsts ēcešējais spēns. Viņš saveenoja sevi lauvas un lapsas dabu; viņš vairāk kā kaut-kuņš

cits atbilst valdneeka idealam, kurš apņēmusina dažveidīgo apstāk.
 Lu visas prasības. Nodalas beigās autors saka, ka valdneeks ar laip,
 nību un ta līdzekļem piemērogu devību pievelk sev pavalstneeku
 sirdis; eevēro dažādās korporācijas, katru pēc tās sabiedriska stāvo-
 nla, izriko vetkus tautas izpreecai, bet pce tam negaudē savu ceeni,
 Lu, bez kuņas nav domājama laimīgas valdišanas pastāvība, dro,
 šums.

22. un 23. nodalā viņš runā par valdneeka ministriem un glaimo-
 tajeem. Glaimotajus MakiaVELLI'S nosauc par mēri kamdēl, ka tee
 laupa valdneekam pceekš ta visnepreceesāmako īpašību, proti, sakrop.
 lo viņam pateesības saprašānu. Ceļam uz pateesības atklāšanu ja,
 būt allaž valālam. Valdneekam ja-izvēl gudri vīri, lai tee sneegtu, iz,
 teiktu viņam pateesību, bet toem ja-attbild tik uz viņa jautājumeem
 un pce tam tādā veidā, lai padomu devejs redzētu, ka ta vardi taps
 apsverti tādā mērā, kādā būs leela viņa atklātība. Kad valdneeks
 dzirdējis visu, ko grībeja, tad tam jānoņemās - ja-izšķirās un nešau-
 bigi jākerās pce izpildišāmas. Kas tā dara, tas ir valdneeks šī vārda
 istenā nozīmē, tapec ka tas saveeno savā personā savu pavalstneek.
 ku visu garīgu spēku un caur tam pcešķir virzeena veenību visai
 viņa pateesi valditai tautai. Še valdneeks parādās par visvaras sim-
 bolu, kas pat sliktus un patmīlus (egoistus) pceespeē darit labu un
 vispārīgam labumam pceenākošu; Še viņš rādās pataess un mudrs,
 jo, visi labi padomni, no ka viņi arī nenāktu, rādās par izteceju-
 šeem no valdneeku mudrības, bet ne valdneeku mudrība rādās par
 iztecejušu no labeem padomeem." X

24. nodalā MakiaVELLI rāda, kamdēl Itālijas valdneeki tik
 veegli pazāudejūši savas zemes. Tirmkart, viņi nekād nav rūpejūšees
 par savu valstju drošu apsardzību, par uzticama un spējīga kara
 spēka apmācību; jeb pret toem bija masas, jeb pēdīgi nesaprata,
 ka toem jāvelk uz savu pusi leelmani; katrā gādījumā viņi paši
 sagatavoja savu krišanu vaj caur savu nesapratību, vaj caur savu
 mēgaino bezrūpību, bailīgi un mazdūšīgi domādami tik par savas
 personas glābiņu. Savu veenīgo ceerību viņi lika uz tam, ka viņu

63. atstātās tautas, apņikušās ar savām jaunām valdībām, no jauna atgriezīsies pie vecajām; zināms, šī cerība nav bez pamata. „Laimē turpina Maquiavelli sēkošā nodalā, — „man leekās, vada tik pa pusei mūsu darbus, kamēr otra puse atstāta mūsu pašu spēkam.” Pie tam viņš runā par cilvēku planu izdošanos. Laimīgāka ir spēja drosmē, kāpēc ka fortuna ir seveete, kurā arveinu dod preekšroku drošībai. Pēdējā, 26. nodalā, satur uzsaukumu Itālijai, kurai, lai maksātu ko maksādam, jānovrata svešzemnieku jūgs.” — — —

Lai valdniekam, kuram Maquiavelli veltī šo darbu, būtu vēl gaišāki autora patriotiskie nodomi, — viņš pērsprauž „Valdniekam” (Il Principe) sēkošu epilogu:

„Ja preekš tam, lai saprastu Mozus doovišķu spēku, nepreecēšams zināt, kādā vērdzībā atradās izraeleši Ēģiptē; lai ^{apsvertu} apspreestu Cira (Kira) augsto vīrestību — jāzin, kādās spaidēs dzivoja perzi zem me, deešu valdības; lai cildinātu Tozeja varondarbu, mums nepreecēšams jēgums par atencešu pagrimumu: it tāpat preekš italeešu gara visa spēka modinašanas nepreecēšams rādit, kādā stāvoklī tas tagad atrodas; rādit, ka tas ir vel leelākā vērdzībā, nekā ebre, ji, nospeestaks nekā perzi, pagrimušaks, palaidnīgaks, nekā atanee, ši, bez galvas, bez kārtības, pārvarēts, aplaupīts, sabriests netīrumā un kerts no dažāda veida likstām. Nu jebšu, zināms, no laika uz laiku — šad un tad, paspid gaiši acumiskli, rādīdami, ka atsvabinašana ir iespējama, tak līdz šim vel nav mums karsti gribēta pa, nākuma un mēs kaishīgi gaidām to, kurš darīs galu Lombardi, jas izpostīšanai, laupījumeem Kēnīnvalstē un Toskanā, un izdzedēs šos čūlošos trumus. Katrs dzird, kā tauta līdz Deevu, lai tas sūta tai atpestīšanu no svešzemnieku kauna pilna jūga; katrs redz, ka tauta ir galava sekot karogam, ja tik rastos cilvēks, kurš to paceltu: bet līdz šim nav radēes vel cilvēks, kurš būtu modinajis tādas pamatīgas cerības, kā jūsu slavenais nams, veltīts no gara dižanumu un laimi no Deeva un baznīcas, kuras stūri viņš turā tagad savās rokās, — viņš par visceem veeglakī varētu tikt par brīvestības cīņas vadoni. Taisnākā darba par šo nevar būt: šē

kas ir nepieciešams, pat svēts un nav cerības uz neko citu, kā tikai uz to. Vajadzība ir steidzīga, bet līdz ar pēc tam gūtība ne tik leela, ja tik viss es pēc no manis ugrādītā kartas veida. Ar kādu mīlestību sanemtū tadu atsvabinātāju visās provincēs, kurās ezetušas no šom svešciltņeku plūdeem, ar kādām atreebības slāpēm, ar kādu nešaubamu uzticību un palāvību, ar kadu pat, devību un ligsmības asarām! Kurī vārti neatvērto preekš viņa, kurās tautas negribetu viņam klausīt, kurā italeeša sirds ligsmo, dama nelidotu viņam preti? Visiem ezists smagais jūgs. Lai jūsu slavenais nams kerās ar drosmi un cerību pēc šī leelā uzde, vūma atrisinūma; šo cerību sedves jūms jau pate uzņēmūma likumība, - un lai zem jūsu karoga un jūsu valdības pēspildās des, viskā dzesmineeka Petrarkas vārdi: "Vīrestība bruņosees pret pik, kumu, - un isa būs viņu cīņa; tapēc ka vēcais tikums nav vēl miris italeeša sirdī..."

Angļu kanclers Bekons saka par šo grāmatu un par Marciā, velli: "Mums jāpateicas viņam par tam, ka viņš ne aplinkam teicis mums, kā pa laikam laudis dara, bet ne to, kā teem būtu jādara... Šis cilvēks neko nemāca tiranēem; tee arī bez viņa loti labi zin, kas jādara; turpret viņš rāda tautām, no kam tām jābistās, jāsarģās." Bet vispasaules literaturas vēsturē nav ^{otra peemēra pēcēsi} tādeem vispārīgu ^{stapa padoti} vēstīdu pilnēem ~~uzbrukumēem~~ ^{otra peemēra}, kurēem veeltis šis apcerejums. Jā peemēram:

Iznāca 1741. g. anonims raksts "Reputation du Prince de Macchiavel, li" no prūšu kronprinča, vēlavā Fridriha II. Leelā.¹⁾ Soli pa solim tas seko Makiavellim un apgāj šo gan vispārīgu apcerejūmoem, gan pilnīgi citeem uzskateem uz vēsturiskeem fakteem, gan pretejeem peemē, veem iz vēstures. Bet ee-eeedams sīkumōs, autors atlaiž nost vispārīgu idoju. Neskatot uz visu kontrastu starp Fridrihi un Makiaveli, starp teem ir daudž vairak kopeja, nekā (pēc pirmā acu uzmetē, na uz "Reputation du Prince" (Prinča apgāzumu) rādās. Jāi grāmatā ir veselas nodalas, kurās Fridrihis pilnīgi veemis pratis ar Makiavel, li. Fridrihis prantikā izpildija to, ko Makiavelis teoretiski mā, cija. Abi viņi izšķirās tikautēlibas principā. Makiaveli's savā

¹⁾ "Reputation du Prince de Macchiavel" jeb "Antimaxiavelis" ir tulkojts gan, drīz visās valodās, pat turku - -

65. „Princi” (Il Principe) saprata valditāja attiecības pret pavalstniekiem tā: starp valdnieku un tautu — mūžīgs karš; tapec tur likuma spēka vectā parādās tik varas un viltības līdzekļi. Jauno valdnieka personīgā pašapsardzība un ķēršanās pēc varas noved pēc daudze, jām pretrunām ar tautu. Patmīlīgs valdnieks droši nostatis sevi cenaidīgā attiecībā tā ar tautu, kā ar valsti. Fridrihīš II. savaraksta pirmajā nodaļā pasludina, ka valdnieks, tautas galva, ir tik tās galvenais kalpotājs loceklis; pēc Fridriha domām, spēks un sukcesivitāte, secenība var tikai tad sauktees par ticuemeem, kurum ir cerški, ga vortiba, kad viņi kalpo augstiem mōrkēm, kad apgaroti no tik, liga gara, kad — ar veenu vardu — visus valdnieka darbus vada tik taisnība — pateesiba un cenšanās pēc tautas labuma.

Makiavelli rēdz tik veenu līdzekli izkļūt no tā bēdigā stāvokļa, kurā nākuse viņa dzimtene, — un republikans no galvas līdz kājām, cilvēks, kurš augstak par visu pasaulē tura „brīvas dzīves saldumu”, kerās pēc izsamisušās domas par tiranu, par „jaunu valdnieku”, kurš kādeem nebūt līdzekleem, ar spēku vaj izmanību, viltu vaj ceetsirdību sagrābtu savās rokās varu pār vardzināto Itāliju un, aizģozinis sveģzemniekus, saveenotu no jauna veenā leelā veselumā tās saraustītos, izkaisītos locekļus. Preeks šī leelā mōrkā, tēvu zemes „sagrāšanas” viņš atļauj un pat eetiic savam, valdniekam (principe) tadus līdzekļus, kādeem viņš citā brīdī nekād nebūtu simpatizojis. Bet preeks valdnieka, kā preeks Itālijas veenības un atbrīvošanas ķēlas, atļauts katrs derīgs līdzeklis, kāds tas ori nebūtu. „Makiavelli’s mekleja”, saka vācu vēsturnieks Ranke, „Itālijas glābinu”, bet tās stāvoklis šķīta viņam par tik izsami, sušu, ka viņš pat riskeja tai parakstīt indevi.” —

Pēc tikpat apģānitā, cik slavenā raģojuma „Il Principe” (Princis Valdnieks) ir no Makiavelli raksteem eevērojams „Apcerejums par Sita Livija pirmām desmit grāmatām” jeb „Discorsi” (Sarunas) par Livija Romas vēsturi”. Vis domu gāģeens pēc Makiavelli ir pilnīgi patstāvīgs; pēt savus aksiomus viņš nav nēmis laisni no Livija, bet tik tos paskaidroģis peemēreem, nēmeem no romeeģā avota, un eekš tam, ka itāleeģi nav sekoģuģi šēm peemēreem,

ceerauga savas dzimtenes grimšanas un launuma celonu. MakiaVELLI
izsaka šai rakstā sekošas domas:

„Mēs neprotam izloctot izglītību, — lepna^s kūtums un vēstures
istā gara mežina kavē mūs, uzķert tās isto domu. Laudis, kas lasiju,
ši vēsturi, redz savā preekstā masu notikumus, un negrib saprast,
ka ir tādi notikumi, kurēem var darīt pakal; it kā debess, saule
un cilvēki nebūtu tee paši, kas bijuši agrak. Nevajaga cekarozjumu,
bet vajaga apveemību; nevajaga negoda un apgārijumu; nav ne
jasauc šurp padzītee, ne ja-uzbrūk kildigeem; pilsonēem meklājās
apvainot svešzemneekus, neko nedarīt pa pusēi, pēc pusemēra; skato,
toes pēc apstākļēem, būt te gaušām, te ātrām, reizām pat pārdošām;
ne-uzticēteeš conaidneekam, pat tad, kad rādīsoes, ka tas ^{slēis} teecees uz
tānu pusi; par sazvērestībām no sākuma izzīni, vaj tās stipras, vaj
vājas. Itālija, Spaniija, Franciija — visas tās atrodās samaitatā un
mekāstīgā stāvoklī; bet Itālijā tas izrādās gaišaki, — celons ir tas,
ka citām zemēm ir kēnini. Milana, Neapole, pat Romāna, savas
mūižneecības un savas samaitības dēļ, nav brīvības spējigas.” —

Ši grāmata sarakstīta, kad augš- un lejas-Itālija atradās jūgā
un jūga sajūta bija caur tam jo dzīvaka, ka itāleesi čakli strada,
ja pee senatnes studijām. MakiaVELLI teoriju rezultats ir tas, ka
Itālijai ir nepececešams necerobežots valdneeks, kurš ar savu spē,
ku pārvarētu katru pretīcību un, lai glābtu brīvību, rakstneeks
ķerās pee tiranijas.

Uzskats, kuru autors raksta preekstā likumdeveejām, proti, patu,
ret prātā, ka visi cilvēki ir neģēli un zemi, — atrodams arī šai ap-
cerejumā, mācība par ^{veemas} personas-varu šē top konsekvēnti novesta
pat līdz brālslepkaivībai un šē mēs atrodam ^{arī} mācību, ka ar-
viltu valdneeks daudz ātraki sasneēdz savu mērki, nekā ar spēku,
un šē izsacīts uzskats, ka no trim ceļēem, kad ja-apspeē valdoša
nosaskana, pirmais ir, samērēinat partiju vadonus, otrs — los pa,
dzīt un, pedīgi, trešais — nokant, šis līdzeklis ir vislabākais. Un
tai pašā rakstā viņš runā ar godbijīgu apbrīnojumu no vecokā
Brutus darba, kurš pee savas mīlestības uz brīvību, pee mudrās iz,
manības un nepeelūdzamā stingruma ir ista romeeša paraugs;

tapat sastopamas gaviļainas, uzslavas tai laimīgai valstij, kura uz leesa lauka aiz ārkla medlē sev diktatoru. Viņam izsauc gaviļes tas pilsonu gara dižanums, kuri, kā karavadoņi, nicinīgi apērtas ar svešzemnieku kēnīnēm, bet kā privati laudis apstrā, da tādu zemes platumu jeb leclumu, cik ar vērsu pāri var veenā deenā uzart.

Maķiavelli politiskais apcerējums ir avots, no kura smēlusi Monteskjē, Rusiō un daudz citi. Ansiljons pērzimē, ka „Sarinām” (Discorsi) jābūt katra liscumdeveja un valstsvīra galda grāmatai. Līdzīgi spreek par šo grāmatau ar angļu vēsturīneeks (Hallam).

„Arto della guerra” (Kara māksla) ir no Maķiavelli raksteeem veemīgā grāmata, kas espeesta viņam vel dzīvojojot (1521.g.). Pul, vera izgudrojumam Maķiavelli pēstkiš še ļoti maz nozīmes un domā, ka tas maz gan izcels kaut kādu pārmainu apbrunošanas jeb kara spēka uzstatišanas veidā. (Cik maz še autors spējis paredzet nākotni!). Pēc vispārīgas vēsturīneeku leccības, slinti sarīkotāim slinti apgādātāi ^{ta laika} artēlerijai, kura gan nodereja pēe apsēdem, bija maz nozīmes kaujas laukā.

Savā „Florences vēsturē” (Storia fiorentina) Maķiavelli's pasnee, dzis pragmatiskās historiografijas teicamu paraugu. Ar apbrīnojamu taktu viņš pēot atdalīt zinātniskuu vēsturi no veenkār, ša stāsta par deenas notikumeem, no politiskās rezonesānas, se, viški meistariski iztilinātā Loreneo Mediči vēsture. Autors esāx savu vēsturi ar Romas valsts satricinuma aprakstu. Ja nodrebe, ja ŗem barbarisko ģermanu grūdeema un tad viņš rāda, kā pasta, vīgi, caur jauneem postījumeem, trimdām un valdošo kungu spēju pārmainu, - valstis krīta un cēlas, citas pasēlas ^{lamās} pēlnaem līdz pirmklasīgu valstu nozīmei, citas no dižanuma augstumā nogrīndamas visdziļākajā neecībā. Otrajā grāmata Maķiavelli's pāreēt uz Florences vēsturi un šai grāmata tapat kā arī divi senošās, runā par republikas visvecāko pēriodu, pēegreozdams visleclāko vēribu tās eekšīgās attīstības vēsturēi pusei. Ar pēanto

1) Atgādināms še ar Ariosto uzskats.

grāmata viņš atstāj Florences specialo vēsturi, lai atgrieštos pēc Itālijas vēstures. 68.

Makiaveli likumu un uzskatu sistēmu mēs atrodam tā „Vald. noekā” (Il Principe), „Sarunās” (Discorsi) jeb „Apcerejumā par pir. mān” desmit Livija grāmatām, „Rakstā par kara mākslu” (Arte della guerra) un „Florences vēsturē” (Storia fiorentina). Visā „cil. veciskā” Makiaveli redz un pamana mūžīgu svarstīšanos drīz uz augšu, drīz uz leju, kustību drīz uz priekšu, uz labu, - drīz atpakaļ, uz lauru; veena izcelšanos iz otra; jaunu dzīvi pēc semi, guma, jaunu trauksmi uz varonību, tvīstumu pēc moraliska pagrimuma. Šo dzīves apgrozumu jeb apgrozumu, uz kuru aizrā, da dzīvas un nedzīvas, eksējas un ārejas dabas ^{indovēnīgi} paradījumi, pēc Makiaveli domām, apraksta tautas tikmēr, cikmēr tās nesatu, ra, ne-attura kautkāds „neparasts, ārkārtīgs spēks”. Visām cilvēcisķaijam - saka viņš savās „Sarunās” (Discorsi), - ir gals. Bet tik tiec priekšmeti pa, tura, nobeidz savu pilnīgu, noteiktu gaitu, kuri nesabojā savu meesu, bet uztura to tā, ka ta vaj nu nepārvēršās, vaj, ja arī pār, vēšās, tad tak uz labu. Tādā veidā ir valstīm ir savs gals un savas dzīvības turpinumā ^{tās} padotas pārvērtībam. Vislabāk ceriko, tāc un visilgak pastāvošās valstis mēdz būt tās, kurās caur savām eestādēm var atjaunoties cīc iespējams daudzkrīstak. Bez tādeem atjaunojumeem ķermens nevar ilgi pastāvēt, bet atjaunoju, meem allaž jāved pēc principēem pēc pirmatnīgām eestādēm un valsts teesībām. Tas noteek caur apvērsumēem, kurēem kādā veidā peemit kautkas labs, caur ko viņi no jauna rada pirmos slavas un dižamuma diģles. Valsts- un visu citu ķermēnu fiziskos pavājinumu un pastiprinumu, šo organiskas un neorganiskas dzīvības apgrozumu, šo priekšmetu pārvērtību noteic neprecesāms un ne-izbēgams liktenis. Katra valsts izcēlusis caur vajadzību, aizstāvētes pret eonaidneeku. Laba un taisna jēgums radees pirms cilvēku savemošanās valstē, taisnības-kopības jēgums ra, dees iz likumēem un sodēem. Sabēdrība sadalījās valdītājās un pārvaldamās; pēc pirmās brīvās vēlēšanas sekoja mantojama

monarchija, monarchija izvērtās tiramijā; tad labāka valsts
 vīri nevarēja ^{damē} pamest līdzīgu varas neēlētīgu valkašānu, nosvece,
 da ^{savu} monarchu no trona. Monaroha gāšana nenotika vis tūndēļ, ka
 tautā būtu modusis savas varas, savu spēku un tiesību apzina, bet
 tik tapēc, ka valditāji bija tikusi par despoteem.

Jātak: kaol valdība pārgājuse aristokratijas rokās, atsabinatājn
 dēli, izvirtuši tik pat ātri, kā arī pirmā valdneeka pēcnāceji, dibi-
 naja oligarhiju un savu vārt tapa pādžiti no tautas. Dībinajās
 nu tautas valdība, demokratija, kuša ļoti drīz izvērtās anarhijā,
 demagogijā un pūļa patvalā. It nekartiba no jauna noveda pec
 valdneeka vēlēšanas. Atteicotes uz Itāliju, ¹⁴⁹² Makiavellis rēdz tur valsts
 organisma šausmīgu samaitāšanu, tak tomēr ^{ne} (kāda pakāpē, ka stā,
 voklis būtu pilnīgi bez cerības. Atgriešanās no romīguma un ^{no} ap-
 stāšanās pec darbības un spēka ir domājama tik veenā zinā, t. i.
 atgriešanās pec visa senromiskā, pilnīgi atteicotes no visa vidus,
 laikiskā. Visās savās rakstos Makiavellis izved senromiešu politikas
 kas uzskatus ar tādu plašu, tvirtu un romiešu valsts un tās vestr-
 ves pareizu zināšanu, tik labi trāp sena romieša toni, garā un
 domā, ka, kā vācu literatūras vēsturneeks Gervinus izsakās, gūti
 ti kautkādam vairak kā Makiavellim ir tiesība uz pēdeja romie-
 ša vārdu. Visvairak viņš pūlās jauna laika vajadzībām peedet,
 tot senās Romas kara cestādes. —

Makiavellis teicamu raksturojumu un ta ražojumu apēka-
 tu pasnēdzis angļu vēsturneeks un dzejneeks Maxolejs (Thomas
 Babington Macaulay iz Rothley Temple cekš Leicestershire 1800-1859)
 savās „Kritiskās un vēsturiskās ziņojumos”. Rau kā viņš tur par
 Makiavellis un ta rakstoeni starp citu saka.

„Gūti atrodams literatūras vēsturē vairak senists vārds, nekā
 Makiavellis vārds. Gūti iespējams cilvēkam, maz pazīstamam
 ar Itālijas vēsturi un literatūru, lasit bez šausmām un izbrīne,
 šānās slavens apcerējumu, kas sakrājis ^{beidzodu} tik ^{beidzodu} rakstneeka
 vārdam. Tāda gaisa un nekāunīga piktuma izteiksme, tāda salta
 apdomata un izstudeta eestirdība vareja peederet tik ^{pa} vīdonāta,
 takajam no cilvēceem. Lūkumi, kurus esamņojees lauadaris

grūti pat ^{nonamtos} ne-eevest, visuzticamākajam iz saveem rokās pui- 70.
šiem, jeb atgriezu pats ne ciladi kā zem kaut kāda attaisnojoša
sofisma segas - kop sludināti un pieņemti kā aksiomi šai apce-
rejuma... Visās Makiaveli rakstos neparāst neveenu iztei-
coonu, kas leccinātu, ka viņš tura lekulību un nodevību par
negodīgu darbu. Mūšs pēc tam mēs zinām maz rakstu, kurš
būtu tik daudz izcila jūsmu, tik tīra un silta cītība uz vispā-
rīgu labumu, tik patiesa skatē uz pilsoņu tiesībām un pienā-
kumēm, kā Makiaveli darbās - radījumos..

Makiaveli's stāv eeverojami augstāku par visiem tam preek-
gājejiem rakstniekiem - vesturniekiem - filozofiem. Mēs šā savā ap-
erejuma redzējam viņu kā dzejnieku un dramaturgu, bet viņš
stāstus daudz augstāku kā vesturnieks, publicists un filozofs.

Vesturnieki.

Frančesko Gvičardini (1482-1540).

Frančesko Gvičardini (Francesco Guicciardini) ir tapat kā Makia-
velli dzimis florenceetis. Tas pēdzima 1482. g. Florencē, bija labi pa-
zīstams ar Makiaveli; abi ceenija viens otra, bet, jebšu Gvičardini
bija Makiaveli ^{pakaldaritaps} pēckritejs, tomēr viņu politiskā zistema nebija
veena un tā pate. Gvičardini bija Mediči nama pēckritejs. Tā poli-
tiskā darbība sākās tolāk, kad Makiaveli's pagaudeja republikas
sekretāra stāvokli. ^{vestu} Gvičardini tapa ecelts par Modenas un Redžo
provincu gubernatoru. Pāvests Klements VII. uzticeja tam neveem
Romānas pārvaldi, bet ar armijas galveno komandu karā ar ķei-
zara pēckritejiem. Gvičardinim nebija laime šai amatā. Bet pat
Romā izlaupišana no ķeizara zaldāteem neatrāva uzticību, kura
viņam bija pēc pāvesta. Pēc pāvesta Klementa VII. nāves Gvičar-
dini's atgriezās savā tēvu pilsētā un drīz aizgāja uz savu muižu,
netālu no Florences, kur strādāja pēc sava laelā vesturisku dar-
ba, kurā bezparteijski stāsta tā laika notikumus. Šai "Itāli-
jas vesturē" istāstīti notikumi no 1494. - 1532. gadam. Autors dara
pakal Livija panēmeenam, tak nav tik spidošs un dramatisks, bet
toties daudz pamatīgaks. Politika pārvalda Frančesko Gvičardini
tēlojumās, personu raksturojumi pēc viņa ir ļoti spilgti, jeb

71. nav veennmēr bezparteijski; dažas veetas ceš no pleonasma. Li-
dzīgi senātnes raksturošiem viņš leek saveem varoņiem turēt
garas runas. Šo darbu Gvičardini nepaspēja novest līdz galam,
nomirdams 1540. gadā.

Viņa mantneeki ilgi vilcinājas šo rakstu izdot. Tikai pēc 20
gadiem nopš autora nāves iznāca tā „Itālijas vēstures” pirmās
16 grāmatas; cētras pēdejas grāmatas izdeva trīs gadus vēlāk. Fr.
Gvičardini sarakstījis bez šīs vēstures daudz politisku apcerežu,
mu. Nešaubīgs Mediči nama pēkšritejs būdams, viņš sasniegza
līdz ar savu leelo tautieti, Makjavelli, skanu, jebšu ne pilnīgi
pelnītu slavu par saveem vēsturiskiem darbiem. Viņa galve,
najā darbā, „Itālijas vēsturē” tā laika notikumi un atgadījumi
aprakstīti, jebšu ar ārkārtīgi sīki, tak ne aizveem ar pilnīgu uz-
ticamību. Tomer Gvičardani ir vēsturneeks, kas turams par „klasī-
ku” tā precīzo raksturojumu dēļ, pa leelakai daļai pašā pārdzi-
votu notikumu pragmatiskā apraksta pēc un gaišā, bezpartei-
jiskā skata labād uz šiem notikumiem.

Fr. Gvičardini vēsturi turpināja Džambatiista Adriani (1513-
1579). Ši vēsturneeks, Mana laika vēsturē pilda 22 grāmatas, ku-
ras aptver laikmetu no 1536. līdz 1574. gadam un atšķirās caur
gaišību, precīziju un apraksta veenkāršību.

Fra. Paolo Sarpi (1552-1623).

Fra. Paolo Sarpi ir veneciānietis, Servitu ordeņa mūks, mate-
matīks, dabas pētneeks, filologs, teologijas un kanonisku tiesību
docents, filozofijas doktors, no pāvesta Pāvila V., kurš pavēleja sa-
dedzināt tā rakstus, kurš vēsturneeks aprobežoja pāvestu laici-
go varu, nodots anatemai, baznīcas lāstam. Nepestīdams ar baz-
nīcas lāstu veem, pāvests uzpirka pēcus slepkavas, kuri nakti 1607.
gadā uzbrūkdami Sarpi'm, kas atgriezās savā klosterī, cewainojato
smagi un atstāja bez samanas, pusdzīvu. Ar monām izveselojoes,
Sarpi ^{sarakstīja} 1609. gadā vēsturi, Pāvila V atkecības ar Venecijas republiku,
no 1605. līdz 1607. gadam. Romas kurija raudzīja pa otru lagu
nokaut Sarpi nakti tā klostera veematnē, bet sagvērestība tāpa

atklāta un republika kārās pēc visiem līdzenlēm, ka pasargātu savu vēsturisku no slepkavām. Ja galvenais darbs ir „Tridentis koncila vēsture”. Sarpi's visai taicami aprakstījis baznīcas tevu un valdnieku, kas nēma dalību koncilā, necīgu kaislibu un personi, gu pretenziju cīņu. Sarpi's atradis mažas klapītes venās, izdarījis novērojumus pēc acu dzitnuma izplāšanās un savilkšanās, pēc magnētiskās buļiņas novēršanās, izstudējis algebru, izsacījis svarīgas domas par mēneša plānkumcēm un izplatījis Galileja mācību, kurš saucis Sarpi par savu tevu un skolotāju. Daudz no Sarpi, apcerējumsēm šī sirdīgā, dūsigā Romas kurijas pretneša, apcerējumsēm palikuši ne-eespeesti.

Enriko Davila (1576-1631) kalpoja sākumā pēc Indriķa III. un IV., tad Venēcijas republikai, bija par Skandijas, Friūlas, Dalmācijas guberņatoru, baudīja vispārīgu ceenību, bet tapa nošauts pa kādas kildas laiku. Gadu pirms savas nāves tas izdeva „Pilsonu karu vēsturi Fran, cijā” no 1559. līdz 1598. g. Viņa stāstījums ir ārkārtīgi dzīvs un plašs.

Kardinals Gvido Bentivolio (1579-1644), filozofs un zinātnieks, miris konklavā, kur visi sagaidīja tā izvēli par pāvestu, sacerejis daudz sevērojamu vēsturisku rakstu. Lovīski svarīgas ir viņa „Vestules”, „Deenas grāmata” un „Flandrijas kara vēsture”. Šī vēsturēša valoda ir purkaina, jebšu virzeens ir klerikāls, tak atgādījumus sakroplo vis. Par šī virzeena, kas īpatnīgs Romas kurijai, pretnešu uzstājās mums jau pazīstamais Fra-Paolo Sarpi.

Reformācijas centumu parādišanās italeešu dziejā.

Jau pirms XVI. gadsimta sākuma visus sev līdz aizrāvusiā, Florencē uzstājušās demoukrata - mistiķa, Fra-Džirolamo Savonarola, darbība parādīja, ka itaļu tautas garam taču peemit dziļi-nopeetna puse, kas spējīga parādīties ar varenu spēku. Ar katru jaunā, spidošā laikmeta atdzimšanās gada desmitu pastiprinājās šis elements, segūdams arveenu leelaku dzilumu izcilās dabās, kamēr no otras puses, Savonarola darbības sekām peevēnojās arī vācu reformācijas espaidi. Un tā ka katolu baznīcas dziļā samaitība nepre-

73. Laida cerību uz tās pašizlabošanas, bet šausmiņa bezkaunība un
izlaidība, kas ^{bija} radīta no visizlaidīgākā egoisma, līdz ar italešu
izglītības visu spožumu un augstumu, kļuva arvien acīmredzā,
makas un smagakas. Tad pēkšņ visiem cilvēkiem garām bija tik da,
biji, nākt uz domām par sekšķīgu pašu spēkiem sasniegšanu šīst
šanos. Brangi leelās pulcīnās, kas salasījās Neapolē ap Bernardo
Dukino, kā arī kardinālu Kontarini, Pole, Morone vidū, pirmās
pāvesta Pavila III. valdības gadās neatkāpās pat no domām par pē,
krišanu vācu reformacijai. Mazākais daudzi no viņu locekļiem
bija veenis pratis ar Luteru uzskatās tā attiecības uz sekšķīgas
pārveības un nožēlošanas nepieciešamību, kā ar āriņu darbu maz,
vērtības atgīšanā. Un līdz ar vēlēli virkni teoloģisku apcerējumu
un spredikšu, kas kļuva tad par inkvizīcijas upuri, uzradītās
jūsmas atrada izpausēnos tepat arī dzejā. Še pēdar vispirms:

Mikelis Andželo Buonarotti (Michel Angelo Buonarotti,
1475-1563), vispār pazīstams tik zem vārda Michel Angelo, leels
tēlneeks, glezneeks, arhiteksts un dzejneeks. Tas sacereja teicamas
sonetas, kanconas un tercinas un ar šēem saveem dzejoleem es,
guva sirsnīga, dziļa dzejneeka slavē. Palices no pašas jaunības, ko
palaida Florencē, nošaubams Fra. Džerolamo Savonarola, pēckritājs,
kurš izdžina no Florences Medičus un šo pēckritejus, Mikelis
Andželo pēdereja ^{vecakos,} no pēctnās gadās pēc romēšu reformas drau,
gu pulcīna. Pa veena no Leona X. Mediči (1513-1521) pēcnāceju
valdības laiku estāja zelta laikmets romēšu humanismam.
Romās Akademija, kas tika atjaunota pēc Pavila II. nāves, sasne,
dza augstus zēduslaikus un pāvests tapa par tās sēžu cīlīgu ap,
mekletāju. Pāvesta visdārgākie veesi bija humanisti, zinātnēeki,
makslencēeki, muzikanti. Uzauđzināts florencešu humanistu vi,
dū, pāvests rūpejas vairak par humanisma parākumeem, nekā
par baznīcas leetām; viņš pērcājās kā bērns, kad viņam izdevās
esgūt Tacita pirmo vēstures grāmatu un izturējas veonaldzīgi pret
esākušos reformāciju. Viņa tolerance bija lidzīga viņa mīlestībai
uz zinātni. Viņš aizstāveja pret garīdžneecības vajāšanām

Paduas profesoru Pietro Pomponaci (Pomponazzi), kurš atmeta ^{74.} die-
seles nemirstību no zinātniska viedokļa; viņš aizstāvēja slavenās
„Epistolae virorum obscurorum”, kur padotās ^{izsmiekliem} katolu garīdzniecības
nejēdzība, neticība un mantas kāve. Un šim romesīņu reformas drau-
gu pulciņam piederēja Mikaelis Andželo. Bet pēc Romas sienēmuma
caur spancešu un vāciešu kara spēku 1527. g. beidzas spiedošā loma,
kura bija kādu laiku Romai itāļu humanisma vēsturē un refor-
macijas centēnu parādīšanās vēsturē. Un rauc kādu domu izsaci-
ja ^{Mikaelis Andželo} veca no savām sonetām:

Cet, lūdzams,klusu, to veon gribu gūt,
Pis laikmets slinks un pārpildīts no launa,
Nedz just, nedz dzīvot... tas veem glābj no kauna,
Ak, pūt... par akmeni vislabāk būt.

Vittoria Kolonna ^{Colonna} (1490-1547. g.) dūšīgā markīza di Peskara ^(Pescara) agri
par atraitni kļuvisi pate atradās cešā draudzībā ar Kontarini,
Pole un Mikeli Andželo. Savos dzejolēs, kurās viņa elegiski ap-
raudaja mīlotā pašā - laulāta drauga - agro nāvi, pavadīdama savas
raudas ar ^{ģeozānos} versānos, Petrarka garšā, pēc veetām, kur aizteceja viņas mī-
lestības laimīgās deonas; savās elegiskās sonetās viņa pakāpenis,
ki pacēlās līdz savu sēru pilnīgas apgarošanas, līdz pāteesam reli-
ģiozam paš-aizliegumam un kristīgai cerībai, kurai, uz beigām pēc
veemojās, zināmā mērā, mistiska ekstāze.

Kāda cita dzejniece, Veronika Gambarā (1485-1550), kāpat aprau-
laja savu vīvu, saceredama reliģioza virzeena sonetas. Pēc šī pašā
virzeena peecturejas arī biskaps Kiodži Gabrielo Diamma (1527-1583).

Ēps - parodija - satira.

Untumainais panēmeens zobotes par savu pašu episku ražojumu
aroneem, sastopams jau pēc Bojardo, XV. gadsimtena beigu epika,
un sevišķi pēc Ariosto, XVI. g.s. sākuma epika, - kāpa tak mērens pēc
pirmā caur proekšmeta arkārtīgi dzīvības pilno apstrādājumu, pēc
trā caur gleznaino tēlojumu katras atsevišķas epizodes pilnīgi
makslnecisku pabeigumu. Bet blakus Ariostam radās jau episki,
kas taisni izgāja uz parodiju, kuri zem kādas uztraucošas eedomas

eespaida pārvesta episko sūžetu par kautko pilnīgi preteju.

Frančesko Berni (1470-1536), dzimis Toskanē, pārtaisija par parodiju Bojardo „Orlando innamorato”, zem nosaukuma „Orlando rifatto”, kas ir līdzaudz kā atjaunots, pārtaisīts Rolands, no ital. rifa, re, franču refaire, pēc kam oriģināla smalkās ironijas veidā esinās konsekvēnti visās dzēdājumās rupjš komisms. Savos „Capitoli”, dzē. jolās tercīnās (componimento in terza rima) un sonetās Berni visasaki un notiektaki izstrādāja savu kapriciozi komisko māc. neeru, pēc kam viņa ^{truccione} tika vērtēti visvairāk uz petrarkistu pārmē. rīgi uztūkūšo, uzpūsto stilu jeb rakstību.

Teofilo Folengo (1491-1544), benediktīnu mūks, sacerejs „Orlandino” (Orlandīnis, pom. vāp dzēdādams Orlandīna, Rolandīna bērnību un izdodams šo poēmu zem pseudonīma, pēnēnta vārda, Limer, no Pittoko (Pittoco) 1526. g. „Orlandinā” top bez aplūkuma top izsmē, ta būnēcība, pēc kam tās atzītā dzēsmeņēcka īpašībā pats Ariosto ir kā autors nostatīts smēeklīgā veidā. Bez tam „Orlandinā” sēvēro jams vel caur tam, ka tajā pastūka valā luterāniski-heretiski uzskati, kas pa poēmas izēslānās laikā rādīja savu eespaidu arī virpus Alpeem, tā ka šis raģojums tika vajāts no inkvizīci. jās puses.

Satīra tādā kartā veegli izvērtās pēc itālēcēm par pastāvīlu pamfletu, parodiju un tā sauktu burlesku. Šis dzējas skiras prest. stāvis bija vispiemāk Frančesko Berni. Tas mēģināja sākmā rakstīt nopectnā veidā, bet tas viņam neizdevās. Tad viņš pār gāja uz parodiju - satīru, sacerēdams parodiju „Orlando rifatto” - pārtaisīto Rolandu. Un šis pārtaisījums eeguva daudz lēlaku peekrīšanu, nekā Bojardo poēma. Viņa varsmās ir daudz asprati, bas un sarkasma, bet vel vairāk nepēeklājību, viņās sastop gārus panēģirīkus tādeem preeksmēteem, kā adatām, zūšēem, dīkām, sakņēējumeem (gallēteem), dadģēem. Pjesā „Mēra uzslavā” viņš sa. ka: „Daba ir launums, bet katram launumam ir sava labā puse un sava māksla. Tā arī mērim ir savas labās puses: tas iznēcina visus mēģelus, pēc tam var taisīt paradus, cik patīk. Ja nēk

uzbazīgais kreditors — parādu peozģinejs, saki, ka tev sāp galva — un tas aizbēgs ne-atskatīdamies ne atpakaļ. Tu izej uz celu — pūlis nespeizās ap tevi, visi bēg cits no cita uz visām pusēm. Cilveci at-
 ļauj darīt visādas muļķības, tas ir īsts svētītas brīvības laiks, pit,
 matnīgā stāvokļa zelta laiks." Tādu burlesku dzejolu šķiru
 italeeši sauc par „poesia bernesea”. Cita dzejas šķira dabuja „maka,
 ronū” vārdu, tā sastāv no italeešu un latīņu fražu, reikņu mai,
 sijuma, pēc kam tā veenas kā otras top daudzkārt sakropļotas.
 Par Tās dibinātāja bija fra-Teofilo Folengo. Bez poēmas „Orlan,
 dinš” (Rolanda bernība), zem pseudonyma „Merlin Kokkaija”, viņš
 sacerēja 17 grāmatas ar makaronu dzejoleem u.c.

Cits šīs dzejas šķiras preekstāvis, grafs Kamillo Skrofa, rak-
 stija zem pseudonyma Fidencio Glotovrizio.

Idilliskā un ganu dzeja.

XV. un XVI. gadsimtenī italeešiem, tā viņu kustīgā, uz dzīves
 baudu vērstā rakstura dēļ, kā arī līdz ar tam atbilstot viņu iz-
 glītībai un kulturai, varēja būt tik mazā mērā treksme uz idil-
 liju, un ja šī laika italeešu literatūrā mēs tomēr sastopam vese-
 lu rindu ekloģu un pastorālu ražojumu, tad viņu parādību nā,
 kā ^{prezaksit} drīzāk ^{attīstāmāi un} kolaiķ (attīstībai prasībai) ^{pec} antīkas dzejas pakaldarīnu,
 meem, nekā pašu dvēseles dzinulu un jūtu iespaidam.

Iznēmums šē ir Jakopo jeb Džakopo ^{Lannacaro} iz Neapoles (Jacopo Lanna-
 caro, 1458-1530), tādu dzīves baudu dzeesmeneks un tamdēļ dabīgi
 no sirds noskanots idilliskam tonim. Viņa prozaiskais romans
 „Arkadija” (Arcadia) četvāp sevī zināmu skaitu ekloģu, kas atēki,
 rās caur mīlīgu veenkāršību un preekstātu visai trāpīgu plastis,
 kumu un top atgīts tā par tīri noteiktas italeešu pastorāles, kā
 arī par ganu dzejas prototypu vispār senošajā laikā. Par Lanna-
 caro pastorālās dzejas pakaldaritāju uzstājās Turģis de Montemajors
 (Jorge de Montemayor, 1520-1561) iz Montemoros Portugālē, savā ganu
 romanā „Diana”, kas ignāca spanceešu valodā. Un allegoriskais ga-
 nu romans „Astrée”, ko sacerējis francuzis Honoré d'Urfé (1567-1625),

ir sarakstīts peec italeešu un spaneešu ganu romanu un dzejoļu pa-
raugeom. Tā tad vēl XVII. gadsimteni Lannacaro „Arkadijai” bija
lela popularitate. Ari sevišķa ganu dramās šķira attīstījās iz pa-
storalās poēmas, kurai liecis pamatu Lannacaro ar savu idillisko
romanu „Arkadija”. Biskaps Kludio Tolomei iz Siēnnas (1490-1555)
sacēra idilliskas un pastorālās sonetas; Džambatista Stroci (Strozzi)
iz Florences (1571) rakstīja madrigalus.

Sonetisti un komēdiju rakstnieki.

Līdzīgi Ariostam un Lannacarām, peeder katpat ābecem gādsim,
tēneem (XV. un XVI.) daži italu dzejnieki, kuri, caurdvesti no uztrauk-
tas jautības un līgsmības jūtas, kas tos apgāroja jaunībā, reizpaņģ
savās ražojumos nekādu iespaidu jau piemākušā grūtā un drūmā,
gā laikmeta iespaidu. Viņu originalība visasaki parādās vis,
vairāk liviskās dzejoļos, komiskās dzeesmās, sonetās un dažos
komēdiju mēginumos.

Petrarka iespaidu uz livisko dzeju bija XVI. gādsimteni tiktiprs,
ka gandrīz vienā un tai pašā laikā parādījās 12 beēgi seījumi kom-
mentāru viņa sonetām un neskaitams daudzums visāda veida
izskaidrojumu, apcerejumu, disertāciju gandrīz par katru vārsmu,
katru izteicēnu. Sonetās izredzētā, samākslotā, šaurā - var sacīt
Petrarkes gultas - forma tapa par visu poetisko jūsmu veenigo
izteiksmi. Cētopādsmit rindinās iespaunda, sekēleja gan erotis-
kus gan asketiskus ražojumus, satiras un elāģijas, epigramas un
idilles, panegiriskus un paskvilas. Finis ražojumos loti manami
iespeedās ne tik veen XV. un XVI. gādsimtona, tā sacīt, italeešu
videjas izglītības teicamības, bet, pateicoties tam, ka šee rakstnieki
nebija cēlas dabas, ari tās trūkumi.

Rau daži no šē pulka autoreem: Bernardo Tivisi, kardi-
nals Bibienna (Bibbiena, 1470-1520), personigais Leona X. kedi-
či sekretārs, slavens caur savu frivolo komēdiju „Kalandrija”,
kura parpilna visaugstākā mērā ne nelāgēm joneem, tak iz,

saciteem nevainojamā koskanu prozā. Bernardo Accolti (Accolti), 78.
iz Areco (Arezzo), esaukts par Unico Aretino (1466-1534), baidija
vispārīgu cormību savu dzejolu labad. Viņš sacereja sonetas, dzeesmas,
jocīga satura dzeesmas, kas sagādāja tam Ariosto uzslavu un veltu
pēc pāvesta Leona X. gribma, kurā mīlulis viņš bija. Viņš rakstīja
ar epigramas Marciala garšā, jebšu sonetas formā, no viņa arī sace,
reta veema komedija zem nosaukuma „Virģinija”. Vispar tas turejes
pēc dzejnieču Vittoria Kolonna, Veronika Gambara un bīskapa Gabri,
ello Fiamma religiosa virģeena. Par šīm personām tūna bija jau
agrak. Frančesko Maria Molca (Molza) iz Modenas (1479-1544), veens
no nedaudzajiem sonetistiem, kuri prata atdzīvīnat dabuīnū jau
akademiski noteiktu raksturu, dzejisku formu caur dzīvu, istu
kaislību. Agnolo Firenzuola (Agnolo Firenzuola, 1493-1545), mūks
Vallombrozē, visai pazīstams kā novellu autors, kuras atīxiņas
caur satura arkārtīgu izglaidību. Bez tam viņš rakstījis dzejolu, ko,
medijas, apcerojumus, bet iz visiem viņa ražojumeem emantojuse
leelisku panākumu viņa „Zvēru sarunās” (Discorsi degli animali).
Devedīšu šo sarunu sākumu, kā italiešu novellu paraugu.

Slavenā stipri apdzīvotā pilsētā Meretto, kas izcelta pēc pašas
svētītās upes Bizencio un citkārt likumus deva visai apkrātejai
lejai, bet tagad – tāda ir cilvēku likteņu nopastāvība – apauguse
kocēm un viņa krūmeem, un pārvērtusis lapsu alā, vilku bērē,
– dzīvoja ķēniņš vardā Lutokrens, gudrs un varonīgs vīrs, leels
mīletājs visa tā, kas jaqin ķēniņa majestātei. Savai pamācībai
viņš tureja pēc sevis visus tos, kuri viņa valstī bija taicami kaut
kādu zinību dēļ. Starp citiem bija pēc viņa filozofs, vardā Tia,
Bons, pēc ka ar plašām zināšanām savenojās īsti tikums, un
tikums papildinājis caur laipnību – pērklaību un tīnligu peitici,
bu, tas bija pēerādījums, ka gudrību puško vairak maigs vaigs
un veenkārtis tēpš, nekā saraukta pēere, ar kadu platmali tā ar
nebitu apsepta, un ka pēc cilvēka, kurš lai izrādītos gudrs un mā,
cits, pēerene dusmīgu un grīnu izskatu, pa leelakai daļai tikums
ir tikpat rupjš kā arī āreene – kā visai pareizi spreeda sagūstītā

19. paipala par vanagu.

Kautkāds putnīnēks nokēris paipalu un zinādams, ka šee putnīni patīkami dzēd, celīka to būrītā, apklātā augšā ar tīk, līnu, lai nelaimīģee putni, kas ne ilgi kā krituši gūstā, nesadau, zītu savas galvas, kad sitās pee sava ocluma seonām un jūnta, tad izkāra ārā pee loga dārzā. Tō pamanija vanags un tulīn eedomajās no tās dabūt gārdu kumosīnu. Tā tas no rīta paelaidas pee tās, esākdams ar mēdus mēli šādu runu:

— Māsina mana, mīlā! Es pazīnu tavu nelaiķa māmīnu, sāli-
maizi baudīju ar vīnu, godāju ka māti, — tik ko pēemīnu vīnu,
savu balodīti, tulīn asaras spēzās acīs! Dabūjis dzirdet, ka tu kri-
tuse tādā klīzmā, es atminejos visu, ko esmu paradā visai tavai
ciltij, un tā atnācu pee tevis ar pēeksliķumu — palīdzet tev izlapt
no šī ceetuma ārā. Es atsvabīnāšu tevi bez leelām gūtībām. Ma-
tik jasarauj ar knābli un nageem šis tīklinš — un vorej tad, kur,
tavai sirdij patīk.

Paipala, kurā, kā varat eedomatees, par visu vairak grībeja tēt
savā valā, pēecajās par tādu augsteirdīgu apsoliķumu un gandrīz
jau būtu sacījuse vanagam, labi ne apdomājuse, lai vīnš to izpilda.
Par laimi vīna uzmanīgi skatījās uz to, lai pārleecinatos, vaj tas
runā pateesību un tā izbījās par tā šausmīgām acīm, nokārtām
uz acīm, ta aseem nageem, kas drīzak bija noderīgi laupisānai
un cebrukumam, nekā īzēlsirdības darbeem, apdomajās, vaj tik vīnš
to nekāpš, un atbildeja tam, pātīgi runādama:

— Var jau būt, ka pateesi īzēlums par manu sūro līkteni tevi es,
binajis atlaistees pee manis, bet tikai tu pēc tāda neizskatees;
tak ja jau tev uznākuse tāda patīca uz glābšānu, ej — glāb kaut
kādu citu — man pēecēšams tavs īzēlums; baidos, ka ar mani ne,
teek tas pats, kas ar ezi, kuš atgriezās no kara kopam ar lapsu,
šai sūdzedamees par noģurumu un ģirģzdi kaulōs. Lapsa tam at-
bild: — Pats esi vainīģs, kamlabad ej apsbrunoģees, kād karš izbeigt.
Kaut jēl vakarōs pee naktsgulas noģemtu brunas — maz, kas
atpūstos, sirdi atveģlotu. Eģis aiz mulķības paklausīja. Līdz te

to vakaru nonāca cebraucamā vectā, tas nonāma brunas, paturēja
 vakariņas un lixās guleit. Lidz ēnaidnece redzēja, ka tas eemidzīs,
 pēzogas tam klāt, ne apbrūnoto turpat nodarīja un apēda bez steig.
 sānās.

Tad, nezaudēdama vairak vārdu, gudrā paipala sāka ar visu, un
 spēkēem ar spārņēem sist pa visu būri, sacēldama tādu trosni, ka
 sainnēeks tō sādžirdēja un pēe-cēdams pēe loza, aizdžina vanagu,
 šis, redzēdams, ka ar leeku žēlumu nēko nepaguva, izgāža savu
 piktumu uz sastāpto cīruli, metās tam virsū, apmēerīnadams sa,
 vu izalkumu. Bet paipala redz un domā pēe sevis. — „Man rāu jau ne,
 mīsejās vis — kāds no vaiga, tāds arī bez tikuma maiga?”

Bet mūsu filozofs nelīdžinājās tagadējiem gudrajēm, kuri ar
 jēstru skateenu, bāleem, sekritušeem vaigēem, izpūrušu barždu, pat
 eaur begšanū no cilvēkeem pūlās rādīt, ka viņi augstaki par cīteem,
 viņš pēeder pēe teem gudrajēm, kuri pēe nevainojamas džives, pēe
 laipnas apēešanās, glaimīgām runām, apģēiba veenkāršuma, pūlās
 izpelnit darbeem, bet ne dažādēem lauzumēem, labu un gudru cilve.
 ku reputaciju. Labais kēniņš tō manīdams, je dandzkrāt tai
 vectā, lai pakavētu laiku ar jōkeem un jōnpētereem, pavādīja
 ar viņu laiku sarunās, sagaidīdams no viņa tādu jautajumu
 atrisīnāšanu, kuri veda viņa prātu pēe šaubām. Un filozofs,
 pasludinājīs kēniņam savas domas, pēerādīja tās epreekš ar pa,
 reizēem argumentēem, bet pēe tam ar kautkādu jōcīgu, intresan,
 tu stāstu (pēe kam viņš nebija mazaks meistars par Ezopu) vādīja
 viņam pateesību kā spogulī. Tā reiz kēniņš starp cītu vairaja
 tam, kādu pēemēru tas var pēevest, pasargot no launa divi cīrds,
 draugus tā, ka ja starp teem stajas treša, launprātīga persona ar
 nolūku, tō starpā sēt šķēlsānos un spēest tos, vēlētes ka tre vēlis
 veens otra galu, abi draugi varetu but pasargati. Uz šō jautajumu
 filozofs bez kādas apdomāsānās atbildeja: — Visgaisākais kungs,
 tādeem draugēem es dōlu padomu, labi apdomat tō, kas notika
 starp lauvu, vērsi un aunu.”

Tsumā šis stasts ir tāds: Auns Karpini pēeved lauvam, zvēru

81. Kēminam, vērsi Biondo, kēmiņš redzēdams tā garu un labiirdību, eceļ to par sava galma pirmo baronu. Tas modina Karpini skaudību. Šis nosprečz vērsi pazudināt, meskatot uz visēem sava brāļa Bello bridinumeem un tā stāstēem, kuņš pēvestas daudz fabulas. Uz Karpini padomu lauva nokauj vērsi, bet driz sāk apzinātees savu klīdu un nu top ceetsirdīgs pret aunu. Rau kādas beigās. --- Lauvas skumjas bija bezgalīgas un tā kā tam nebija cita līdzīka, spīdošā veidā godināt nelaimīgā Biondo pēemīnu, tad viņš svinīgi noskaloja savu klīdu viltīgā Karpini asinīs."

Ar šēem vārdeem filozofs nobeidzja savu stāstu, ar to gaiši pēerādījis kēminam, kā leleem kungeem jāsarģas no skaudīgu mēlnešu intrigām un vispār jāsarģas no visēem teem, kuņi pēē vecās parunas: balto divi seenas ar veenu pīndzali, un kā nā, kās cītīgi un rūpīgi atdalīt patesību no melēem to vārdēs, kuņi labu padomu veidā pūlās tik sevi pašus izcelt un citus pazudināt. Viņš beidzot pēerādīja, ka valdneekam nav veegli jātic visam, bet ar veenu ausi jāklausās apvainojamais, atģādājotēs gudrā vārdu, kuņš sacījis, ka tas, kas visam tic, ir veeglpratīgs garā. Bet ja veeglpratība ir meevas ceenīga pēē kautkādeem ļautīneem, tad koteesu jo vairak pēē valdneeka, kura darbība un rīcība atnes vaj vispārīgu labumu, vaj vispārīgu ļaunumu.¹⁾ -

Daudz apdāvinātu rakstneeku uzstājās šai laimētā. Bet no teem apdāvinātaks un nu nepeeklājīgaks ir Anolo Firencuola, ar kuru mule kā eepazīnamees.

Beidzot šē pēeder arī Pietro Nelli iz Siēnas. Tas rakstīja ļau tiskā garā, jebšu daudzkrāt dzejōlus, pilnus personīgeem uzbru, kumeem, visvairak garīdģzneecībai, par kam viņu ar apvainoja sektantismā, kecerībā. Viņš ir asprātīgs satīrīkīis, kuņš raksta karrikaturīgi-humoristiskā manerā.

Didaktiskā dzeja.

Levišķi leelā skaitā ir tapat šī laimēta raģojumi, kas atkeccās uz didaktisko dzeju. Dzejōja visvairak mācītee un, zināms, sāku

1) Fr. Dr. Chana, Beekipatoū ūpģdģ, kur šī saruna ceveclota kā italeešu novellu paraugs.

latīņu valodā: Par zemkopību, zīda-kopību, medības sunu drosu, ru, par šaha-spēli u. t. p. Ručellai sacereja poemu par bitēm (Le Api), Luidži Alamanni - par zemkopību, Frančesko Berlin, geri - geografiju tercīnās, Alesandro Tezaurco (1558-1621) par zīd, kopību (Loreide), Franzillo (1510-1568) poēmā „Balia” pārlecina mā, tes, pašām ar savu krūti zīdit ^{savus} bērņus, Dzirolamo Frakastore iz Vero, nas (1483-1553), pāvesta Pāvila III. ārsts, filozofs, astronoms, sacerejis latīņu poemu „Siphilis”.

Ākademiskie dzejnieki.

Blakus italešu nacionālās literatūras dzīvai, ziedošai un angļigai attīstībai pa visu XVI. gadsimteni plauka antikā garā imitatīvais, tīri akadēmiskais dzejas virziens, kurš to brīd, teša, panāca tik cerobežotu iespaidu, tak pēē iedzintās italešu teeks, mes, pārspīlet jebšu arī bezsaturīgas, tomēr skaistas formas vērtības, un pēē viņu antikās dzejas pseudo-autoritatu ceeni, bas kas dabuja ar laiku leelu un pēē tam fatalu nozīmi pēēns italešu literatūras tālakas attīstības.

Pjetro Bembo iz Venecijas (1470-1547), kardināls, pāvestu Leona V. un Klementa VIII. spīdošs mīlulis, Lukrecijas Bordoča un Morožinas mīlakais, mācīts gramatīkis, numismatīkis un botanīkis, vislabākais sava laika latīņu dzejnieks un proza, iris, sarakstīja šai valodā Venecijas vēsturi līdz 1513. gadam, bet pārtulkoja to pēēnk italešu valodā. Ta ir Andreja Nava, Džero (Navagero, 1483-1529) vēstures turpinums. Navadžero bija pēē Franciska I. Venecijas sutnis un sarakstīja savas tēvijas vē, sturi līdz 1487. gadam. Pēē Bembo nāves Venecijas senats uzde, va šo vēsturi turpināt Pāvīlam Paruta (1540-1598). Tas noveda savu ceverojamo ražojumu līdz 1551. gadam, papildinādams to ar Ciprijas kara (1570-1572) aprakstu. Tālak Venecijas vēsturi turpināja Andrea Morožini (1558-1618), aprakstīdams notiku, mus no 1611.-1615. gadam, Battista Nani (1616-1679) noveda to līdz 1671. gadam, un Mīkēlis Foskarīni (1632-1692) noveda to līdz 1690. gadam. - Bembo pēēdereja pēē visceverojamākēm

sonetistiem. Neenā no sonetām viņš saka, ka „cerejis arveenu dzīvot, but brīvs un tā apbrūņojees ar ledū, lai neveena loesma nevarētu viņu sasildit; bet reiz no debesim nonākuse seeveete un tikko tas to eeraudzijis, to viņa brunas, ledus, nokritis zemē, dvēsele sāvuses leesmās un tas atlāvis sev ap kaklu apvit briljantu vaīžas.” Citā sonetā, kad viņš eeraudzijis savu damu „izlaisteem mateem, viņa sirds tulīn eelidojuse tās matēs, kā putniņš krūma garēs, tad damas rokas pacelušās, sapit matēs, un saspeedušās to; kas grībejis kleegt, bet tā sirds jau bijuse eepīta bigē un palikuse onūžīgā gūstā pēc debesu seeveetes.” —
 Je man nevilus eesāujās kāda mūsu dainiņa prātā, kurā tapat kautētis sūdžās, ka tā prāts sapinees zeltenes skaistās, garās matēs, nevarēdams vairs tapt valā.

Pietro Bembo eeguva slavu kā gramaticis ar savu rakstu „Proza” un tapat arī saveem vesturiskeem darbeem; to eilolinaja tā sonetu un kanconu dēļ par dzejas atdzemdētaju un garsās atjau, notaju.

Mazāk eevērojams par viņu pēc talanta un pateesiguma, bet tapat tiri akademisks dzejneers bija grafs Baldasars Kastilone (Baldassare Castilione) iz Mantuas (1478–1529) — filozofs un grāmata „Galmneeka peenākumi” autors, kas dzivoja pēc Urbino un citeem mazeem italeešu galmneem. To daiļi viņš apraksta sava laika sabēdrību un tās idealus jau peeminētā eevērojamā rakstā „Galmneeka peenākumi” (Il Cortigiano), izsakoties mūsu laika valodā, it kā „ists dzentelmens”.

Je pēder arī mums jau pazīstamee florenceeši: Džovanni Ručellai un Luidži Alamanni. Pirmais (1475–1525) eeguja tapat „klasisko” dzejneeru pulkā dēļ sava (garlaicīgā) didaktiskā ražojuma „Le Api” (Bites), kurā tas darījis Virgīlam pakal, un otrs (1495–1556) eeguva līdzīgu slavū tapat ar didaktisku dzejojumu „Tas zemkopību”, saceretu desmit gadus pirms viņa naves (1546). Tas darīja arī pakal senēem rakstneekem, bet rakstija pēc tam

ari sonetas. Tas atšķiras sevišķi caur tīvu valodu.

84.

Le poeder vēl: Ludoviko Kastelvetro iz Modenas (1505-1571) - kritiķis un Aristotela tulkotājs; virsbīskaps un pāvesta nunciuss Džovanni della Kaza iz Florences (1503-1556) - orators, poēmas „Galatea” autors; Annibals Koro iz Tetrijas (1507-1566) - Virģila un Teokrita tulkotājs; Bernardino Baldi iz Urbino (1553-1617) - vācā tulkotājs, poēmas „Vispasaules plūdi” (grieku plūdi) autors, aprakstījis 106 sonetās baznīcas svētiskus un 52 sonetās - vadoni pa Romu; Džovanni Gvidičiōne (1500-1541), virsbīskaps un Mačē, ratā pārvaldnieks, rakstīja patriotiskas sonetas, kaut gan šis patriotisms bija šaubīgas dabas. Pēc dzejnieka domām Itālijai jāvalda pār pasauli tāpēc, ka tā ir baznīcas rezidence. Līdzīgas sonetas rakstīja Luidži Alamanni, Bernardo Kapello (1502-1566), izsūtīts par to politiskiem uzskatiem un metes pietismā, un mistiķis Domeniko Veniero (1517-1582) - viens no Veneci, jas akadēmikas dibinātājiem.

Bet kam par visiem vairāk ir tiesība saukties īstēni par ako, domisku, „klasisku” dzejnieku, protēji profanzem, nemākszem, kurš tūceja par dzejnieka uzdevumu tēsi-reālas dzīves dzīvī un spīrgtuma pilnu aprakstu, - tas ir Džovanni Džordžo Trisino iz Niēnces (Trissino, 1478-1550), Zelta auna ādas kavaleris, loel, manis, kas cenēmis augstas goda vestas pēe diveem pāvestiem. Viņš sacerējis 27 gramatās epu, ar nosaukumu „Atvabināta Itālija” jeb „Itālija, atbrīvota no gotiem” (Italia liberata da' goti). Poēma vingri sero Prokopija stāstam par gotu kaņu zem Beli, zara, esāndamās ar Apollona un mūžu piesauksānu, tad tulīn pārēdama pēe kristīgo Dieva - Tēva, kurš stāveja svētlaimīgo pulkā un aplūkoja cilvēku darbus. Vēema no viņa īpašībām ir Depreksjina. Ta saka nopūzdamās: „Ar tēvs, vaj tev nesāp Itālijas liktenis, kurū tu jau tik sen redzi zem gotu valdības; pagājis jau tas laiks, līdz kuram launēm smēģēem bija plosīt Itāliju par tās agrākēem grēkēem.” Mūžīgais tēvs atbildeja smai, didams:

„Mana meita, par tam es arī domāju.” Viņš aiziet, pēc tam, kad
 nolēmis Itālijas atbrīvošanu, un atrod preekš tam par vislabā
 ko līdzekli, Justinianam, pasaules līdzvaldniekam, eedvest
 sapni noņemšanas, uzskāt ar goteem karu. Pēc Bicances kai,
 zara uzņemšanās, seko ta koaletes skats līdz ar visiem kambas
 kungeem. Šai skatā romiešu valsts galva parādās ārkārtīgi bea
 gā gaismā. Tas grīb sasaukt imperijas virsaišus uz kara padomē
 taidas svarīgas leetas dēļ, kāda ir Itālijas sekarošana, un vesolu
 stundu velk zexes un leek kambarsulainu boram sukat savus
 garos matus. Visi šee galma etiketes sīkumi ir gan veestā vaj,
 prātīga valdneeka anekdotiskā dzives aprakstā, bet nebut ne,
 der epam. Imperijas virsaišu padome, kuša aprakstīta ar visgar,
 laicīgakeem sīkumeem, noteek baznicā. Baznicas apraksts ee,
 nom divi lapu puses; septesim veen veltītas 14 varsonas. Im,
 perators stāv sapulcetu paladinu, leekkungu, divpādsmit atka,
 rigu kēniņu un baronu preekdā, stāstīdams, ka viņam kopš
 pašā uzkāpuma uz trona bijuse, jo leela dzēna uz slaveneem
 varondarbem; ka tagad, šai gadījumā, viņam labpatīcis ee,
 kašot Itāliju un uzdodot šo darbu Belizaram. Tad padomē
 izceļas karsts strīdus starp Belizaru, kuša pusi tuva Narses,
 un skandīgo konizulu Falidiju, ko pabalsta saraciņu kēniņš.
 Imperators uzaičina padomes locekļus izklist - eet pusdeenā, bet
 Narsesam un „labajam grafam Tsauriim” pavēl darindot - sasta,
 tit kara spēku jūrmalā tapēc, ka pēc pusdeenas viņš pats grīb
 „sīkt sākumu ^{sarīt} uzņēmumam”. Kad vadoni veen palikuši, Nar,
 ses jautā savam beedram, vaj tas negrīb pirms pa-est? Bet
 grafs Pāvils, kam šee gudrā Nestora loma, tam apgalvo, ka la,
 baki ir palint bez ešanas, nekā bez goda. Tad seko leela mun,
 stuša jo sīks apraksts, adjutanti šaujas šūpu - turpu, visi lo,
 gi damu pilni. Kad kara spēks kustejās, trumetes un instrumen,
 ti sacēla tadu troksni, ka zeme un debess drebeja un pat daži
 zirgi izbījās. Šee varonu eps tuvojās karrivaturai. Belizars

dabon Itālijas grafa un Rēctumu vice-imperatora titulu, un
 kaula kleedz tik dīkti, ka top, izvaigznem sādžirdams. Beidzot
 noteek homeriska zīlēšana. Divi pūki leen uz nokaltušu koku,
 gribdami nonāvet putrus, kurēem ligzdas uz tā, bet viņus no-
 knabj divi ērgļi. Gudrais pareģis Prokopijs izskaidro, ka put,
 ni apzīmē Itāliju, pūki-gotus, bet divi ērgļi - Belizaru un
 nākamo valsts vadoni.

Otrā grāmata imitē 'Iliādes' pazēstamajam kuģu katalogam
 un sausai valodai, bet ar leelu zinātniecību dod Romas valsts,
 tās provinču, gotu zemju topografisku un statistisku aprakstu
 un ekurošanas vīsturi. Ar trešo grāmatu Dzejnieks sāk izpa-
 tikt savu laiku gavam, evezdams romantisku intrigu jeb blēnu
 skolu, kurai nav ar poēmas galveno darbību nekāda sakara.
 Kādu jaunku nakti Justins, keizara radnieks un pēcnācejs, sati,
 kāš uz vakariņām pēc keizarcemes ar tās māšas meitu, Sofiju, ee,
 mīlējās tajā, un Amors aiz viņa stāvēdams, pāršķel ar savu
 bultu princeses sirdi. Dzejnieks dod tās sirds-moku sīku aprak-
 stu, bet Justins pa tam peld uz Itāliju, un viņa flote, uz enģe-
 la Neptunija pavēli, acumirklī nonāk Brindizi. Sofija pavi-
 sam nobēdājusēs, bet keizareene tai apsola, ka pēerunās savu pa-
 šu, atsaukt Justinu no Itālijas un nu leeto preekš tam to pašu
 lidzekli, ko Iliādē leetoja Jupitera emidžinašanai Junona, kād
 ta gribēja sagādat greekēem ugrvaru. Keizareenes toaletes pama-
 tigs apraksts vāda tik dzejnieka notūku, modināt rupju jūtu
 kāri. Keizars dod savu atļauju, Justinam apprecēt Sofiju. Pēc,
 peži netālu no Bicances sacelas vētra, kuģis grimst un satra,
 noteē vilni izmet Justinu pusdzīvu uz krastu. Sofija nozālo,
 jās aiz bēdām, bet princi izglābj. Sofijai arī dod pretindevi,
 pretšāles un abi paleek dzīvi un veseli. Belizars eet Itālijā ar
 karaspēku malā un prasa no gotēem, lai tee atdod tam pilsā,
 tu Brindizi. Gotu vadoni no sākuma leedzās tēo prasību ee-est,
 bet enģelis Latonio, pēemēmis veena vādona izskatu, eedveš vi-
 ņeem ar savu runu kādas bailes, ka tee atdod atslēgas un at-
 stāj

pilsātu. Tē pilnīgi nenozīmīgā notikuma stāsts cenem vairākus
kā 300 vārsnu. Dzejnieks apraksta pat milzenu un milzu cīņu
Astori brunneeki dodās uz izlūkošanu zemes cenšēnē. Daila,
bet viltīga jaunava modina viņiem līdzecību, stāstīdama
par tai nodarītiem aprainojumiem, un brunneeki, nonemdamies
viņu atreebt, eet pē apburta avota, pē kurā sēd Faulos (launu,
ma ģenijs), pārgēbes par brunneeku. Tis ģenijs ir deņestā kalpo
savai māsai Akratijai (nemērenībai) un kopā ar divi milzēm
sarg deņ un nakti avotu, kurū nēdrīkst aiztikt mīstīga mute.
Viņš tulīn izaicina brunneekus uz divkavi ar norunu, ka pāru
retais palīns par pārvaretāja gūstekni. Septīni brunneeki vīns
pakal otram jau izsteņpusēes smiltis no apburta šķīpa pēdūrā,
nās un vāžās aizsēkēti pē Akratijas. Bet astotais brunneeks,
nevēledamies tādu pat līteni, aizmuka uz nometni. Belizars
mū sūta turp Ētrus citus brunneekus, kurī dabon no eņģēla pa
domu un pamācību, kā iznīcināt apburta avota zaveklus. Tis
avots radees no Aretas (tikumības) asarām tai laikā, kād tās mā
sas meita Līnezija (gudrība) tika nonāvēta no Akratijas, un
tā ka šim asarām ir spēks, izārstēt ^{izgredot} visu launumu un iznīcināt
burvības zaveklus, tad Areta un tās meitas līstas „stingrā
arestā” un avotu sarg Faulos, kas apbrūnots ar apburteem eero,
ēem. Eņģelis dod vēstīam no brunneekēm rīverī un vairogu,
pret kurēm ir bezspēcīga katra burvība, bet otram brunneekam
dod padomu pa cīnas laikā pētecet pē avota, smelt tā ūde
ni un to slacit launuma ģenījam ģimē, — tad izgudis burvība.
Brunneeki tā arī darīja. Faulos ir pārvēirts un tam ja aizvēd
brunneeki pē savas māsas Akratijas, kurā pēc ilgas pētošanās
kop pēdīgi pēspeesta, laist valā sagūstītos brunneekus un iz
laist no cestuma Aretu. Areta dabon savu valēti un smeēdz
leclu palīdzību uzvarētājiem.

Pāraķās „Abriņotās Itālijas” (Italia liberata...) grāmatas
pildītas bicantešu karāppēka, kauju, eekarojumu, divkauju

spanākumeem un sneedz visumā Rokopija vēsturi, izpuškotu dažādeem dzejiskiem izdomājumeem. Belizars Romā apsests no gotiem. Šo vādonis zin, ka pāvests Silvestrs ir par savu augsto go, du gotu kēninam paradā, it slēpens someešu cenaidneeks un ka vispār pāteri jūt tadu pasaulīgu labumu vilinumu, „ka pārdotu par naudu visu pabaules ēku.” Tamdēļ gotu vādonis sūta pāvestam dāvanas un šis apsola viņam atvērt Romas vartus. Bet Deevs sūta savu engēli Nemezi (atseebibu) paziņot Belizaram šo nodevību. Belizars leek pāvestu sanemt coeti un sasauc visuro, meešu tautu, lai apspreestos, kas darāms. Otrs engēlis, Palladijs, spēledams Minervas lomū, dod padomu, pāvestu klusi gāst, lai nedotu cemeslu uztraucumam tautā. Dzejneeks leek tam izteiktees dusmu pilnā runā pret pāvesteem, kuri vėl rādisees pasaulē. —

Ēvērojams šis fakts, ka Trisino, kas cenēma augstas un goda, jamas veetas pēe diveem pāvesteem, — atļauj sev tādus asus un stiprus uzbrukumus uz Romas kurijas mantas kāribu, varas kāri un greznību. — No engēļa stipreem vārdeem noprotams, ka tād visi rokām taustami apzinājas reformācijas nepeceesāmību un ka sevišķi mācīti dzejneeki bija caurdvesti no šīm idejām, kuŗas neveens no epikeem ne-izpanda tik droši un tik teeši, kā Pulči's.

Trisino poema rakstīta pēespēdāinās nerīmetās vārdmās, kuŗu izgudrojumu pēešķis viņam un Alamanniim. Lai gan Trisino saka, ka tas akli eet pa Homera pēdām ^{tak} viņa poema ir arkārtīgi vāja un varoni, pēedaredami samaitatam Bīcances galman, it tādā mērā neecīgi, ka katra vesela doma teem top eedvesta no āreemes, no engēļa jeb slēpumainas parādas. Poemai nav nekādas literā, riskas nozīmes jeb tai it tik maza literāviska nozīme, bet ta it no svara pēeeks epa vēstures tai zinā, kā to saprata italeešu zinātneeki. Debetu valstības godi (vēdas) no dzejneeka sastatīti pēe Romas hierārchiskā galma parāuga un atbilstot šolastiskam eedālijumam, zem viņu vārdeem ir personificetas un kanonizetas dažādas kristīgas, jūdu un pat pagānu idejas. Šā pēem. 21.

89. grāmatas sākumā, debesīs sapulcejas visaugstākā padome det. gotu
iznīcināšanas, un dzejnieks iepazīstina ar visiem debēšu valstības
galma~~ra~~ku amatiem un gādeem. Dievs-tēvs atklāj sēdi savā pilī,
ko tam cilis vecais Vulkans. Jo pili dzejnieks nosauc reizām par
par Olimpu. Ap Deevu-tēvu grupējās visas viņa īpašības un
spēki, viņa meitu veidā; tālāk sēd planetu intelligēncijas,
starp kurām sastopami gan grieķu, gan romiešu dievi, - Saturns
Jupiters, Mars, Apollons, Merkurs, Venera, Diana (kā Mēness);
tad nekustamo zvaigžņu intelligēncijas, - Orions, Cefejs, Kasi-
opeja, Ariadne, Persejs, Chirons, Astreja u. c.; tālāk debēšu en-
ģēli, kurām uzticēti avoti un upes zemes virsū un uzdoti, vadīt
cilvēku darbus. Visas šīs zemākās deevības nes „mūžīgu sub-
stancu” titulu. Un šai debēšpīgā ~~padomē~~ kristīgs dzejnieks lūc
kristīgam Dievam izgudrot gotu postam dažādas viltības, node-
vības, pavedīgus sapņus un citus negodīgus līdzekļus. Var sacīt,
ka šis epos ir grieķu kara apraksts, kara, kurš zem Belizara vīro-
vadības vests pret goļiem Itālijā. Bet tam šis epos ir pakalpojums
Virģilam, izvests ar tīri antikvarisku pamatību, bet pēc vis-
mazākās dzejiskās eedvēsmes pilnīga trūkuma.

Trisino eemantojis slavē ne vis kā episks, bet kā dramatisks
dzejnieks; jo no viņa traģēdijas „Sofonisba” (1514.g.) pieņemts
skaitīt itāliešu traģikas sākumu; bez tam šī luga turama par
pirmo traģēdiju šī vārda tā laika nozīmē. Baidams senatnes
rakstnieku pakalparis, Trisino saveeno šai ražojumā klasisku
veekāršūnu ar romantisku intrigu. Korōs un vispār liriskās
veetās, dzejnieks nereti pacēlās līdz īstam patosam.

Darbība notiek Cirtā, Numidijas galvas pilsētā, luga esākas
ar garu sarunu starp Sofonisbu un tās mītni ģominiju. Kēnincē
ne mocidamās ar jaunsnu un vēledamās atveeglot savas skum-
jas, stāsta par Kartāģas līkteni no Didonas atmāksānas Afri-
kā līdz kaujai pēc Lamas. Tas ir garš un garlaicīgs (99 vārnas)

Tad kēnīncene teic, ka tās vīra Sifaksa karaspēks stāv pēc pil,
 sētas, gatavs uzstāt cīņu ar romiešiem, bet ka to uztraucis zī,
 letajs sapnis. Ērminija tai atbild ar Euripida sentencem: „vīrs,
 zemes dzīvē noīgbēgsi na skumjām; pat arī tu nepēdzīmi bez ce,
 šanas“... u.t.p. Pēc tam ta dod kēnīncenei padomu, doevus lūgt
 un zēdot. Sofonisba aizeet izpildīt mīlules padomu. Parādās ko-
 ris, spreedams par pilsētas grūto stāvokli. Atnāk vēstnesis un
 stāsta par kauju un Sifaksa sagūstīšanu. Sofonisba sāk vaidēt un
 gaustees: „pār jūru, kā vīrdzenei man būs ja-est pēc romiešiem; ne!
 labak mīst!“ Bet koris nedod tai padomei, dotees nāvē; „jō“, saka
 tas Euripida vārdeem, „- nāve ir leelaks launums.“ Mz tam Sofo-
 nisba atbild ar varmām, kas pēder pēc trāgedijas vislabākām
 veetām:

„Mūs' dzīvīb' līdzīga ir dārgumam:
 Par ^{zemaem} ~~neeka~~ mērķiem nevar viņu gaudēt;
 Jak jau ^{turpret} ~~paš~~ kam ar' nekrit viņu taupīt
 Lūk leetās, kur is ja-estāj par godu.“

Atnāk cits vēstnesis, tas ziņo par Masinisa cenākšanu Cistā
 un rāda viņu kēnīncenei no balkona. Kori sagrābj šausmas
 un žēlabas; parādās Masinisa; Sofonisba apsvēic to garā runā:

„Debess, laime, tava vīrestība deva tev, ka tu vari tagad darīt
 ar mani, kas tev eekrit prātā. Es nepretošos liktenim; tik veenu
 lūdzu - tik veonu: kaut tu pats rīkotu manu likteni. Par tam
 es tevi lūdzu kēnišķa goda vārdā, kas nule man pēdereja, šis
 pilsētas deevu vārdā, kurī tevi žēligi peemēmuši. Tu jau esi mans
 tautectis; tapat kā es, dzimis Afrikā; man is peenākums turet
 pret savu līdztautecti to uzticību, kurā ja-atsaka cenaidneekam
 un svešzemneekam.“

Šis apdomīgāis, vārdu pa vārdam no Livijā nēmtais lugums
 nekustina Masinisu; tas apsolās tik, rūpetees pēc romiešiem
 par Sofonisbas brīvību. Bet kēnīncene nebeidz savu lūgšanos:
 „Ar tevi veen es varu tā bez bailes
 Je parunāt; kaut sirdi sagrābis man“

Laels kauns, ka es šīs visai grūtās bēdās
 Tik žēlošanos veenigi protu rast...
 Bet tomēr man ir patīkami domāt,
 Ka labais saprot tuvakajā bēdās...
 Tā uzdrokstos es tevīm preti runāt,
 Kas būs tik augstprātīgs un ar tik ceets,
 Ka no šo laupījumu bagatības
 Tik seeveeti tev gribēs aizlurēt?
 Ak, dod man to, kadēl es tevi lūdzu;
 Ak, dod šīs uzvarīgās rokas dēl,
 Ko es tik pazemīgi skūpstīt skūpstu.
 Bet ja tu nerasi par cespējāmu,
 No romeeš' patvalības mani izglābt —
 Tad dod man nāvi!... Rau ta žēlastība,
 Ko ped'jo veiz' no tevis izlūdzos."

Masinisa dod beidzot solījumu: kamēr tas būs dzīvs, Sofonisba
 nekad netiks romeešu rokās. Abi aizeet apspriest savu stāvokli.
 Koris spriež par Numidijas sūto likteni un cer uz labāku nākotni.
 Parādās Lelijs, otrs romeešu kara spēka vadonis un raica pēc Ma-
 sinisa. Viņam atbild vēstnesis. Tas stāsta to, kas jau zināms
 skatītājiem, — par Sofonisbas tikšanās ar Masinisu, — un par tam,
 ko vēl nezina: par ķēnincenes kāzām ar Numidijas varoni.

Šis vēstnesis turpina garo sarunu tā: „Ķēnincene aizgāja uz
 dažām minūtem apmērināties. Masinisa nogrima dziļās domā
 par tam, kā viņam izpildīt savu solījumu; tad viņš sūtīja
 Sofonisbai ziņu, lai tā neko nebistās, — jo viņš grib to apprecēt.
 Sofonisba atbild, ka tai būtu visai patīkami iziet pēc vīra, ka-
 ram ta jau agrāk bijuse parēdzeta par pati; tikai tai esot
 kauns, tik ātri atsacīties no sava sagūstītā vīra. Masinisa
 pavēleja tai atbildēt, ka nav cita līdzekļa, nodrošināt tās brī-
 vību, vienai jāizvēlas, vai laulība ar viņu, vai vērdzība pēc
 romeešiem. Sofonisba izšķīrās. Un neskatot uz tautas kurne-
 šānu, tulīn notika laulība.

Tad viņš apraksta visu laulības svinību, ne-atlaizdams ne
 mazāko nēcīnu. Atnāk Masinisa un Lelijs eesāk ar to garu
 strīdu par tā nepeeklājīgu rīkošanās veidu. Masinisa atbild
 uz tam, ka romieši apsolijuši tam atjaunot tam visas agrākās
 tiesības; Sofonisba bijuse ar viņu saderināta, pirms eekams tā
 izdota pēe Lifaksa, - tā tad viņam uz to ir tiesība; tamdēl, ro,
 meesēm ja-atstāj tam Sofonisba, ja negrib laust norunu. Koris
 no savas puses lūdz laupit kēnincēni. Nesaticīgais Lelijs grib ar
 varu aizvest Sofonisbu; Masinisa draud pretoties. Parādas Katons,
 Lelija bēdēs, un dod padomu, likt Scipionam izšķirt strīdu; Masi,
 nisa tam piekrīt.

„Es butu zems un nozēdzīgs un glēvs,
 Ja savu dārgu līgavīnu ~~butu~~ lautu
 Ar varu izraut; bet es padodos
 Gan taisnam Scipiona spreedumam.”

Tameerinatee vuroņi aiziet un koris izsaka no jauna savas
 cerības. Tad parādās Scipions; tam stāta preekšā Lifaksu, kurtš
 saka par Masinisa un Sofonisbas laulības to pašu, ko ^{an} Lelijs. Romee,
 tis pavēl noņemt Lifaksam važas un aizvest to goda arestā. Kad
 parādās viņa preekšā Masinisa, - viņš pateicas šim par vīrestību,
 ko izrādījis pēdojā kaujā, bet pēe tam brīnās par tā neapdomīgo
 soli. Velti pūlās Masinisa attaisnoties: „jums jau zināms”, tas saka,
 „ka sevišķi par tam es karoju pret Lifaksu un Kartagu, ka man
 atnēma Sofonisbas roku un atdeva to Lifaksam; bet ja es ēri pāt
 būtu klūdīzēes Sofonisbas dēl, manēm varondarbeem, zināms, jāleek
 aizņimst šo klūdu.” Scipions tam atbild, ka tas bijis tik saderināts
 ar Sofonisbu, bet nebija to apprecējis. Kad Masinisa slēdzis sabēdribu
 ar romeešēem, tad uzskaitīdams savas tiesības un prasības, tas par
 Sofonisbu nav neka minējis. Sofonisba, kā Lifaksa pātē un Asdru,
 bala meita, iztāisa romeešu laupījuma daļu. Bez tam, šē jautājama
 izšķiršanas dēl, krīt greestees pēe senāta, kurtš varbut ar atdos So,
 fonisbu Masinisam. Tebiū šēe eemesli ori neko neizšķaidro Afri,
 kas princim, tak Scipionam ir pulks kara spēka, un Masinisa

93. atkāpjas, lūgdams tik, dot tam laiku apdomāt, kā izpildīt romē
šu pavēli un pēc tam turet vārdu Sofonisbai dotu vārdu: kamēr
tas dzīvs, to nenodot cēnaidneenu rokās. Scipions piekrit, dot tam
laiku. Vīri aiziet un koris atkārto senās sentences par Amora spē
ku. Tad parādās vēstnesis un saka, ka Sofonisba pūtkojusēs ķēni
nīgā tērpā, grib eet deevnamā, svinēt savu laulību ar svinīgu zee
došanu. Koris stāsta vēstnesim, kas pa tām starpām noticis un
skatītāji pa otru lāgu noklausās ^{Masinisa} sarunu starp Scipionu. Vēstnesis
aizējot koris apraud Sofonisbas līkteni. Parādās skalpone un pazi
no, ka tai bridī, kad ķēnīneene gribēja zeedot, pēc tās atnācis
Masinisa sutnis ar nāvīgu zāļu kausu un sacījis:

„Kans kungs ir mani sūtījis, ķēnīneene,
Tev sacit, ka tas iten labprāt būtu
Gan izpildījis, par kam pirmo reiz
Tu lūdzi to; tas kā tavs laulats draugs
Gan zināj' peenākumu, kas tam darams;
Bet tā ka tas preekš tam nav kompetents,
Tad gribēja tas tak vismazākais
Nu turet savu otru solījumu:
Ka tu, kamēr tu dzīva nekriti
Vis svešās rokās; peeminēt vīns lika,
Ka tu nu pate vari rādītēls
Gan savu leela tēvu cēnīga ...
Un jāutri ķēnīneene nēma kausu.
Ja teica: aignes manam kungam zīnu,
Ka pirmā dāvana, ko sūtījis
Tas savai seevai, - no tās labprāt nēmta.“

Tad tā pateicās deevcom; lūdza par savu mazo dēlu un savas
nelaimes beedru, droši izdzēra nāvīgās zāles, bez asarām un raudām
izrikoja savu apglabašanu, atvadījas no savām sevectim un lūdza
tai peedot, ja kaut kad tās apvainojuse. Bet nozālošana ve
cās tik gauši, ka Sofonisba parādās vēl reiz uz skatuves - at
das no saules gaismas un pateicās korim par tā lūgdalību.

Vina nodod tad mīlulei Erminijai savu mazo dēlu, lūdz to aiz,
nest kādā drošā veetā un uzauzgināt, bet Erminija negrib
pārdzīvot savu kundzi. Kēnīneene ne-attalaidīgi lūdz to, nenon-
nāvetees, viņas var vel tiktees aizkapa dzīvē, tās bērnam ne-
peceesāma mātes kopība. Beidzot Erminija apsolās sanemt vi,
suis spēkus, lai panestu dzīvi. Starp Erminiju un kēnīneeni notiek
gara saruna:

Lofonisba. Erminija! ak, saturi jel mani;

Es topu vājaka un vājaka,

Nakts tumsa jau man aīklajuse acis...

Erminija. Ak, bēdas man! jel ne-atstāji mūs!

Lofonisba. Es nevaru... es esmu jau uz ceļa.

Erminija (Dodama tai bērnu). Ak, pacel to pee sevis; bērniņam

Jā'visai gribas tevi noskūpstīt...

Lofonisba. Ak! nevaru es.

Koris.

Devin, dod tai meceru!

Lofonisba. Es mirstu, esēt visi laimīgi. (Mirst).

Koris nožēlo nelaimīgās bezlaika nāvi. Erminija pat aizņē,
mās pee senatnes traģikāem grieķu izsauccenu Oimoi! (ak vai!), ar
ko ta pastāvīgi esāk savas gaudas. Koris lūdz to apmecerinātees:
ne vina pirmā, ne vina pēdeja izcees tādas bēdas.

Ar tam varetu traģedija beigtees, ja Masinisaim nenāktu
prātā jauns plans: viņš cer nakli slepen Lofonisbu aizvest iz
Kartagas un tamdēļ grib to atturēt nenenemt indevi. Bet tas
jone par vėlu un Masinisa to dabon zināt iz kora mutes. Pee
tam Masinisa ne-izsaka izmisuma un bēdu parastās frazes. Viņš
tik tā savadi izsaucās:

"Bet vaj tad tūdalin ta dzīva zāles?!"

Tad viņš rīko bēres un attalāz Erminiju uz tās tēvijū. Koris
beidz lugu ar apceri par cilveku cerību nīcību. —

Trisino stingri turejoes pee veetas veenības un šī ir pirmā
italiešu traģedija bez atskanām, rakstīta jaunām jambiskām
vārsnām (versi sciolti). Lugas trūkumi peeteekoši redzami iz

Fekabs Boriseetis Kružins, Krievijas akadēmijas loceklis.
 Ar Džovanni Džordžo Frisino trāgediju „Sofonisba” (1514.g.)
 pieņemts ~~pretīt~~ itāļiešu trāģikas sākumu.

Pjetro Aretino (1492-1553 jeb 1557).

Kamēr itāļiešu tautu kopš XVI. gadsimta sākuma ^{sasniegušie} (kerušee) kaitīgie eekšējie satricinumi un svešzemnieku valdība modi, naja, skubinaja cēlākās dabas cēstees pēc tiklīgas pašnodzi, linašanās un nopeetnākas attēcības uz dzīvi, pēc kam turpreti pavissīgas, zemās dabas, saprotams, grīma vēl daudz zemāki, ne, kā tas būtu varejis notiktēs citās apstākļos, frivolitate, parat, leli ar Itālijas šausnīga posta vairošanās, izpletās līdz visdro, sakajam un nekaunīgākajam cinismam, pēc tam kad tas bi, ja sasniedzis savu visaugstako pakāpi literariskās ražojumās un pat, var sacīt, pašā Pjetro Aretino personībā.

Pjetro Aretino (iz Areco (Trezzo, 1492-1553 jeb 1557), pēdži, ma 1492.g. eekš Areco, uzauģa, medabūjis nekādu citu izglītību, kā tik repozīšanās ar itāļiešu literatūru, ko eeguva sava saim, meeka darbnicā, kurš bija grāmatu sējejs eekš Perudžo; 1517.g. Aretino devās laimi meklet uz Romu, kur tas ātri eeguva popularitāti ar savam nekaunīgām sonetām, satīriskiem un humoristiskiem dzejoleem, bet pēc tam ar saceem laun, prātīģiem uzbrukumiem tas eomantoja daudz eemaidniekus, kāpis tas atkal, par zināmu maksu arveenu bija gatavs ap, bērt ar glaimām un uzslavu kā savus daudzgētajus. Šo uzbr, gīģo, uzmacīģo ^{cilvēku} bārdijās un žēloja ne tik veem keizars, Kēmini un keelkungi, viņu saudzeja ne veem pāvesti, un laika beedri dōva tam deevišņai (il divino Aretino) nosaukumu; bet viņš centās vēl pēc kardināla goda un izsūtija visceem mo, narchsom, ne-izņemot pašu keizaru, medālu, kuru lixa

preekš^{sevis} (kalt un izpuškot ar sekošu vīsrakstu: Divl~~is~~ Petrus
 Arretinus, flagellum principium (Dzeviškais Peters Arretinus, val-
 nekku rīkste). Pēc daudzām dēkām viņš nometās pēdīgi, 1527.g.,
 Venecijā, no kureenes, ar cēskatu ^{prātīgi} kaupidams Venecijas attecības
 tureja pastāvīgās bailēs ne vien visus prinčus un citas augstas
 Itālijas personas, bet ^{ari} (gāndrīz visus tā laika monarohus Eiropā
 ar saveem nemitīgiem leceņiem no viskodīgākais launprātības
 līdz vismalkākai lišķībai, par kam ari ņēma no visiem solidu
 kontribuciju. Tā cilvēka, šī vispalaidnīgākā itāliešu dzejneka
 nāve bija tā dzīves un tā darbu esmīga. Kad tam stāstīja dažas
 anekdotes par tā mūsu skandalozo - palaidnīgo dzīvi, - tad tam
 uzgāja tādi smekli, ka tas augšpēdu nokrita no kresla un
 nblauza sev kaklu 1553. jeb 1557.g.

Tā cilvēka parādīšanās itāliešu literatūrā ir visaugstākā
 mērā eevērojama un gaiši raksturo laiku un tautu, kam
 tas piederēja. Savos dzejojōs, kas ciniski, bet pilni dzīvības
 un spilgtu krāsū, Pjetro Arretino aprakstīja sava laika izlai-
 dibu un netiklo greznību, kas pavadīja viņa paša laimīgo ex-
 sistenci. Rādījās, ka starpības apzina starp tam, kas taisnība
 un kas nav taisnība, pre Arretino nebija daudz gaišāka, ka pre
 mēmeem kustoneem, bet tai veltā viņam bija vismalkākā sa-
 jūta attiecotes uz visu, kas to brīdi bija viņam derīgs un per-
 ejams, tā ka galvenām kārtām nebūt neruna preti viņa vis-
 pārīgam raksturam tas fants, ka viņš, "Iklejjojošās netikles"
 (Puttana errante) autors, sava mūža beigās, cestajoties kotē r.ve-
 formācijas kustībai, rakstīja teoloģiskus apcerējumus un ap-
 rādīja Mikēl. Andželo "Pastaras deomas" figuru, nekāunīgo pret,
 kristīgo kailumu. Pēc visa tā Arretinoim bija neapšaubams
 dzejīks talants vārda istenā nozīmē un ne vien jokainā jeb
 rupji-komiskā laukā. Viņš sacoreja ne vien neskaitamus rak-
 stus dzejā un prozā (sonetti Lussuriosi, Rime, Stanze, Capitoli,

Ragionamenti piacevoli, Lettere u. c.), veselu rindu komēdiju, bet arī traģēdiju, kas pelnī starp šī laika meta neskaitamā traģēdiju daudzuma sevīstā ēvētību. Tā ir "Floracija" jeb "Oracija"; jo šī italiešu valoda neizrunā.

98.

Slavens kļuvis caur saveem neskāstiem raģojumeem, Arē-
tino izvēleja savai dramai antiku, nopretnu voelu iz vis,
spožākā romiešu literatūras perioda, kurš ir pilns leesmai,
mas tēvijās-mīlestības, brīvības un stingras tiklības. Lugas
saturu iztāisa Floraciju un Kuriaciju eina, autors turējos stingri
pēc Livija stāsta. Pirmais cēlens esākas ar sešu cīnītāju izvēli.
Vecā Floracija pēeks drusku izjaukts caur tam, ka viņa meita,
Cēlija, saderināta ar veenu no trijēem Albalongas jaunekleem
un tadā veidā ģimenes laimei draud briesmas. Cēlija izbeedēta
no launa sapņa sūdzās savai auklei par sūro likteni, kas
nostatījis viņu starp brāleem un mīlako, iznēcinādams tās
laimi, kura puse arī ne-uzvaretu. Vēl vairak viņu uztrauc
tēva pavēle, eēt Minervas svētnicā, vainagot altārus un lūgt
deevēti par romiešu uzvaru. Otrs cēlens ir pilns traģisku
skatu, kā: vecā Floracija zēds, stāsts par divkavi, par tā divu
dēlu nāvi un trešā uzvaru, romiešu pēeks, kas padar ir
šausmīgā kontrastā ar Cēlijas bēdām, kura līdz tadai pakā,
pei aizmirst, ka tai, kā romieši, arī jāpēecējas par tēvijās
uzvaru, - ka to aiznes noģībušu mājā. Trešajā cēlenā uz
svētnicās durvim, kas trofejās. Cēlijas sirdi vēl vairak sa-
plosa saruna ar divi romiešēem, kas stāsta visus divkaves
sikumus. Viņa pazīst starp trofejām drēbi, ko pate auduse
un dāvinājuse savam lauteclim un kleeģdama skūpsta
šō drēbi. Uzvaretāju ved triumfā, Cēlija nevar saturēt sa-
vas skumjas un brālis piktā arpētā nodur to. Par tam viņu
sauc ^{frakti} pēe leesas. Kēnins Tullius nodod lectu diumviratam,
kas neskatot uz visu Floracija, kā tēvijās glābeja, apbrino,
šānu, atģīst to par vainīgu, pēesproģēģot kauna sodu rēkstes
un pakāršānu. Vecais Floracijs to aizstāv ar dēģīģu un

varenu skaistu runu, bet dēls griežās pēc visas tautas. Pēdējā cēlēnā tauta sapulcejas forumā. Tēvs atkal nemas dēlu aizstāvēt, bet tā ka šaubās par savas aizstāvēšanas panākumiem, kas līdz mazākais ļaut tam mirst par savu pēdējo dēlu, kurš tas raudādams spēcē pēc savām skrūtīm. Tauta kustina, ka mirstina sodu, pārvezdama nāves sodu vēšanā zem jūga ar apklātu galvu. Horacijs ar ignummu atbrāvē no šīs žēlastības un apvaino tuvojšos lictoru, lai saceltu pret sevi visu tautu un panāktu sodu. Pēcēri cerēdams pērkons un šaujās zibenis, dzird Jupitera balsi, kas pavēl tautai apmērināties, bet leprijam uzvaretajam — padoties sodam tāpēc, ka tas esmantos vēl leclaku slavū ar apmērinumu, kurš dos valstij, likumam un taisnībai. Šij balsij klausā arī Horacijs. —

Šis veelas izvēle un apstrādājums lacināja pas vāda ceverojamu talantu, kas būtu varejis epochu vadīt dramatiskā literatūrā, ja nebūtu nokļuvis uz bedrīgu, ^{celu} nebūtu leclojis starp citu tadu nedabīgu līdzekli kā poem. Deus ex machina. Bet sence romēši raksturoti dzīvi un spēcīgi, dzējņeks veikli izleclojis preekš tam dažādas jūtu kustības, kurās radītas caur gādījumu kollīziju. Celijas skumjas tēlotas ļoti teicami. Tapat aizkustina pēc vecā Publīja Horacijsa senatnes romēšā gara un nešaubīgas enerģijas maisījums ar tēva maigumu un mīlestību, kurš aizstāv savu veenigo dēlu. Stridū ar duumvīreem uzejamas teicamas veetas, kā poem.:

Duumvīri. Kurš un akls ir likums —

Publījs. Labi, ja mans dēls nokava māsū, lai viņu soda; es pats viņu sodītu, ja tas būtu tā.

Duumvīri. Ko tad darījis tavs neprātīgais dēls?

Publījs. Viņš izžāvējis šīs bezdēvigās — nekunnīgās asaras, kas apskauda Romas slavū.

Vispār lugas valoda ir stingra un nopeetna. Neskatot uz visiem trūkumiem Arētino traģedijai bija tādas sekmes, ka

simtu gadu vēlāk, XVII. gadsimtē, leclais traģiskis Kormels franču dramas radītājs, to apstrādāja franču skatuvei un tā „Horacs” tapa atzīts par klasisku un viņa slavas ceņīgu „Aka demijas”, „Galma” un „Pilsātas” teesas preekšā.

Toprojam Aretino sarakstīja peecas visaugstākā pakāpē asprātīgas un nepreeklājīgas komedijas. — Mēs analizēsim tik veenu no tām, lai rādītu, ka pē visas satura necības un nenozīmības autors pratis evest lugā daudz skatu, kas tālu novēršas no preekšmetā, bet pēvelk ar savu spidošu asprātību. Es nemu te viņa komediju „Cortigiano” (Kurtizans, Galmapeeks). Sinors Marko, izpildīdams sava tēva pēdejo vēlēšanos, nonāk Romā ar cešu nolūku, eegūt kardināla cepuri. Tur viņš dabon zināt, ka preekš tam pilnīgi nepēcešams, no sākuma tapāt par galmapeeku. Tām nolūkam Marko pēņem sev par galma makslas skolotāju maēstro Andrea, slīktu gleznotāju. Kad lēkums noticis, gleznotājs eel pē sava raksta par šo maksli. — Starpbrīžu skati, starp pirmo un otro maēstro Andrea pē, rādīšanos, top izpildīti no sulainēem, kas pajautrina publiku ar savu plāpašānu. — Tad maēstro Andrea dod savu pirmo stundu, pildītu satīriskēem mājeņēem uz pāvesta galma. Kopam ar šo intrīgu eel cam lugu vēl otra. Sinors Parabolano nonāk Neapolē un eemilās Livijā, Lucio sevā. Viņš moca sevi pašu un savus laudis ar šo slepeno kaislibu, līdz viņa blēdīgais un veiklais sulainis Roso noņemās savu kungu pēvilt, eegūdams preekš sevis no tā kaislibas labumē. Ee, sākas skarba saruna starp divi sulainēem, kuri salīdži, na labā vecā laikā galmas un sinorus ar jaunajēem. Tad seko jautra un nekautrīga saruna starp Roso un kadu publ. līktu personu, Alvidžiju, kura ar leclu humoru žēlojās, ka tās kundži sadēdzinājuši kā raganu, un pē kādēem necēem! Reiz aiz draudzības tā devuse draudzēnei druscīnā, vīgas zāles, citu reiz tā kādu lektu bērnu eemetuse upē un

treškart kādu sasodītu greizsirdnēci tā grūduse, ka šī pa
 kaklu pa galvu norītejuse pa trepēm un nolauzuse kaklu. Vi
 ņa nobeidz savu reebīgo panegīriku ar uzslavu nelaiķes mo
 rāliskām īpašībām: „Bet ak, kāda sirdsapziņa bija šij see
 veetei. Otru vasarsvetku viņa galas ēdeenu nenēma ne mu
 tē, pa ziemsvētkiem gaveja tik pēc maizes un vīna un pavi
 su gavēni tā veda istu sremīta dzīvi, iztika veenīgi ar svai
 gām ^{olīvām} pautnēem”

Viss tas pilda veselu skatu un tik beigās nāk majceus
 uz intrigu: abi noruna peekrāpt Parabolano un Alvidžiju
 pēc tam ja-izdodās par Livijas aukli. Nākamais skats ne
 par soli nekustina darbību uz peekšu: Parabolano spēcīgs ar
 savu sulaini Valerio par tam, ka slukti laiki. . . Trešajā cēlo
 nā Roso un Alvidžija, pastāstījuši viens otram savus dzīves
 gājumus, noruna Parabolano, Livijas veetā, poverst, pabart
 veģubābu. Tad seko ~~gāra~~ bezgalīgi ~~gārā~~, lugai pilnīgi sveis
 skats, esprausts tik tamdel, lai caur divu sulainu muti
 teiktu panegīriku visiem augstiem veneciāņiem un citiem
 Petora Aretino labvēļiem. Sekošā skatā Roso saka savam
 Kungam dažas launas epigramas, kas lēzetas uz pāvestu un
 kardināļiem. Pa tam Marko, kurš jau peekrāpts, apzagots
 un peemānīts, — spēē darīt neēdomajamas mulķības, ap
 galvojot, ka tā dara visi galmnēeki. Pēc tam atkal eesā,
 kas ne pavisam pēc leetas nepeederīga saruna starp garidz
 neeku un Alvidžiju. Šī pabera personība zīmēta jo tuica
 mi. Kamēr Marko, leelā katlā pasleptu, netirā veidā pār
 vēst par galmnēeku, Alvidžija peorunā veģu-bābu uz sa
 kinsanos ar Parabolano, apbērdama savu bezdeovigo ^{rumu} ar tekstam
 iz tēva reizes. Bez tam dažādi sulainu špicbucīģee stīki iz
 steepj cēloenu līdz neespejamībai. Marko izkāps no katla,
 tas tura sevi jau par pilnīgu galmnēeku, izsaukdamees: „Jo
 deen es gribu būt biskaps, ritu no rita kardināls, bet pret

vakarā pāvests." Pēc daudz jocīgiem notikumiem Mako 102.
un Parabolano sateekās, abi mana, ka tee preekāpti, pūlās veens
otru meeminat un, cik iespējams, uzlabot savus apstākļus. Para-
bolano saka: „jūs rau izveleja, tak jūs atkal uzlabojusēs. Bet
cik nemonāk Romā daudz labākā stāvoklī un aizeet projam
pēcivilti, ne-atrazdami ne veen neveenu, kas palīdzatu teem
uzlaboties, uz cina tikt, bet arī neveenu, kas nelautu teem pa-
visam eet bojā.” Roso pēdegi aizbildinas ^{par} pārmērīgi gara ko-
mediju, jo Romā viss ejot ilgi, izņemot tik izputesānu...

Ta P. Aretino sonetās, eko „Ragionamenti” gāja līdz vis,
augstākā pakāpē bezkaunīgai meesas kārei, bet savā korrespon-
dencē līdz pēdejam bezkaunīga zomuma un necilvēciska pik-
tura robežām, tad savā tragedijā „Oracija” un pēcās kome-
dijās, kā: „Marescalco” (maršāls), „Cortigiano” (galmaņeks), „Ipocrito”
(Lokulis), „Talanta” (Talanta) un „Il filosofo” (Filozofs) tas pēgājis
tuwak pē istas italešu dramās normām, nekā jebkurš no ita-
lešu dzejneekiem. P. Aretino dialogam, kas atšķirās caur da-
biskumu un dzīvumu, pēmit tā sauktās „commedia dell’
arte” vislabākie effenti. Aretino ir pilnīgs Makiavelli pret-
stats. Viņš ir sava laika vispilnīgākais tips, ne-izsakami
makaunīgs, dziļi netīklīgs, samaitāts dzejneeks, ar bagātu talan-
tu, bet ar abzurdu un nešķīstu virzeenu.

Tādi ir XVI. gadsimtena pirmās puses italešu komedijas
preekšstāvji. Bibbiena, stāvēdams uz XV. un XVI. gadsimtena
robežām, pirmais pēdeva komedijai („Calandria”) istu nozīmi,
Ariosto, starp citu savā „Negromante”, pilnīgi atdalija tautisko
komediju no antikās. Makiavelli deva raksturu skaistu
attīstību (savā „Mandragola”), bet Aretino saveenoja mācītu
komediju ar „commedia dell’arte” („Cortigiano”).

Ar Pietro Aretino veemada virzeena
rakstneeki.

Kā pirmais, kas pēc gara ir tādā ar P. Aretino; uzskatams
Matteo Bandello (1480-1562), ceenījamais Aženes biskaps.

Ta novelles, kas iznakušas 1554. gadā, leccina, ka autors ir spi-
došs stāstītājs. Pēc tam tās, jebšu pa lelakai daļai tūredamās
pēc visai divdomīgem preekšmetem, atšķiras caur tēlošanas
un psiholoģiskas patēcības enerģisku toni.

No P. Aretino pakaldarītajem ir eevērojams Lodoviko
Dolče (Dolce, 1508-1566), vesturneeks, orators, gramatiķis, filo-
zofs, dzejneeks visās šķirās, tulkoļajs, izdevejs - sacereja 39 dze-
dajūmōs poemu „Primalcone”, kurā darina pakal Iliadai un
Eneidai. Aretino skolens, jebšu tas savās komēdijās „Ragazzo”
(Puika), „Fabricio” (Fabricio) un „Ruffiano” (Lavēdejs) arī pārspēja
nepreklājībā savu paraugu, Aretino, tač ar šo viņš tik līdzī-
nās peeminētās komēdijās vrenīgi nekaunībā. Citādi Lodoviko
Dolče peetika tikai ar grieķu un romcešu trāgediju tulkoju-
meem un pārstrādajumeem.

Džovanni Džiraldi Čintio (Giovanni Giralaldi Cinthio) iz Fer-
raras († 1573), sarakstijis trāgediju „Orbecche” un pildijis savas no-
velles šausmīgām un ciniskām ainām, tas ved savas 100 novel-
les (Heccatommiti) sakarā ar sava laika politiskām likstām, lik-
dams savus stāstus bēglu mūtē, kuri pēc Romas izlaupišanas
1527. g. devās pa jūru uz Marselu. Ar sevišķu patiku viņš
ņem trāģiskas veelas, šausmīgus jeb pat taisni reebigus te-
matus, kas bij eemūleti no italeešu sabiedrības kopš šī gadim,
tena pirmajem gadu desmitem, pateicotes viņā comestam
spaneešu eespaidam.

No citeem novellu rakstneekem vēl eevērojami: Fran-
česko Straparola (1550), kas atstājis novellu krājumu zem nosau-
kuma „Piacevoli notte” (Patikamas naktis), krājumu bagātu
pēc satūra, bet nabagu pēc literariska apstrādajuma. Tad
Antonio Frančesko Grazini (Grazzini, † 1583), iz Florences. Tas
izdevis novellu krājumu, ko nosaucis par „Il Lesca” (Bauda-
-jouissant d'une santé parfaite). Tas ir pēc stāstu daļadības,
kuri apstrādāti pilnīgi literariski, ārkārtīgi peevilcīgi. Bet

violabakais novellu krājums, izņemot „Dekameronu”, bez 104.
šaubām ir „Pentamerons”, kas sacerēts XVII. g. s. sākumā neapo-
litāņu izloksnē un ir pilns asprātīgu un jocīgu^{no} stāstu.

Ļa laikmeta trāgedijas.

Ar Trisino pēcteča, Džovanni Ručellai (1475-1525) trāgediju
„Rozamunda” esākās garā rinda teātrālisku šausmu. Tādas trā-
ģedijas rakstīja starp citiem Kollenučo (1500): „Amfitrioni” un
„Fāzepu”; Cintio-Orbeku (1573); tad Antonio-Dečio-da-Orti, Man-
fredi un Sperone-Speroni; kamēr Alamanni, Antigones autors,
Džustiniani (ap 1560. g.) „Tefta” autors, Sofonla un Euripida pār-
tulkoņajs, kamēr Angvillara un Lodoriko Dolče (bez saveem ori-
ģināleem) pēdēķa veenīgi ar grieķu un romiešu trāģediju tulko-
jumēem un pārstrādājumēem. Neaplūkodsams tuvāķi šo trāģi-
ķu bālos ražojumus, pakavešos tik pēe veenas Sperone-Speroni
(1500-1588) dramas, kā visraksturiskākās romantisma un
antīķas mākslas māksijuma.

Luķas „Kanače” saturs ir smelts iz Eola pēdēķāķģās kro-
nīķas. Eola meita, Kanače, der Venerai par atreebības eeroķi
ķandēķ, ka vēķķu deess, izpatīķdams Tunonai, reiz izķķlidina-
ķis un izķķicināķis viņas dēķa, Eneķa, floti. Venera ar savas va-
ras spēķķu spēķķ nelaimīķķo Kanaķi eķķaistees ar viņas brāķi,
Makarīķķ, no ķķuķa ķaķ pēdķģimķt ķēķns puisēķns. Eols trāķā
pīķķķumā izķķet puisēķķu sunēķem; Kanaķēķi ķiķķs izvēķķēķs
starp nāvīķām ^{īķķdeķi} zāķēķm vaķ dūķķi, Makarīķķs nodūķķas ar ķķo,
bēķķu, un Eols, ķķuķa pīķķķķums spēķķi pārķķainīķēķs noķķēķoķā,
nā, ķķvēķ, ka ķas šausmīķģi atreeķķs Eneķa pēķķnāķēķēķem.

Sperone-Speroni drouķķu attāķināķēķs no pakāķķdarīķķuma
sonatnes rakstūķēķēķem, ķēķ tomēr ne maķķāķ radīķģis nedabī-
ķģu, ēķķmīķģu luķģu. Pīķķēķēķ trīs eķķēķēķi pā-ēķēķ nemīķķģīķģās ķēķēķā,
ķās, rūķķēķs un ķaķķlēķs, mūķģōs un sapņōs, pāķēķ ķasķķā sākās
īķķķēķi ar eķķķūķō eķķēķēķu. Ķēķ ar ķur viņa vēķķās ķandķģ
arveķķēķu ķiķ ķāķā stāķāķā. Koris, pāķāķēķdams no vēķķēķem, pā-

rādās pirmo reizi ceturtajā cēlēnā tik tamdēļ, lai vēstnesis
 varetu ņemt monologā izstāstīt visu notikumu par tam,
 kā Eols dabūja zināt par savas meitas nozēgumu. Lugas beigās
 šis koris parādās vēl reizi, lai devinās vārsnās apgalvotu ska-
 titājiem, ka vēju deivs katrā zinā turēs savu solījumu. Seko,
 šās beigu vārsnās var dot nojēgu par visas drāmas līriku:
 „Lepni ir deiva lepnes draudi, kurš pat ne-ecrobezģots valda pār mums
 un pār vilņiem, ceiti solījumi, kurus viņš allaž turēs. Tapēc
 esēt pārleccinati, ka, kad tas arī nabutu, nenotiktu, viņa šaus-
 mīgo vārdu pēepildījums notiks pilnīgi.”

Kontr-reformacija.

XVI. g. s. pēedesmitās gadās vācu reformacija bija sasniegu-
 se savas attīstības visaugstāko punktu un izmisuša cīņa starp
 luteranismu un kalvinismu, turšēe, bezsaturīģee sektantu
 strādi un heretiku vajājumi, teoloģisko virģeenu vcepņusība
 un katras brivas domas necēlība – parādījās kā simptoms no
 tam, cīn daudz jaunā macība jau gandejuse savā pārleccībā
 un pēevīlcībā. Vecā, droši organizētā baznīca, kurā kādu lai-
 ku it kā ar izbēriņišānos skatījās uz reformācijas vētras cēbru,
 kumu, sakrāja no jauna savus spēkus. Pēc isas svārstīšanās starp
 virģeenu, no pēekopa kardināli Kontarīni, Pole, Moronē u. c.,
 kurš centās izlīģt un saveenotees ar protestanteem, līkdami
 savas cēribas uz koncīlu, kurš jau ^{bija} nolīģts pīms daģeem gadu desmitēem,
 un ~~pa tam~~ starp fanatīsko virģeenu, kurš domāja protestan-
 tus uzvāret eorāšu reformas un visu baznīcas tradīcīju stūr-
 galvīģas uģtūvedanas celā, – šī cīņa sāka svērtēes uz šī pēdeģā
 virģeena uzvaru.

Ta pēekšģalā stāveģa mūku ordenu locēkli: teatīnēetis
 Karaffa (vēlavāis pāvests Pavīls IV.), benedīktīnēetis ģaģtāno (v. pā-
 vests Bonīģacijs VIII.) un dominīkānēetis Mīķelīš Hīslēri (pāvests
 Pīns V.), kuri, sākot ar pāvesta Pavīla III. pēdeģeem valdības ģa-
 deem

eeguva izšķirošu lēspaidu, 21. jūlijā 1542. gadā viņi panāca inkvizīcijas lēsas evesānu, kura ņsāka savu darbību ar šausmīgu stingrumu un cēstību, un šīs partijas uzskati patūreja visvairāk visās Tridentas koncila lēmumos, kuru atklāja 1545. gadā un slēdza, pēc dažādu pārtūkumeem, 1563. gadā. Šo fanatisku enerģiju un pašaižleedzīgā nodošānās savam darbam, kas gāja roku rokā ar asinainu cēstību un stingrību pret visu, ko tūreja par kecerību, sabēdrībā ar Spanijas pasaules varu, no jau, na pilnīgi padeva zināmā mērā atjaunotai baznīcai visas deenvidus Eurōpas zemes; šij jaunai reliģiozai cēstībai deva vēl leelaku dziļumu cītīgo baznīcas leelkūngu otra pa-audze, kurā sevīski pacēlās Milanās sv. Karlis Boromeo, Sales sv. Fransoa (Francois de Sales) un kardināls Guido Bentivolio (1505-1561), satīrisku ņzbrukuma saceretajs.

Tā ka atteikšanās un bēgšana no pasaules gandrēz visur atšķīrusēs caur kaut-ko varmācīgu, tad arī šai atjaunotā katolīcīsmā gāja roku rokā jeb blakus veentesīga reliģiozitāte un brīnumus darītāja ekstāze, pateesa padevība katolicīsmam un leekulīgs vērgu prāts, brīva pārlecība spērdīna un pamācības cēlā un vissmagākais garu nospeedeens (speedeens ņz prāteem, ga, veem) caur inkvizīcīju. Romanu tautu leelā literatūra un māksla, kuras jau sastapa šīs atjaunotais katolīcīsm, bija spēestas tagād kalpot šim, pee kam bez kaupīšanas nospeeda un iznīcīnāja katru ^{garīgas} gara individualitātes parādību, kas sacēlās pret svētību-leekulību, kamēr māksla savās realās parādībās pa daļai tapa pēevīlka baznīcas kalpošanai, bet pa daļai baudīja pācēstību savas darbības patstāvīgā spērā.

Šai savosnībā un pat, var sacīt, nedalamā pasaulīgā prāta un reliģiozās ekstāzes ^{sakarīgumā} saļejumā, - kas izfaisa visraksturīgāko kontr-reformācijas pazīmē, - ņēma galveno daļību jaun dibinātais „Jezus sabēdrības” ordenis, kuro dibināts no spancēšu fanatīka Ignācija Lojola 1540. gadā, sasneēdza savu pilnīgu

ordena
attīstību zem otra ģenerāla, Diego Laines, Lojola's pēcnācēja. Katolu baznīcai iztīcāmo stiprināšana ticībā, sāubīgo un atkritušu atgriešana baznīcas klēpī caur sprediķi, bīkti un audzināšanu, tapa par jezuitu galveno uzdevumu, pēc kam smalki izstrādāta tā ordena organizācija, tā locēkļu vispārīgākā nodrošināšana savam darbam, nodrošināja teem neparastas sekmes. Ģarīgais iespāids, kuru tee ceguva caur savām universitātem un skolām, noveda pēc ārkārtīgi svarīgām sekām, uzspēzdamis visneaprecejamāko zīmekli uz aplūkojamā laukmeta daudzajiem dzejiskiem un maksimāciskiem ražojumiem. Jezuitu pašu literārikā un dzejiskā darbība, vēl ilgu laiku pēc humanisma nozēdesānas, radīja, lirisku ražojumu, allegoriju, komediju, himnu, vēsturisku, kanonisku, moralisku, dogmatisku rakstu veidā, bagātīgu jaunlatīņu literatūru, kas atšķīras veģgandrīz veenīgi caur retorisku raksturu. Daži īsti talanti sekoja savās dzejiskās centēnēs itālešu paraugem, tā ka, neskatot uz ordena viskālakā izplātīšanos, jezuitu vispārīgais gars tomēr paturēja romāņu ^{tautu} dabu.

Itālešu dzeja zem kontē-reformācijās iespāida.

XVI. g. s. pirmajās gadu desmitēs cina Itālijā, pret patriētū cerībām, beidzās par labu spānešu nenolēdzāmāi valdībām. Sicīlijā un Neapolē, tapat arī Milanā nostiprinājās spānešu vīcekēnini, vidus Itālijās leekungi bija no teem atkarīgi, Venēcijas nozīme mazīnājas no deenas uz deenu, pāvesta tronim, visnacionālākāi varai Itālijā, bija, baznīcas veenības vēlāmāi atjaunošanāi, nepeceesāma visvarīgākās katolu valēts pālidzība. Vēl dziļāki, nekā politiskais grimums, sagrāba visas dzīves eekārtas pilnīgs apvērdums: tik pēc atleekām un atseviskām pēdām vareja pazēt Ariosto un Makīavelli, Rafaela

un Mikel Andzelo Itāliju, kas bija teicama caur ražības ga- 108.
ru, pārticību, skepticismu un gara spēku. No tādās brīvas
kustības nevarēja nedomat pēc spāņu politiskas nospišanas
un inkvizīcijas garīga sloga. Garīgas brīvības vectā - (kas,
teesa, ne reti izvērtās domu sav-valībā - stājās stingra padēvi,
ba baznīcai; tās veemīge pretneceki domašanas laukā, kā piem.
filozofs Džordano Bruno, Lučilio Vanini, satiriskis Ferrante
Pallavicini u. c., beidza savu dzīvību sātā, „sabeedriba tapa,
ja nu ne tikumigaka, tad nopetnaka” (Ranke), un ja jaunā
baznīcas aizbildnība, attiecēes uz dzīves veidu un cerasām,
daudzkrāt izrādījās par nespējīgu, tad turpret jo pilnīgaki,
netauptīgaki un dzilāki tā lika sevi sajust garīgas dzīves lau-
kā.

Torkvato Taso (1544-1595).

XVI. gadsimtenā otrais pusē viscerērojamākais itāliešu
dzejneeks, kurš, būdams pretreformācijas gara preekstāvis,
tomēr vēl pectekosā pakāpē paturejis leclā Atdzimšanas laik-
meta spidošās vērtības un teicamības, lai darītu spēcīgu ee,
spaidu uz naciju un ceņemtu vectu starp Itālijas visdīza,
nakeem dzejneekem un mākslneekem, ir Torkvato Taso,
episkā dzejneeka, „Amadis” un „Floridante” autora, Bernardo
Taso, dēls.

Torkvato Taso (Torquato Tasso) pēdzima eekš Sorrento
11. martā 1544. gadā. Savā bernībā tas apmekleja jaundibina,
to jezuitu skolu Neapolē, tad studeja Paduā jurispuden-
ciju, bet jau agrī nodevās dzejai, sekodams pēc tam tēva,
Ariosto imitatora, pēemēram. Agrā slava, ko Torkvato ceegu,
va ar saveem jaunības ražojumeem, kaiteja tā vājajam
organismam, attistija viņā egoismu, deva pirmos diglus tā sli-
mīgai jūtēlibai un kuteēlibai, samaitājot kuspēlikam visu
dzejneeka dzīvi. Uz viņa lirkās leclās ceēības sagādāja dzejneekam
galma kavaleera vectu pēc Ferraras leclkunga Alfonsa II. iz Este
nama un tamēdz vēlamo valū dzejiskai darbībai. Bet uzture,

Sanās pēc spīdošā aiz mākslneeciskām garšām Ferraras galma
 kļuva precēš dzejneeka līktenīga. Labā, pilnīgi svabadā dzīve, ku
 qu viņš šē baudīja, paralīzeja izturību un viņa gara vīvēšīgu
 enerģiju, kamēr mīlestības dēkas un kaislibas — viņš eemīlejšs
 leelkunga māsā, Leonorā, — kurām viņš deva pilnu valū, pār,
 mēriģi nopūleja viņā jūtu dzīvi, bet caur ^{ta} apkārtejo apvidu tiri
 artistiska aizraušana nedeva viņam eespēju, aukstasinīgi apdo
 mat un sev izskaidrot savu stāvokli. Sākumā apglaimots un izglu
 tinats no leelkunga divi māsām, princesem Lukrecijas un Leono
 ras, no kurām pēdejš, kurā tas eemīlejšs, dalīja Taso fantastisko
 reliģiozitati un pēc tam prata modinat un uzturet viņā ori vai
 rak meesas kaislibu, — viņš drīz eeraudzīja, ka viņa pārmerīģas
 pretenzijas un metīkamās, aizdomīgās žēlabas peņem ar saltu at
 turību, un tad viņš nokavejšs sacelt pret sevi īstus eenaidnee,
 kus, pēc kam viņam rēģojās eenaidneeki pat, kur to nepavisam
 nebija. Pirmee ģadi pagāja tomēr bez sevišķas katastrofas
 un dzejneeks baudīja visus sava stāvokļa labumus. Bet pārmeri
 ģā godkārība, kurā jau nepēetika vairs ar eegūtām sevīem (ar
 pastorali „Amintā”, kur, ar visģreģznakām dekoracijām uzveda
 uz skatuves un ar leelā epa „Atbrīvotā Jeruzalemē” tuvošanos
 beigām), bet pārmerīģā godkārība, kurā arveenu vairak un vai
 rak pārģāja drūmā neuzģicībā pret apkārtejeem, visada eekšģi
 ģā cīņa, reliģioģas šaubas, kurās eadeva pareizģicīģam katolim
 bailes, ka tas ir atkrītejs, — viss tas apņēma, apsēda viņu no ta
 brīģa, kad tas pabeidģa poemu. Taso nodeva rokkrakstu aka,
 demīģu teesai, kurģi ar savu neeģģo meklešanos, spredelešanu
 un daģada veida pārļaboģumu preekšģikumeem, sevišķi ar prasi
 bu, izģnest iz ģarīģa dģeģojuma visas pasaulģi-romantiskas
 leetas poemā, noveda viņu pēc izģisuma, kamēr viņa paša
 stāvoklis Ferrarā kļuva preekš viņa nepanesami ģrūts lamdeģ,
 ka viņš apģinajģs esam tur saģstils, ģinaja, ka viņam seko.

Mekledams veetas un atteecību pārmainģu, viņš vērsa

110.
savu uzmanību uz Florenci un Mediči galmu, bet pēc tam sa,
prata, ka leļskungs skatīšies uz tam, kā uz nodevību un pilni,
gu šķelšanās. Tāso stāvoklis, kas bij eklusis kā starp divi ugu,
nim, starp fanatisko svētulību no veenas puses un mažu despo,
tismu no otras, kas lūkojās uz slavenu dzejnieku kā uz savu
dzimtu cilvēku, vergus, vislabaki rāda, līdz kam to laiku bija no,
nākuse Itālija. Pēdīgi „nepanesami saspīlētas” atiecības, kas
kļuva vēl slīktakas pēc vairakkārtīgem ceļojumem uz Romu,
novēda Torkvato Taso līdz pilnīgam garīgam sabrukumam,
kas izpaudās trakā piktuma uzlēcsmojumā un nesavaldamās
apvainojumos runās un vēstulēs. Arveenu vairak un vairak
sagrāba to bailes, ka tas neizlīdzinami apvainojis bagnicu jeb
savu valdnieku, neskatot uz uz daudzkārtējām žēlastības žinēm
no Alfonsa puses un ja viņš savā fantāzijā eedomojās, ka viņu
pēc savas poēmas izdošanas noindevēs jeb nokaus, tad šī fantāzija,
šī eedoma saskaneja ar tamlīdzīgu, ko viņš jau ne veenreiz veen
redzeja pēc ta laika Itālijas galmeem. Ēmīlejšes leļskunga māsa
Leonora, viņš bija speests atstāt galmu un pēdīgi jūlijā 1577.
gadā bēga iz Ferraras, kādu laiku slēpās Sorrentā pēc savas māsas,
pēc tam devās uz Romu; no šejeenes mēģināja izlēgt ar Ferraras
galmu; 1578. gadā no jauna devās uz Ferraru, bēga atkal, kad leļs,
kungs aizturēja „Atbrīvotās Jeruzālemes” rokrakstu un viņa ganu
dzejū. Aizturējes Mantuā un Turinā, 1579. gadā, pa leļskunga laulībām
ar Margareetu no Gonzago, it kā no demoniskas drūsmas ^{sagrābtē} dzīts, vi,
lināts, tas parādijās no jauna Ferrarā; nespēdams pamest šķirša,
nos, atgriezās atkal pēc savas kaislības preekšmeta. Bet sanemts
austī, tas sāka apbērt leļskungu un ta galmu ar visnespetna,
keem lamas vārdeem un, kā arprātīgs - kas viņš pa dabai arī
bija - tapa eelīkts arprātīgo namā, sv. Annas slimnīcā. Vārbut,
ka labvēlība, kuru tam agrak parādija princese Leonora un ar
kuru viņš, kā šķēst, jau pavairak leļšies, bija veens no celo,
neem, kas sagādāja viņa bēdīgo likteni, bet ir ticamaki, ka

pee izšķirošā solā no leelkunga Alfonsa puses, Dzejneeku esīdi-
 nat vāprātīgo namā, noveda no veenas puses Taso draudi, izmest
 no „Abbrivotās Jeruzalemes” visas Ferraras nama cildinašanai vel,
 titās veetas, bet no otras puses — nepārtrauktāe Dzejneeka sakari ar
 Medičā; visu to veicināja, visam tam nāca palīgā tā Dzejneeka ee-
 naidneeku un skaužu intrigas, kā arī pašā Torkvato Taso izturoša,
 nās, uzvešanās, kurai trūka katra atturība. Vairāk kā septiņus
 gadus viņš samocijās te grūtākā, te veeglavākā eslodzījumā.

Pēdīgi ^{rūpes un lūgumi} varēnu leelkungu, kardinālu un izcilu personu, rūpes
 un aizlūgumi, pee kurām griezās nelaimīgais Dzejneeks savā šaus,
 onīgā likstā, pasukubināja leelkungu, atdot Torkvato m Taso m brī-
 vibu, kas notika 1586. gada jūlijā. Abdabujis pēdīgi brīvību, Taso
 kleijoja pa Itāliju, gav sastapdams godbijību un apbrīnošanu, gan
 ceodams trūkumu un garīgu spēju sabrukumu. Dzejneeks dzīvoja
 sākumā Mantuā un pēc tam kādu laiku eekā Bergamo, kur uz-
 meta un pabeidza dramu „Torrismondo”, 1587. gadā viņš devās uz
 Romu, kur Sixstus V. peegreēja viņam maz vēribas; 1588. gadā ir
 Neapolē, bet 1590. gada pavasari peenēma eeaicinumu, pāreēt uz
 Florenci. Šai laikā viņš strādāja zem jezuitu šaubīgas īpašības
 eespaida pee sava epa, to pilnīgi sakroplodams, izmesdams visskai-
 stākās un visdailākās veetas tā, ka agrāk ar gavilem uzņemta „Ab-
 brivota Jeruzaleme” tika tagadejā pārstrādājumā zem nosaukuma
 „Eekarolā Jeruzaleme” no viseem atnesta. Bet 1593. gadā Romā at-
 vērās preekā Torkvato Taso spidoša perspektive: ta draugi ar kar-
 dinalu Aldobrandini preekšgalā un visi viņa talanta ceonita,
 ji sarīkoja tam triumfu ta Dzejisko ražojumu dēļ; viņi cen-
 tās panākt Dzejneeka svīnīgas vainagošanas eerāšas atjaunoša-
 nu. Tai bija notiktees 1595. gada pavasari, bet Taso spēki bija jau
 salausti, jau zeomu Dzejneeka slimība peenēmās; 25. aprīlī 1595.
 gadā, dažas deenas pirms ta vainagošanas ar Lauru vainagu ka,
 pitolā tas nomira sv. Onufrija klosterī Romā.¹⁾

¹⁾ Ofote vainagojis šo Dzejneeku, attelodams ta dzīvi dramā „Torquato
 Tasso” (1780—1789).

Tau agrī Torkvato Taso pēgriezās dzejai, sekodams pēc tam
sava tēva dzejnieka piemēram. Tau Paduā, kā universitātes students,
18 gadus vecs, tas sacereja meloļu romantisku epu „Rinaldo” (1562.g.)
un dažus gadus vēlāk uzmeta „Atbrīvotās Jeruzalemes” planu.
Glava, kuru tas zēgva ar savu romantisko epu „Rinaldo”, un
uz viņu liktās leclās cerības sagādāja jaunajam dzejniekam
vectu pēc Ferraras leclkungu Alfonsa II. galma, ⁽¹⁵⁶⁶⁻¹⁵⁸⁶⁾ kas kļuva turp.
likam preekš dzejnieka lichteniņa. Gan pirmē gadi aizteceja šē
bez sevišķas katastrofas un dzejniekam bija nu pilnīga vala, no
dotees savai dzejiskai darbībai, starp citu sava leclā, kapitālā
darbā, „Atbrīvotās Jeruzalemes”, pabeigšanai, pēc kura tas sastrada,
ja sekos desmit gadus. Jo vispirms šē Taso nodarbojas ar ganu
dzeju, ganu dramu. — Pirmā ganu drama, ko sacereja Agostins
Bečari, tapa uzvesta Ferracā 1554.gadā ar Alfonsa della Viola
muzikku. Dramas saturs īstais triju ganu mīlestība pret trim
nimfām un greisirdīgā satira intrigu pret mīlākajiem, kuri
vīnu piemān.

Taso sacereja savu ganu dramu „Aminta” 1572.g. Šē luģa uz,
sākta jaunās gadās, caurdvesta no dzīvām, patēsam jūtām, kaut
gan tās saturs ir nedabīgs. Amors, izgarlaiskojēš Olimpā, no,
nāk zemē un pūlās caur mīlestību atdzīvināt bezjūtīgās nimfās
Silvijas sirdi, kura neatbild uz gana Aminta kaislibu. Silvijas
draudzene, Dafne, rosina, ^{skubina} ceisirdīgo padotees maigām jūtām, tā
ka visi, kas dzīvo zemes virsū, ir raditi preekš mīlestības. Daf,
nes monologs, pilns lirisku skaistumu, nedara nevādu espaidu
uz melokamo, nepelūdžamo skaistuli. ^{Pēcāk} Tad gans Tisiss mēerina
Amintu, kurš īksamisis aiz Silvijas saltuma. Tom Tisiss Tor,
kvato Taso eevada sevi pašu un, draugu remdinādams, stāsta
tam savu pašā vēsturi, pēpidams pēc tās cildinimūs leclkun,
gam Alfonsam, tā galmam, princesem un izsmēdamo savu
sāncensi, kas eevests zem Monso vārda. Atnāk Dafne un

pērcuna Amintu, satikt pēpēži Silvijū, kura aizgājuse pel,
 detees. Aminta pēnem tās padomu un, atgriezēes atpakaļ,
 stāsta, kā atradis Silvijū izgērbtu un pē koka pēsectu, satīra
 varā, kuču viņš pēspeedis bēgt ar bultas šāveenu, Bet atrāisi,
 jis nimfu, Aminta bija tās kautos, ka allaida nimfu, neda-
 bujis algu par tās izglābšanu. Tēc tam viņam saka, ka Silvija gā-
 jus uz medibam un, vilkam sekodama, eemaldijusēs mēža beezokni. Ami-
nta devās Silvijai pakal, bet neko neatrada, kā tik viņas šķēpē,
 nomiestu zemē, šķidrautus, un tad satika daudz vilku, kas grau-
 za kautkāda kaulus. Aminta domā, ka tā mīlākā pagalam un
 aizskrej ar nolūku, nemit sev dzīvību. Bet te nāk Silvija, stā-
 sta savus notikumus un dabon zinat par Aminta izmisumu un
 nolūku. Tas pēpēži oet tai pēc sirds, ta sajit mīlestību pret ne-
 laimigo ganu, šī mīlestība pēnemās arveonu vairak un bēdzot
Silvija sāk^{ga} jūst tās pašas mōkas, kuras izcaeta Aminta. Tai
 stāsta (viss šē nenoteek vis darbībā, bet stāstīšanā), ka Aminta
 metees upē. Silvijū moca žēlabas; ta skrej uz upi, glābt savu
 mīlako, ja nav vēl par vēlu. Aminta - izglābts, un kād atvēra
 acis - redz, ka tas Silvijas skāvās, lai nekad abi nešķirtos.

Taso arī šai dramā paderees laika garam. „Pārak mākslijs
 stils, daudz končeti, kalamburi, antitezēs un vārdu rotālas sevi-
 ki nepatīkami šē, kur runā un darbojās „dabas bērni“, veonkār,
 šī gani un games: (ganu zmaitas) - sava kritiski, bet pē tam aiz-
 mirst, ka šē „dabas bērni“ ir tē pašī brunneeki, kas tik atsaciju,
 šees no asinainām kaujām un divkavem. Attecoetes uz končeti (t.
 i. dsprātību rotālam - spidošēem izdomājumeem) jāpēemin, ka tē
 sevišķi bija leetošanā pē XVII. gadsimta italešēem, pr. p. pē
 Marini; Vacijā pē Hoffmansvaldau, Flarsdōrpera u. c. Tokvato
 Taso dramas galvenais jaukums pastāv tās valodā maigā, har-
 moniskā valodā. Dramas Muziku šai dramai komponēja veenus no
 XVI. g. s. eevērojameem komponisteem, Erasmus Marotto. Pastorale „Ami-
nta“

kuo, kā jau dzejnēka biogrāfijā dzirdējam, uzveda uz skatuves 114.
Ferrara ar visgreznākajām dekorācijām, atrada leelu preekotānu.

Tai laikā Torkvato Taso baidīja kā agrāk pē galma visus sa-
va stāvokļa labumus, strādādams pē sava leelā epa, lai to reiz
vestu galā. Tas nāca zem nosaukuma „Gerusalemme liberata“ (At-
brīvotā Jeruzāleme) 1575. gadā gatavs. Ēparzīsimees nu ar šī skaitā
darba saturu, atreferejot isumā ta 20 dzeedajumus.

I. Dzeedajums esākas ar vārsmu: „Apdzeedu karvadona svēto
karu, kurš atbrīvoja Kristus kapu.“ Krustneseju bari karā jau
sešus gadus Austrumās. Sirija un Palestina no teem gandrīz pēc,
galīgi eekarotās, bet vadonu personīgas intreses un šķelšanās
kāve' uzvarētāju panākumus, kuri jau tuvojūšes Jeruzālemes mū-
reem. Deevbijīgajam Buljona Gottfrīdam parādās enģelis, tam
paskudinādams, ka Deevs to eecēlis par karaspēka galveno vadoni.
Krustneseju vadoni apstiprina šo izvēli un Gottfrīds, salasījis kara
spēku, ved to pēct svēto pilsātu, kur kēniņš Aladīns izleeto visus
lidzeklus kristīto atbrīšanai.

II. Dzeedajums. Pē pilsātas aizstāvēšanas Aladīnam palīdz ga-
vetājs Ismens, dodams padomu, pārnest mošejā Deevmātes ainu,
ko kristīgiee uzstatījuši uz altāra apakšzemes baznīcā. Aladīns
klāusa šim padomam, bet aina pazīd nakti iz mošejas. Apvai,
no kristīgos, ka tee nolaupijuši ainu un, pēc veltīgas meklešanas
vinu namās, Aladīns dod pavēli, ignīcinat visus kristīgos ar
nguni un zobenu. Lai glābtu savus ticības beedrus, jaunā Sofronija
izdodās par ainas nocēleju. Kēniņš noteesā to sadedzinat sārta,
bet kad to ved pēc soda, uzstājas tajā emīlijees Olīnds, paziņodams,
ka viņš pēc ta nocēluma vainīgs. To brīdī, kad abus ved uz sār-
tu, parādās pilnā apbrūojumā Klorīnda, paganu kara spēka va-
rons, ta izglūdzas no Aladīna pēdošanū mozeedzneekeem un tas
palaiž valā abus vainīgos. To brīdī krustneseši nonāk pēc Emaus,
pusdeemās gājeonā no Jeruzālemes. Divi Eģiptes kēniņa sūtņi
pēcdāvā meeru un draudzību, ja viņi ir ar meeru ar jau noteem
eekarotām zemem un neees tālak. Gottfrīds to nupemem.

Nislabakā, jebšu arī drusku sentimentālā, šī Džeodajuma epizode, ir Olinda mīlestība. Olinda, dažus gadus ceetis aiz mīlestības bez cerības, dala Sofronijas moku-nāvi tik samdēl, lai mirtu kopam kopam, ar to, ar kuru viņš nekad nevarēja cerēt kopā dzīvot, tā ka tā murgoja tik vienīgi no debesīm. Vēl vairāk šī sentimentalība izpaužas ar pirmo nedabīgas soveedes-vīreetes, Klorindas parādīša, nos, kura uzaudzināta no tīģeru mātītes; tās jaunība pagājusē zīrgu eejšānā, šķēpu mešānā, eevs^o skreestānās, lādū un lauru medībās; tagad tās amats ir karš; bet soraudzidama divi mīļakas, sātā pēseetūs, ta esāka sandat.

III. Džeodajums. Ar pirmēem saules starēm krustneši pēenāk pēe Feruzālemes. Lūk, kā Džejusēeks apdžeēd jēitas, kuras kristīgos karotājus savilnojušās pēe Feruzālemes pirmās soraudzīšanās.

„Pēc pirmā pēecīgu izbailu brīža cestājās Džila nožēlošānā, jaukta ar bailes un apēeres jūtām, visi gāja ar nopūtām un rau, dām basām kājām uz svēto pilsātu; noxēma visi savus izpuškojumus, izdžina iz savām sirdīm visas lepņības, tēlībības un neē, cības jēitas, u tomēr, it kā atrāzdamē asaras par nepēeteekošām, katrs izsauca: „Tā tad šē, ar Kungē, izlēcti tūkstošoēm tavas asins ātrauti! Nav tad es pēe tādas rēktas pēeminas neizlēšu rēktu asaru divi dzīvus avotus? Mana noledojusēs sirds, kam tu neiz, tēci pa acīm un neizpili, pārvērtusēs asarās? Ak, mana ceetā sirds, kam tu nepārplēsti, kam tu nepārlēsti? Ja tu tagad netau, di, tad tu sēenīgā mūžīgu vaudu.”

Aladins sēta pēet kristīteem savu izglasītu kara spēku un pats kāpj tornē, viņu apskatēt. Ar viņu kopam ir Erminija, Antiochijas kēnīna meita, kurš vortis cīnā ar kristīteem. Ta sēmīlējusēs vīrīškīgā brunņekā Tankredā, kas tak ne-ātbild tās kaislei, nopūzdamēes, zūdīdamēes pēe Klorindas, kas nekavē viņu ar šo cīnā spēkotees, zināms, nepazīdamē to aiz rēiveres vī, zira. Muzulmani atkāpjas, bet kristīgo pusē krituši cīnā daudzi brunņeki un to starpā Dudons, kuram Argonts devis navigu

kā arī bada un eģiptiešu flotes tuvošanās dēļ.

VI. Dzeedajums. Paganu stāvoklis turpret uzlabojās. Tausmīgi pirktais čerkess Argants izaicina visa kara spēka preekšā divi bruņniekus uz diokavi, pārvar Ottonu un padara to par savu gūsterni, bet cīņa ar Tankredu beidzās ar abu grūtām brūcem. Erminija, vēledamās glābt bruņneoku, pēc kura ta maigi tiko, un spazēdama zāļu dzeedinataju spēku, dodas nometnē Klorindas brūnās. Tur viņa krīt leclās bresmās un spēsta mukt pēc tam, ka aizsūtījuse tik kureeri pēc Tankreda. Bruņneeks, neskatot uz savām brūcem, eet iz nometnes, domadams, ka ar to vēlās tikt tees Klorinda.

VII. Dzeedajums. Erminija aizmūk tālu pēc meerīgu ganu būdām un pavada meerīgas deenas šai lauku paspārņē. Pa to laiku Tankreds meklēdams Klorindu, eedlūst Armidas apburta pils un top par zavetajas gūsterni. Krustnešu nometnē viņu gaida, lai nobeigtu diokavi ar Argantu, bet redzēdams daudzo dūšīgo bruņneoku izbrūkumu - prombūtņi, kuri kļuvuši par Armidas vērģeem, vecais Raimonds, Tuluzes grafs, nansmās stātees neveenadā cīņā ar pretneeku. Deivs sūta vecim enģeli, kas to pasarg ar debesu briljantu vairogu. Argants ir eevainots, bet tam eet palīgā Belcebuls. Tas taisa no mākona cilveka figuru, kurai dod Klorindas seiju, un dūšīgais vecis spēests beigt diokavi tاندēļ, ka dabujis veeģļu brūci, neskatot uz enģela apsārģzību. Pabalstīti no elles spēekzem, pagani ^{gūt} panāk uzvaru, spēezdami kristīgos mūkt zem perkona un zibeņa.

VIII. Dzeedajums. Kristīgo nometnē nedeenas sasneedģz galejās robeģās. Uz demona Astragora un furijas Alekto eedvesmu atnes asi naimus Rinaldo erooģus un izplata baumu, ka viņš nokauts uz Gottfrida pavēli. Itāli ķeģās pēc erooģem, ka atreebtu sava tautee ša nāvi. Nometnē izceļas šķeļšanās un dumpis, bet Gottfrids spēez saeclšanās.

IX. Dzeedajums. Lai pabeigtu kristīto uzvaru, Alekto skubina

Niceas gultanu Solimanu, nakti uzbrukt nometnei. Arabi dzēnā frankus un ar apakšzemes spēku palīdzību swin jau uzvaru, bet Deivs suta vīrsenģeli Mikeli, kurš aizņēn demonus no kaujas lauka. Pagani bēg, kristigce los ignicina.

I. Dzeedajums. Solimans bēgdams sastop zavetaju Ismenu, kurš ar maģisku spēku aiznes sultanu uz Jeruzalemi, kara padomē, kurā nolēmņ padotees ar norunu (kapitulēt). Solimans pārmet mēvīzību un apgāro kareivjus uz aizstāvēšanos. To pašu bridi krustneču nometnē atgriežas ^{Amidas aizveste} Brunneeki un stasta savas dēkas zavetajas apburtā valstī, no kurās los izpestījuši Tankreds un Rinaldo. Brunneeki preccajas par zīnu, ka Rinaldo ir dzīvs.

XI. Dzeedajums. Gottfrids nolēmņ, ar joni-jonus cenomt Jeruzalemi un kristigce saņošās uz šo reliģiozo gaviļu swinību. Esākās šausmīga cīna. Tankreds un Gottfrids cevainoti, pēdejais tik vairīgi no cenaidneeka bultas, kurā tik dzīli iegājuse mēesā, ka visi cilvēku pūlini, glābt vadoni, būtu vēltīgi, ja enģelis nelidzētu. bruci aizdzedot. Tik eestājusēs nakti pārtrauc uz bridi cīņu.

XII. Dzeedajums. Nakti Klorinda un Argants izeet no pilsātas ar nolūku aizdedzinat kristigo apseņģu mašinas. Tas viņeem ar izdodas, bet kamēr Argants pēc tam paspēj atgrecētes pilsātā, Klorinda uzdurās uz Tankreda, kurš to nepazīdams peesprez, ar viņu spē, Keem mērotes. Kad pēc ilgas, stipras cīnas Klorinda pēdīgi krit zem Tankreda šausmigeem cirsteeneem un tas ceerauga, ka nokavis savu mēlako, "Ak, veemu nāvi ar to būtu miris". viņš nogēbst. Kad Tankreds atmostās, Klorinda jau upglabata un tas izlēj uz tās kapa savas skumjas. Par Klorindas nāvi dabon zīnat Jeruzalemē, kur sacelās vaimanas un Argants zvēr bārgi atreest.

XIII. Dzeedajums. Kristigo nometnes tuvmā sacelās mēģ, no kurā dabon kokus mūrņu gāģejām mašīnam. Lai to aizkavētu, zavetajs Ismens caur saveem zavekleem apdara šo mēģu ar see, nu iz leesmām. Bet Tankredam izdodās tur eestapt; viņš grib ar zobenu nocirst veemu koku, tak aiz mēģas tek asinis un dzird balsi, kurā saka, ka pēe Jeruzalemes kritušo dvēseles eestlēgtas šīs

Pēdīgi tās grib ar brīnīšņīgu dziesmu jeb runu - viņu bals - paradīzes
skanās - pavešot brunencēkus, bet arī tas viņām neizdodas.

„Tās vāla ausis, skateenus,

Tak sirdis nepēvīla.”

Varoni eet tālāk uz slēpumaino dārgu.

XVI. Dziedājums. Ran, apzēlīta veonā zeltā līja pils,

Ap kuru vijās valnis,

Un pašā vidū zālo dārgs,

Kur mūžīgs vēsams valda, -

Un pasaulē nav uzejams

Vēl skaistāks dārgs un košāks;

Šur-kur uz garu mājojam,

Kas klausā nīprai fejai,

Lūk, radās telpas, istabas

Un visur vijās celi,

Kas tik, ^{uz}krāsmeem pagalmem

Te jauktin jauca pēdas.

Limts vārtu būvju dārgā ved.

Tā atnāceji jaunie -

Pa augšiem vārtiem dārgā jau;

Iz sudraba tze kēti

Un enģes mirdzēt mirdzeja

No tīra zelta kaltas;

Uz vārtiem seraug personas -

Puspasaulē te kopā -

Tās dzīvas, bet tik neruna,

Tak, loekās, visu sādžied,

Tās savstarpīgi saprotās

Un kaisles jūsmās elpo.

Tur rēdz ar vaipstu Herkūlu;

Tas - varons, pasaul's cētib’;

Ir pekles vaicējs, debēš dēls,

Auž Miletai tās suno;

Un ērots uz to noskatas

Ar villus pilnu smaidu.

Impala valē rokā nem,
 No slava noņemuse;
 Ja nespēcīga tik tik ko
 Ir viņu pacēluse;
 Tad lauvas¹⁾ aidu smeedamās
 Uz pleccem uzņemuse. —
 Tur jūras udeņš līmeni
 Bal baltu putu cini
 Un divi rindas kuģu tur
 Uz cīņu sarīkoti;
 Zelt' loetūs slacin' ceročūs
 Un sāsta visa jūra;
 Arz kāres zemi senarot
 Div' godkāriģi strīdū:
 Le Augusts, Romas karēivji
 Ar savu floti jūrā,
 Tur Antonijs — pret pilsoncem —
 Un pulku svešās tautas.
 No kara gara apdrīsti
 Tur kuģi cīnā šāvās;
^{Zvankst} Zvankst šķēpi, nedzēst ugunis
 Un asnis kūpej' bargas.
 Gan šaubēgs vēl ir pānākums,
 Vēl cīņa neizšķirta, Bet sveša kēniņecne jau
 Sak bēgšus projam doties.
 Un mīlais draugs tai pakal bēg,
 Kaut cīnītēs jacinās bij droši,
 Tas pasaulē tronī aizmirsis,
 Tas pazaudējis dūšu...
 Tak ne' no cīņas nebēg viņš,
 To peevēlk kēniņecne:
 Tel paskateet, kā acīs deg
 Tam mīlestības uguns,
 Bet ^{ari} tomēr vaigā svelo kauns,
 To trausta divi spēki:

1) Romas lauvas.

Te met uz cīņu skateņu,
 Te griež pēc kundzes buras.
 Un Nils to dūzi uzņēma
 It nezinamā līcī...
 Bez rūpēm nāvi gaidīja
 Tāt skaistas sevas skāvās.
 Bez ^{gala}prāta glaimas, kaislīgs skats
 Te nelaimīgā lūvsmē...

Visu to brūnēki naigi aplūko un tad dodās dārzā rēķšā.

Un rān atvērās košais dārzs!
 It visur dzīva udeņš
 Un raibu puku plavīnas
 Un ^{smaršojot}aromatū cīņi,
 Un daudzums jaunu krūmiņu
 Un ēnē paradīzes,
 Un alas, lejas tepikōš (tepikeem)...
 Te māksla netaupījše
 Jo retas krāsas ainavām
 Un prātuse ar slēptees.
 Viso veenkāršs še, eekš visa redz
 Tik bezrūpīgu būvi,
 Tā līkās, ka par visu veen
 Te rūpejuses daba
 Un pūnēmuse pirmo reiz
 Par paraugu še mākslu.
 Gais padēves še zaverkleem
 It visam dvasis jūsmas.
 It visur ^{dzīvās spēku}Baras pedas redz:
 Tur košōš, kuplōš kokōš
 Jo trēkni augli redzami
 Itarp smaršās pūlneem zedeem;
 Kur nekustejas lapinas
 Un ūdeni bij mēmi
 Un paslēpušees vējini,
 Tur dzeedaj' putnu koši, —

Šarp dzēdatajoem laidas veens
Ar brīnumu skaistu spalvu...

Tas skaidroem vārdom dzēdaja,
Kā spēj tik cilveķ' mēle.

Tas zarā sēdes dzēsnu dzēd
Un visi viņam klausās,

Ir vējins padvest nedrīkstej'

Ir strūklas baidza plikstet.

Tas starp citu dzēdaja klau kā:

-- Uz mūžu prom, uz mūžu prom mums steigsees
Ar deenām bēgot sārtās jaunības zēds!

Gan galais maijs šurp lejās atgriezisees,

Broeks mums tak nebūt otram zēdonim.

Drūz glabā pūkīti, pirms metās kresla,

Tau tuvās mākonīs zelt' rita stunda;

Šķidz mīlet, deenas šīs vairs ne-atnāks,

Kad mīlot varam būt ar mīlami!

Tad: Klau, apklusē dzēsma, apklusē dzēsmonēks-

Šis baloži tad dūdot-

Un kārstu siržu gavilēs

Dzēz skūpstu saldumiņu;

Viss mīlestību dubultoņ'

Viss pamodās te kārē,

Un šķipraka par ozolu

Sirds mīlestībā grima;

Un krūmi, zāle, pūkītes

Un zēdu raibā (emalētā) plava,

Ir zeme, ūdens, vējini,

Viss dvesa mīlestību.

Un rožu krūmu dvesumā,

Zem izglutīgas ēnas,

Zem saldu skanu balsitēm,

Kas aicina uz baudu,

Ēst draugi un to sirdis dus,

Dus asins, kāres dzina,

Laus zarcem krūmās coranga

124.

Tee negaidītu skatu;

Tee skatās, un ko acīm redz?

Vini coranga tur Rinaldo Armidas aprampeņos un gaida, kamēr skaistule aiziet savās telpās. Tad Karlim un Ubaldam izdodās aizvest sev līdz Rinaldo. Kad Armida atrada, ka sirdze vairu preekšā nokauta, ka tās sirds draugs bij, — tad ķēras pēc savu burveklu noslēpumam, bet jau velti, nokas nelīdz. Tad nelaimīgi ignīcināja savus zaveklu dārgus un pili un pate devās prom uz Gaiču, estātes Ēģiptes ķēnina kara spēkā karot pret kristīgeem.

XVII. Dzeedajums. Pēc Ēģiptes kara spēka parādes Armida visu vadonu klātbūtnē apsola atdot savu valsti un roku tam no viņiem, kas nokaus Rinaldo. Bet brūņceks Rinaldo nonāk pa tam pēc kristīgā zavetaja, kurš deva padomu, kā viņu ^(Rinaldo) atrast un tas eedod šim dārgus zoročus un vairogu, uz ^(zīmēti) kaurāta preekšgājeju varondarbi. Pēc tam tas stāsta ^(arī) Rinaldam par la pēcnāsejeem, se, višķi par Ferraras lelkungu, Alfonso, kuram nevarēja neglaimot, jebšu tas dzejneeku esēdināja vajprātīgo namā. Rinaldo turpina savu ceļu un nonāk krustnešu nometnē. Nins taisās eet uz ap, burto mežu, bet pirms nožēlo savas maldības un pēc Pēterā Ere, mita preekodinuma, uz tā padomu izdara svētoceļojumu uz Ēģās kalnu.

XVIII. Dzeedajums. Mežā Rinaldo taisās eirst roku, bet tam parā, dās Armidas tēls, kas pūlās to atturet. Kad viņš nepadodās šim kārdinūmam, — viņu apstāj šausmīgi ērmi, bet viņš tomēr nocēst roku un meža aplūbums izbeidzās. Kokus ved nu kara mašīnu taisīšanai.

XIX. Esākas cīņa un uzbrukums — joni pilsatai. Pār kaujas lauku salasās debesu kara-pulki līdz ar to kaņevju dvēselem, kas krītūsā pēc Jeruzalemes mūrēm, un veicina uzvaru. Krust, nešu karogs jau plandās uz Jeruzalemes mūrēm un tik ucetām notiek vēl šausmīgas diwkaves. Tankreds cestās ar trako Argantu

125. un nokauj to, bet pats nokrīt cēvainots uz kaujas lauka. Ermini, ja nāk no eģiptiešu nometnes, saceen ta brūces un uz ta vēlēšanos pārved to Jeruzalemē, kur tas grib mirt pēc ta Kunga kapa.

XX. Dzeedajums. Eģiptiešu karaspēks uzbrūk kristītiem un nu esās kā pēdējā, izāķirošā cīņā. Gottfrīds parādās visur, kur karstaka sakaršānās. Solimans un Aladins arī nem dalību cīņā. Vieni no, kauj Tuluzes Raimundu, sirdīgo Odoardu un ta pati Hildippu, kas sekoja savam ^{pašam} vīram krusta karā. Tankreds atceļj viņu nāvi, no, kauj Solimanu. Armida, pazaudējuse visus savus aizstāvētajus, grib pāte nonāvētees. Rinaldo attura to no patnāvības, lūgdams tai pēc, došanu un izsludinādamees par tās brunneeku. Poema beidzas ar Puljonas Gottfrīda pilnu uzvaru. Tas ved uzvarētajus svētajā pil, sātā, bet pats savu brunneeku preekšgalā eet asinainām brunām baznīcā, pakar tur tās kā trofeju, izpildidams pēc Kristus kapa tam doto solījumu. — — —

Tāds poemas saturs, kura eenesuse Torkvato'm Taso'm slavu kā romantiskas epopejas preekštāvim. Un šai poemai bija milzīgs panākums un līdz šobaldeen to turca par preekšzīmīgu ražojumu.

Poemas kritisks apskats.

Torkvato Taso pats sarakstījis trīs apskatus (discorsi), kas der par ta poemas un vispār dzejas mākslas nozīmes izskaidrojumu. Pēc viņa domām episka poema prasa ^{tāda} saturs izvēli, kurš spēj pēņemēt mākslneeciskas formas. Šo formu maksliņu izleetošanu un spēj šim pēdot visadus dzejiskus izpuškojumus. Galvenās epā pēderības ^{ir} varbūtība un brīnumīgais; tos var saveenot tik krīstīgā sūžētā, kur brīnumīgo-brīnumus var izdarīt: Devs, ta engēli, demoni, svētee, fejas un burvji, zavetaji. Darbeem, noti, kumeem, sastopameem poemā, jābūt slaveneem un izcileem, varonu īpašībām jābūt leelai vīrestībai, augstsiirdībai, devobi, bai un dailai iznesībai, mancerai (cortesia), poemas fabulai jā eetver sevī pilnīgi pabeigtu darbību un veenību.

126.

Visus šos teoretiskos likumus Torkvato Taso izlectajis savā epā „Abrevotā Jeruzalemē”, dodams tai stingri ticīgu, katolisku, nektrāsu, kurai trūkst nacionālo sevišķību un kur atskan retoriskas un literariskas atmiņas. Homēra, Virģila, Lukreca¹⁾, Lukana²⁾, Horaca un Ovida pēdas parak manāmas Torkvato Taso poēmā, pat viņa varonu runās, ne vien cīņu aprakstīs. Vislaba, keem klasisku epiku motiveem pēdoto tik romantisks, ja, reizām pat idillisks tonis. Tā poēm. VIII. dzēdājumā, kur runa eet par Erniniņas mīlestību pret Tanskredu:

Bet ir pat meegā mīlestība trauc
Ar saucem murgem jaunuo ceeteju.
Tā uzmodās jo agri, līdz ar austru,
Kad putni dzēdāj' kokos dzeesmu jaustru,
Pār gaišu upi krūmi guzet sāk
Un vējins graznās puķēs rotalat;
Tā uzmodās un gurdens skats acilgām
Nu klida aprakt lauku būdinās,
Caur žalumeem pee viņas balsis klist
Un vilni šalc un atkal ascas list.
Bet aru strauimi aptur prepeži
Klau turēs skana; it kā gana dzeesma
No tāleenes tai maigi atokan ausis,
Un it kā nevilus ta tiktu vilkta,
Ja eet turp domīga un bailīga,
Un veci redz ta tur pee ganiklas,
Tas ēnā sēdedams pīn naigi tiklus
Un klausit klausās triju bērnu dzeesmās.
Tee voraudzījēi kaņa seročūs,
Nu mīk prom savās klusās būdinās,
Bet skaistule nu viņem rādija
Gan savas zelta bizes, maigos skatonus
Un sacija: Ak, sirdis veenkāršās!
Tūs' darbs un paši dobess mīleti,

1) Sk. tā epu „De rerum natura”.

2) Sk. tā epu „Pharsalia”.

Lai netrāuc mana paradīsanās
 Ne klusumu, ne pēsmilīgo dziesmu.

Tak kristīgais dzejnieks nav aizņēmis augsto humanitāti pēc
 Homēra, kas izturās pilnīgi taisnīgi arī pret cenaidniekiem - tro-
 jāniekiem, bet tēlo visur saracīnus kā neprātīgus, piktus neliecīnus
 un netīklus. Kā izņēmumi parādās šie veidīgi sevecešu rati-
 sturi, kā Erminijas un Klorīndas. Torkvato Taso kaislība un
 subjektivitāte izpaužas sevišķi reljefi epizodēs, kurās pārsvarā
 kaislība, no kuras caurdvesta vispār visa poema. Torkvato Ta-
 so ir par visām lietām mīlestības dzejnieks, un šī jūsmā apdzē-
 data no viņa ar veibinošu spēku, kā to leccina LVI. Dzeedzājuma
 sēkošā vēta:

Armīda, laimē kustot,
 Uz pukam izsteepās
 Un blakam Rinalds skaistais.
 No viņas trīsošajam krūtīm nomis
 Bij plīvurs greizsirdīgais,
 Un matu sproģās, izlaistās,
 Nu austrīnš (ceģi-ro) rotalajas,
 No peeres pērles noritej
 Uz krūts šai laimes bridē,
 Un acīs kāres leccina trīs,
 Tā ideni stars atspīd.
 Un degdams dzīvā kaislībā
 Rinalds pēc skaistās leccās, -
 Uz mutes muti uzspeedis,
 Tas elpu vilka kaisli,
 No tās ne asi nenolaid';
 Tā mīlestības glaimā
 Viņš kusa, dega, stingst un dzēst;
 Tā tādā pašā glaimā
 Gan spež pēc kārstānu krūtīm to,
 Gan veeno mut' ar muti,
 Un pagūst tā un tīri mirst;
 Rau sakēras teo rokām...

Un dvēsel' lējas dvēselē,
 Un nopūtās tik saldi ...
 Un pēnāceji slēpusēcs
 It visu rēdzes' zagšus.
 Ar vērga zelta vaigām šis,
 Lē^{dižojo,} Lepojas ar varu.
 Turp, turp pec manis! varonis sauc,
 Tavš skatēns deēdžees kaislē!
 Tur manām acīm paradīž',
 Tur mānās^{tajā} laimes reibums.
 Je manās krūtīs allažin
 Būs veeta tavai ainai."
 Ja smalki viņu aplūko,
 Tad klusu cēlās augšā
 Un klusu cešot pedžo reiz
 To saldi noskūpstīja;
 Nu buvoju māksla veematnē
 No mīlā projam sauca,
 Rinalds tai sekot nevarēj',
 Kaut Armida to peovelk.
 Kad nāca klusa maksimā
 Ar savu vēsuminū,
 Tēc satikās un mēnesis
 Tos kopām apgaismoja;
 Tēc mīlestības laimībā
 Ir stundas nemanija
 Un kaislei degot asinīs,
 Tēc veenā ligsmē bija ...

Tādas un tamlīdzīgas veetas, šīs mīlestības jētas, kas izsacītas
 no dzejneeka ar buvoju spēku, peovelk visvairāk pec viņa pašus
 italecēšus. Levišķi dzejiski viņš apraksta nelaimīgas mīlestības jē-
 tas, peem. Erminijas mīlestību pret Tomkredu, jeb Rinaldo mī-
 lestību pret Armidu, nelaimīgo mīlestību, kas samaitāja arī viņa
 (dzejneeka) paša dzīvi. Autora slimīga sensibilitate, kurš nerīkojas
 savā dzīvē pēc paša iniciatīves, izpaužas arī ka buvojeeku raksturojumā,

kurī nedara gandrūzīt nēko pēc pašu nodoma. Otrs pēc mīlestības galvenais poēmas pamats ir reliģija, kura pārēet pēc Taso jūsmojumā, murgojumā, pat uzpūtībā un mistiskā eksaltācijā.

„Gerusalemme liberata” (Atbrīvota Jeruzaleme) ir visdižanākais literāriskais ražojums, kāds tik izceļes caur no jauna pamodušos stingru attecību uz dzīvi un baznīcas atjaunojumu Itālijā. 3. vēletās varoņu veelas apgarošanas un raksturu tipisku zīmēju, mu zinā Torkvato Taso acim redzot stāv augstāk par Ariosto, bet pārak padodamies Virģila Eneidas iespaidam, attēcotees uz stingri episku kompozīciju, vīns stāv spīgtuma un precēkstulētešamības zinā pakal neimitējamajam, leegajam „Trakojošā Rolanda” (Orlando furioso) dzejneekam.

Šis pārak mehaniski radītās kompozīcijas dēļ, sajūt visās „Atbrīvotās Jeruzalemes” daļās tā kā tādu sastingumu, saltumu, izmocītu, izspeestu. Jebšā poēma bija nodomata īstēni pirmā krusta kara cildinašanai, kamdēļ tajā ar atrada plašu pēeju visa garīgā retorika, kādu prasija tā pate veda, kā arī tā laika gars, tak aprakstītajis veetas jeb daļas rāda pilnīgi pasaulīgu raksturu, atšairdamās caur nesalīdzināmi leelaku skaistumu un dzilumu. Poēm. XV. dzeēdajumā, kus bouneeki Karlis un Ubalds eet meklet Rinaldo, kas atrodās Armidas zaveklū tīklōs, tā veeta:

Tā klusu taku varoni
Eet nūpa augstu kalnā;
Tik ledus, sneega kupeni
Un augstas, stāvas klintis,
Kas veetu veetām pacēlās,
Tē. deva šauru ceļu.

Drīz palika jau atpakaļ
Gan itādumi, gan ledus,
Jau pamirdzeja turponaku
To košās ^{eeēdu} pūkū lejas;
Steidz varoni — pās galvu teem
Spīd pavasara saule;

Tee skatās - košā burvībā

Tu teipta dzīvi zeme:

Tur mūžam vējinš vēdina

Jo jauku smaršu vēsmu,

Un mūžam dzidri austrumi,

Un mūžam debes zila.

Pa platu taku celneeki

Eet nedzirdamcem soļeem,

Te apstājās, te atkal eet;

Un ~~skaidris avotimš~~ ^{rau,} tur skaidris avots

Iz akmeneem ~~tek~~ šale ~~burbulo~~

Un sunās midz kā pēles;

Tur košais mauris krastmalā,

No udens slacits, glaimots,

Sauc, vilina tur nomestees

Mz patīkamu dusu.

"Rau viņš, tā sauca celneeki,

Rau gaisāis smeklu avots."

Rau udens strauts, tur indeve

Preekš celneekcem gūl eekšā."

Nu uzvara vaj gūsta mums!

Tak bresmu pilnā bridī

Ļēgt ausis mums preekš sirenem,

Preekš dzeesmām saldi-skānām."

Tā tam eet beedri tālaku

Un klusu eekšot apstāj

Pee košā udens lēcīša,

Pee dzidra valganuma.

Tee galdus rēdz ar ēdeeneem

Mz krasta brangi klātus;

Te vilni šķērās ūdenī

Un saldā meesas kārē

Rau divi daiļas jaunavas

Nu izsaujās, sāk rotēt;

Te slacindās ar ūdeni,

Te eesāk kārstu strēdu,

Kas ātrāk mērķim peepēdēs,
 Te trakojojot grimst dzēlē...
 Tās grima... paspid mugura,
 Rau elkon' pazib arā;
 Gan sirdis lepneem brunnekeem
 It nevilot šē dega;
 Itā, ^{šīs} ~~gaida~~ ^{skatās} ~~meiņas~~ rotalāt.
 Un gaida uz to beigām;
 Bet vel ^{ngmīlejis} arveem jaunavas
 Vel rotātes nu jokot.
 Līdz krūtīm veena cēluses,
 Tā liliju un rožu,
 It visu meitas skaistumu
 Nu atrācejeem tāda.
 Mz citeem noslēpumeem veen
 Tik ūdens šķidrāts sēdās.
 Tā cēlās rasas makonī
 Tik rožu sarta austrā;
 Tā kāp' iz ūdens pirmo reiz
 Tik mīlestības deere:
 Tā pēnācejeem skatotoes
 Iz vilneem meita cēlās,
 No zēda mateem valganums
 Kā kristals mirdzot bira.
 Tā raid' uz krastu ^{met} skateoni ^{aktīvas}
 It kā bez kāda mērka;
 Tur brunneeki - nav ja-izpauē-
 Tē nosāka līdz ausim.
 Un nu ar roku steidzigu
 Tā atraisija cistas;
 No galvas zelta vilnās tās
 Mz krūtīm noriteja.
 Acs kaislās ugunīs tai deg
 Mz lūpām ^{elpo} smaida,
 Un meitas vaiņu rozītēs
 Lāts kaislās ^{purpurs} kvēlo...

Un koša mule atvērās,
 Balss - paradīzes skaņa,
 Klau, ko šē tagad dzirdēja
 Nu abi jaunie bērni:
 "Tūs laimes bērni! nākuši
 Pēc lirktenī augsta prāta
 Ļuop vidū, zemē svētītā,
 Tā runāj' udens meita:
 Ē mājo, valda mūžīgs meers,
 Ē skumijam aizmāršība!
 Kā upe, kas bez robežām,
 Plūst salda Bez krasteem plūst šē bāuda,
 Ko dzēra gēla laikmetā
 Bez lirktenīem vēl ~~becks šē vesā tauta.~~
 Nost zobens, bruņas, kiverē!
 Ē cērošēem nav veetas,
 Prom meera namā! prom ar teeni!
 Ne rēdžet, slāpt pēc adnim;
 Tūs veenigi šē karoseet
 Zem mīlestības rīmes.
 Ē nometne ir smaršains kalns,
 Kur ēna, gulā mauri,
 Pēc ~~ķēndzes~~ ķēminēenes vesim jūs;
 Visdārgākā ir viņai
 Tō laime, kas tai vgticās,
 Tā ir jō varens ģenijs -
 Tā dalis ar jums laimību
 Un saldu baudu gulē.
 Bet noskalojēet piēslus sev
 Pirms ķirās udens strūkklās,
 Un cebaudēet tad gardumus
 Pēc jaunī klātā galda."
 Bet acu kaisle, maigā balss
 Un liliņ' baltās skrūtīs
 Ģam vīla acis, ausis ar,
 Tā sirdis nepeevīla.

Jān Leesmo vaigjōs ^{sarkanums} uguntinš,
 Tik sejšmiba mostā, —
 Bet prāts jau bezdibenu rēdz
 Un apzina ar' beede...
 Prom beedri aizsteigušees jau
 Pē slēpumainā dārza;
 Bet dzīlē slēpa jaunavas
 Ir ignumu, ir kaunu. — —

Tādas un tamlīdzīgas veetas Torkvato Taso dzejā visvairāk
 peevilka ne tikai italecūs, bet arī citus, kas prot īstu dzeju ca-
 nit. Tā peem., kā man šķiet, tā veeta par jaunavu, kura izšau-
 jās no rīdēna, kā jau agrāk aizrādīju, pēc visas varbūtības cerosina,
 juse gōti, saceret skaisto dzejoli — balladi „Zvejneeks” (Der Fischer).

Gaisma, kuŗai Torkvato Taso gēendrēz pārums pāri leekspīdēt
 aprakstā, kuŗš attecās uz Rinaldo kaislibu pret Armidu un tās
 brīnišķīgeem dārzeem; divaini skaistās epizodes par Ērminiju,
 Olintu un Sofroniju; cēlais plastiskums visēs apstākļos, kuŗos
 kaislibu drūsma saoneedz savu visaugstāko izteiksmi; sviņu
 brangums, leeliskums, kara spēku parades (še spīdošās krāsās
 atspoguļojas Ferraras galma greznība), viņa dabas ainu mīdžums,
 — viss tas neatkarīgi no tā reliģiozās apģarotības un fantastikas,
 skubināja, speeda dzejneeku izrādīt daudz vairāk romantisma
 un moesīgas sajšmības spīgtumu, nekā cik viņš pats vēle-
 jās. Viņa vārsmu muzikalīgums, kas pārvērtā šē epā, šīs epō-
 pejas epizodes Venecijas gondoleeru dzeemās un kuŗš ar reibi-
 nošo melodiozitati saveeno arī zināmu enerģiju, līdzīgi kā
 ar' elegiskais gaŗs, kas caurdveš visu poemu un uz to stingra,
 ko saskana ja ar tā laika labāko laūžu noskaņu — sirds satvērs,
 mi Itālijā, vespādā mērā cēla, stiprināja Torkvato Taso no-
 zīmi un eespāidu.

Tā nu esam ar „Atbrīvotās Jeruzalomes” teicamībām un trū-
 kumēm deezgan pamatīgi šē eepazīnušees. Uz dzejneeka laika
 beedreem tā darījuse tik stipru eespāidu, ka sava mīzā beigās
 tas nodomājis to turpināt un ņem jezuitu šaubīga labuma-

īpašības iespaida" sarakstījis citu poēmu 24. dzēdājumos "zem no",
 saukuma, Jerusalemme occupata (Escarotā Teruzaleme), kurā nav
 neka no Džejas un no Torkvato Taso talanta un kurā tapa no visiem
 noraidīta. X

Torkvato Taso traģedija.

Pēdīgi mums vēl jāaplūko šī Džejneeka veemīgā traģedija
 „Torrimondo”. Mēs jau redzējam, ka Sperone-Speroni traģedija
 „Kanače” ir romantisma un antīkās mākslas visraksturiskākais
 sajaukums. Pavisam citādā veidā parādās Torkvato Taso drama.
 Ēkš Bergamo, kur Džejneeks dzīvoja kādu laiku, tas uzmeta
 traģedijas planu un pēdīgi sacereja to 1587. g. — Lugas saturs:
Torrimondo, Gotijas jaunais kēniņš, dodās uz Norvēģiju laulāties
 ar Alvidu, turienes kēniņa meitu — ne preekš sevis, bet preekš sa-
 va drauga Džermundo, kuram Norvēģijas kēniņš aiz ģimenes
 naida nedotu savu meitu. Torrimondo dabon Alvidu par līgu,
 viņu un pazīņojis paskaidrojis, ka kāzas svinēs pēc sevis mājās,
 grib aizvest savu šķērtamu līgavu kuģi pēc Džermundo. Bet uz
 ceļa tas zemlās Alvidā, kurā savam šķērtamam vīram visvisa-
 di glaimo un, kad nakti vētra pēdžina tā kuģi pēc tukša
 krāsta, Torrimondo kļuva savam draugam neuzticīgs. Nožēlo-
 juma mocīts viņš atgriezās tēvijā un no deenas uz deenu at-
 leek kāzas. Pēpeži pēenāk no Džermundo vēsts, ka tas nāk, Tor-
rimondo nezina, ko darīt, tas nolēmj, dot savam draugam savu
 māsu, tikumīgo Rozamundu. Bet pa svinību sarīkošanas laiku
 notiek vesela rinda šausmīgu atklājumu, kas sagatavo traģisku ka-
 tastrofu: proti izrādās, nāk gaismā, ka Rozamunda nav vis Torris-
mondo māsa, bet ka tā bērnībā pārnīta ar Alvidu, kuru Norve-
 ģijas kēniņš turēdams par savu meesīgu meitu, atdeva par līgavu
 tās meesīgam brālim. Torrimondo eet pēc Alvidas, atklāt tai no-
 slēpumu un pēorunāt to, eet pēc Džermundo. Bet tā nonāvejas.
Torrimondo atsakās no troņa, to nododams draugam Džermundo
 un lūgdams šo, but par atbalstu viņa nelaimīgai un vecai mātei.
 Tad viņš nodužas pēc Alvidas atdzīsušām meesām.

Autors labi pagina senatnes rakstnieku traģisko ideju un
 prātāto pārceļt romantisma sfērā. Viņa traģedijā asinsgrēks notiek
 ne-apzinoties, nezinot, ne pēc Venēras prāta, kā Sperone-Spe-
 roni „Kanačē”, - bet aiz nelaimīgu apstākļu sakrustošanās, pēc
 nenovēršama likteņa lēmuma. Tai ļugai bija leela peccatiāna,
 tai pašā gadā, kad viņa ignāca, to espeda septiņus reiz. Šo dra-
 mu italeesī ilgu laiku tureja par veenu no savām vislabākām
 traģedijām. Un pateesi, nemaz jau nerunājot par interesanto
 darbību, ^{tās} skaistā, sparīgā valoda un leeliskā vārsmas konstruk-
 cija padara „Torrismondo” par „Atbrīvotās Jeruzalemes” dzies-
 minieka ceenīgu ražojumu.

Lai gan Torkvato Taso tiklab kā liriskis, kā arī kā dramati-
 kis bija sava laika visizcilākais, cevērojamaķais dzejnieks,
 tak viņa leelā dzejiskā slava dibinās gandrīz veenīgi uz vi-
 na episkā darba „Atbrīvotā Jeruzaleme”.

Torkvato Taso laika beedri.

Vispirms daži no šeem imiteja Torkvato Taso pastoralei
 jeb ganu dramai „Aminta”. Tai Kristoforo Kasteletti (Casteletti)
 ir italeesāem atminā ar savu romantisko pastorali „Amarillida”.
 Kāds gans Kandiņas salā mīl nimfu - ligavīnu - dabas meitiņu
 Likoridu. Tas domā, ka ta beiguses jeb nogalinata no viņa sā-
 censā indeves, - atstāj salu, klist desmit gadus pa pasauli un no-
 nāk pēdīgi Toskanā. Tur viņš emilās Amarillidā tapse, ka
 ta pilnīgi līdzīga viņa agrakajai mīlakai, Likoridai. Ama-
 rillida arī svešnece Toskanā, izvairās no ta tikošanas, kuotē
 peenēmis vārdu Kredulo. Bet viņa mīl šo arī tapse, ka at-
 rod pē šā līdzību ar savu mīlako, kušu ta domā vairs ne-
 pē dzīvības. Tai abi mocās līdz pēdejam cōleenam; Kredulo grib
 mirt un, atvadidamees no dzīvības, izsauc Likoridas vārdu.
 Tas pēvelk škeetamās Amarillidas uzmanību un daži jauta,
 jurni un atbildes novel pē atklājuma, ka Amarillida un
 Kredulo ir vecs mīlako pāris jau no Kandiņas, kas no jama

Ungaro (1569-1599) izlētojis savam „Alkeo” zvejnieku idil, les. Pastorales ganus viņš pārvērtā par zvejniekiem, kuri nerumā ne no vilkiem un aivīnām, bet no zivīm, satīru veidā viņš eveda nelāgos tritonus (Neptuna dēlus un pavadītājus, tie ir zemāki jūras deevini, domāti reizām ar zivju asti un zirgu kājām). Tā ka veena idille nepēsteek skatuvei, tad Alvizio-Pasqualigo (Alvisio-Pasqualigo) evesa ganu dramā joku elementu, Kasteletti-varoni, gi-romanisko, bet, kā jau teikts, Ungaro uzveda uz skatuves zvejniekus. Tas šee rakstnieki nav neko evērojumu uzrakstījuši.

Toskato Taso sāncensis pēc Ferraras galma Džambatista jeb Batista Quarini (Quarini) iz Ferraras (1537-1612) dibināja to sub. ordineto italiešu dzejas virzeenu, kurš pilnīgi atsacījās no teesās dzīves, pēgrocēdamies nevairīgajam, bet preekš liriskas pilnīgi pateicīgam idilles laukam. Par vislabāko ganu dramu turā viņa „Il Pastor fido” (Mzticamajš gans). — Luga eedalīta pēcōs cēlēnōs un tajā vairāk kā seši tūkstoši dažādu pantmēru vārsomu. Saturs ir seksōs: Arkadesēem ir gadus jāzeēdo Dianai veena meita-jau, nava, lai izsārgatos no mēra. Tāj zēdošānai jānotiek tikmēr, līdz kamēr pē orakula pasludinuma „Amors savēnos divi sirdis, kas atva sirdi savu dzimtu no deevēm”. Montano, sadusmotās deevetes preeksteris un sava veemīgā dēla, Silvio, tēvs, atvasina savu dzimtu no Flernu la un vēledamies izpildīt orakula zēlejumu, pūlas saprecinōt savu dēlu ar Amarillidu, skaistu gani Titizio, Pāna pēcnāceja, meitu. Tē nodoma izpildīšanū izjauc Silvio sirds, kurā nav pēejama mē, lestibai; jaunais cilvēks atrod patīvu tik medibās un negrib neko zināt par lēgavū. Bet Amarillidu kaisli mēl Mirtillo, gana Kavi, no šūektamais dēls, kurš ne ilgi preekš tam aizdevoes uz Elidu. Ar tādu pat kaislibu mēl arī viņu Amarillida, bet ne izsaka savu mēlestību. Koriska, kurā mēl Mirtillo, izlēcto šlepeno Amarillidas mēlestību, lai šo pazudinātu, domādama, ka pēc sāncenses nāves viņa nedalīti baudīs Mirtillo mēlestību. Ar dažādām viltībām tai

137. izdodās cevest slepom mīlejušos alā un tad aizvest tur pat satīsu
Vīnus sakeš, ved augstā preestera teesas preekšā un apsūdz par šķi-
stības apgānījumu. Amarillida nevar pērādīt savu novainību
un ir noteesata uz navi. Mirtillo, kuņā Koriska velti pūlās modi-
nat greizsirdību, noņemās mirt par savu mīlako, likums, kuņš so,
da tik servoetes, atļauj vīrešēem izpirkt ar savu navi noteesato
greikus. Mirtillo ved uz zeedojamo veetu un Montano jau pacel
narzi pār nospreesto zeedu, te pēpēži parādās Mirtillo šķestamais
tēvs, Harino, atklādamus, ka noteesatais nav viņa dēls, bet svešzem-
neeks un tamdēļ pēc likuma navas mirt par citu. Izrādās, ka Mir-
tillo ir Montano meesigs dēls, kuņš bērns bidams eekritis upē un pē-
dzivs no gancem izvilkts. Tagad, tā ka Mirtillo nav svešzemneeks,
Montano'm, izpildot likumu, jāzeedo savs veenigais dēls. Nabaga
tēvs pavisam satreekts. Par laimi uzstājās aklais pravēetis Tire-
zio, kuņš no liktena izredzets par orakula slepumaino vardu izskā-
rotāju. Tas pērāda, ka ne tik veen preekšā stāvošais zeedš ir pretigi
deevētes prātam, bet ka pēnācis ^{Akkadijas} virgadigas zeedošanas gals, jo ir
pēpildijees orakula senais zēlejumš, jo nu īsta mīlestība saveens
juse divi sirdis, kuņš atvasina savu dzimtu no deevēem. Nospreest
Amarillidu izpreecināt Mirtillo'm. Pa tam Silvio, Dzīdamees pēc
kāda meža putna, navilus ķēra ar savu bultu Dorindu, ^{kuņš} kas viņ-
mīl. Līdzreestība, kas eezagās viņa aukstajā sirdī, eerangot jaunavu
eevainotu, kā viņš pēroja navigi, — pārvērtās mīlestībā un izdze-
dinajusēs Dorinda tapa par Silvio seavu. Koriska nāk pēa pārlē-
cības, ka tās intrigas bijušas veltigas, — nožēlo tās.

„Il pastor fido“ eemantoja sākumā loslu pēekrišānu. Pē tam
stingree kritiki to izsmēja, bet turplikam literatūras vestuse at-
zina arī teicamas veetas šai lugā. Teesa, tās varoni nav gan, bet
galma laudis, kas runā ta laika mākslotu valodu. Šai lugā ma-
nams nenoleedzams Tokvato Taso „Amintās“ eespaidš. Liviskais
veetas tajā ir jo teicamas, bet darbības gaita atgādina greeku drama

Pastorale, "Mzticamais gans" atēriņas no Torkvato Taso, "Aminulā" ar leclaku dzivumu un kustību un tā ir maksīgaka un nosverta, ka jeb vairs ar veselu prātu. Tā pastorale kļuva pat paraugu veselai rindai idillisku dzejneeku, kas dzinas pēc dailuma. Jwa, rini varomas peln pēc taisnības apbrīnošanu.

Gabriels Chiabrera (Gabriello Chiabrera) iz Savonas (1552-1637), tranodams savās polemiskās kanconās pret heretiķiem Luteru un Kalvinu, eguva ^{savu} (slavu galvenām kāstam caur idillijām, odem un dzeesmām, kuras viņš labprāt atlāva saukt par pindariskām un anakreoniskām. — Viņš, mazākais, darīja parak, antiķiem li, riksem Pindaram un Anakreonam. Reto kads dzejnieks dabujis savā mūžā tik daudz godinumu kā Chiabrera. Visi Itālijas vald, neesi cits paiz cita sacensdamees apbēra to ar savas labvēlības žimem, bet dzejnieks nepeenēma no teem nevienu vektu, dzi, vodams pa leclakai daļai savā tēvu pilsātinā Savonā, nodar, bodamees veenigi ar literaturu. Tas rakstīja ārkārtīgi daudz un visās dzejas šķirās, bet vislabākē viņa ražojumi ir odes un dzeesmas, pee kam tas savās trijās kanconās mōraliskās jo asā un melāgā veidā nolamāja Luteru.

Sperone-Speroni (1500-1588), sava laika pazīstamais kriti, kis, ne veenreiz veen izmēģināja savus spēkus arī dzejā. Vi, na traģedija, "Kanačē", ar kuru mēs jau eepazinamees, atraž, damās pretībā ar ta laika beedru salkanām idillijām, pilnīgi saskanoja ar ta laika daždažādām eespējamām šausmībām.

Sperone-Speroni radneecijs dzejnieks bij arī Luidži Groto (Lui, gi Groto), kurš savā ganu dramā, "Pentimento amoroso" (Milesti, bas nožēlojums) mēģināja saveenot spilktu efektu ar nemoteiktu salkanību un dramā "Nimfa Kalisto" parādījās pēc Andželo Policiano "Orfeja" (saceretā 1472.g.) par otro operas eespeeks pa, sludinotāju. "Nimfā Kalisto" dzeedaja pee kanconas pirmajā intermediumā - starpbridi - trīs grācijas, otrajā - četri gulbji, trešajā -

139. visi koki uz skatuves, ceturtais - pat mākonī.

Kopš Neapoles eņēmuma no spāņēšiem eevērojami tuvojas abas tautas; starp uzvaretajiem un uzvaretiem esākas gara mantu apmaiņa, kādas abas nācijas bij eegukušas. Pēc patāpinumiem, kā dus izdarījuši itāļēši pēc saviem Pireneju veešiem, peeder arī ro, mantiskā traģikomēdija. Traģiskā sajaukums ar komisko, nopest, nā ar smēeklīgo, - kļuva no pašā sākuma par spāņēšu komēdijas galveno raksturu; jau XVI. gadsimtenī izveidojas pilnīgi sevišķa dramatiskās literatūras nozare. Bet Itālijā tā bija neparasta parādība. Kad itāļēši pēsavinājas spāņēšu valodu, kas bija gad, simtoma sākumā pēc itāļēšu augstmaņiem modes valoda, - tad viņi pērada pēc spāņēšu romāņu eksenctricitātes, kuru māņiem pēc, nēma pat viņu epiku un tā ^{jau} bez sevišķam pūlēņiem viņi pēņēma arī traģikomēdiju, kas patika tiem savas košās dažādības dēļ.

Pēc vispirmaņiem mēģinumiem, eevest itāļēšu komēdijā ro, mantisku eksenctribu, pārspīlību, - peeder Rikki (Ricchi) komēdija "Il tre Tiranni" (Tri tiranni), kuru uzveda 1529. g. Bolonā, pērsē Kar, la V. un Klēmenta VII. Tē scenības likumam nav pēgreesta nekāda vēriba; starp citu pa notikuma laiku aktešis celo pēc svēta Jago uz Galisiju un paspēj no turēnes atgreesties komēdijas beigās. Lu, gas darbību izstēpdams uz veselu gadu, autors, gribedams dot jaunai zistemai vairak svāra, leek Merkuram prologā to paziņot.

Gadsimtena beigās traģikomēdija bija jau spējuse esaknoties Itā, lijas dramatiskā laukā. Tāi laikā (1582. g.) uztājas Rafāels Borgini (Raffaello Borghini) ar savu komēdiju, kura ^{pilna} māvarbūtīgu, neespējumu atgadījumu un nepārredzāmu šausmu. Lu, ga saucās "La donna costante" (Pastāvīga dama). Tās saturs. Elfeniē eemīlejusis Ar, stidā, kuroš par kautkādu nozeegumu pādžits iz tēviņas; uz tēva vēlēšanos tāi jāizeet pēc cita. Lai izvairētos no pēcības, tā eēņem meega zāles un ar ācīta pēopalīdzību to apglabā. Pēc tam tā kluši, tinām

atstāj zārku, pārģērbjas vīrceša drēbēs un grib doties uz Lionu, 140.
kur nomettes tās mīlakais. Bet viņa atrod to vēl Bolonā un to
brīdi, kad abi mīlākie preecajās par savu sastapsanos, Aristīdu
pažīst un esēdina ceturmā. Ēlfiniē no jauna apģērbjas seeviška
drēbēs, grib eet pee pilsātas gubernatora, izskaidrot tam savus sa-
karus ar Aristīdu un lūgt ta atsvabinašanu jeb, ne izdevības gadi,
jumā nonāvētes. Tō brīdi, kad viņa uztraukta ar dunci rokā tek pa
eelu, sastopās ar to koreju-policistu nodala, vordama kādu jaunu cilve-
ku pee karatavām. Tas ir Ēlfiniēs meesigs brālis, Milčiade, kurš sa-
kerts uz dzēina pee savas mīlākās loga un lai glābtu tās godu, saci-
jis, ka grībejis aplaupit to namu. Kōreji aizskrej uz visām, ^{pusēm} cerandzi-
dami šķēstamo nelaiķi, kuru tee vakar tik kā apglabajūdi. Milčiade
aizbēg tapat, sateek Teodelīndu, savu mīlako, kura novem tam vaģas
un aizved to uz mājām. Tās mātē, noģvērejusēs senaidmece visai Mil-
čiades vecaku ģimenei, noskatijuse pa atslegas caurumi mīlako apramp-
šanos, steidzās pee sava vecā, lai tas atreabtū viņu meitas pavedejam.
Tā ^{abus} samīlejušos izglābj Ēlfiniē audzinātāja un ārsts. Gubernators da-
bon par šo notikumu zināt, sarīko divējas laulības un sameerina
naidīgās ģimenes.

Pec daudz citu lugu peomāra „Pastāvīgā damā” (La Donna constante)
ir celikti seši starpcēleoni ar muziku un dzeesonām. Pirmais der kā
eevedeems prologam: Muzas dzēed Parnasā 14. pantīnus. Pārejee eeveetoti
katra cēleona beigās. Otrajā dzēed Meego-Sapnis savā alā līdz ar Fridu
(Vara-vīkones deevi) divi pantīnus. Trešajā dzēed Cōrera (Zomes mātē, Lau-
ku mātē), sēdedama savās ratās. Ceturtajā parādās Roma uz triumfa
rātēem, kurēem eet pa preekān vaģās sekarotās provinces, Roma dzēed
pantīnu par savu uzvaru; provinces tai atbild. Peertajā pate Roma
parādās vaģās preekā triumfa rātēem, kurās sēd Alarichs, Gōnzerichs, Ri-
cimers, Totilla, Narces un Būbons, Karla V. kaņavadonis, tee dzēed
kanconu, kuras galvenais saturs eetvots vāremā: Mēs uzvarejam pa-
saules uzvaretāju; pēc tam seko Romas rauda. Pēdeajā starpcēlenā uz-
stājas iz pekles Plutons ar Prozerpinu, iz jūras Neptuns ar Tetīdu, no debesim
Jumona ar Jūpiteru, Venēra ar Vulkanu un Kūpido, - visi dzēed kopā

Komedija pildīta ar akadēmiskām un pedantiskām tūnām, stāstiem, pamācībām un pantīņiem, kuras vētā un nevētā cel, preekšā sulainis Lučilio, āsts Erazistrato un parazīts Edoče.

No Rafaela Borgini preekritejiem - pēctējiem eevērojamākais par cītiem ir Sforca delli Oddi iz Perudžo (+1610), kurš sacerejis divi vēl daudz savadaras komēdijas: „Erophilomachia” (Mīlestības divkave ar draudzību) un „La Prigione d'Amore” (Mīlestības ceturms).

Kādi vārdi par operas vēsturi.

Galē galā Itālijā attīstījās iz ganu drammas skatuves uzvedu, mu sevišķa šķira - opera, kura sasniegza drīzumā eevērojamu attīstību. Sākumā, dodot uzvedumam vairak greznības, eevēd lugā muziku, kā eespraustu izpušķojumu. Tā Policiano „Orfeja” muzika un deija eeneēma svarīgu vētu. Bekkari (Becchari) dramā „Sacrificazione” (Zēdojums) veselu skatu spēleja ar muzikas akkompānimentu, pavadijumu, tas bija pirmā rečitativa mēģinums. Pēdīgi sāka attīstīt tik muziku veem jūtu un domu izteiksmei.

Pirmais veoniigi operu dzejnieks bija gadsimtena beigās Ottavio Rinuccini (Rinuccini), kurš ar savām operām „Dafne”, „Emyridice”, „Atadme” dibināja jaunu dzejas veidu un ta nobeidza pēdejo attīstības eespējamību itālešu dramai. 1597. gadā māca gaimā viņa pirmā normālā opera „Dafne”, ar komponista Peri muziku. Tajā sastopami pa leclakai daļai skanīgi, jebšu arī slīdi pantīni un viss orķestrs sastāveja no klavičembalo, fortopia, no preekstēča, no leclās cītaras, viola di gamba (=violončello jeb veem, kārši čello) un divi fleitem. Operas saturs nemēts iz Ovida „Meta morfozemē”, kurš pati dzeedāja prologu. Lugas sākumā gaimu un nymfu koriis lūdz Apollonam palīgu pret Trifonu, kaunu ērmu, kurš posta zomi, un deevs atbild teem, atkārtodams kā atbalss pantīnu pēdejas rīlbes. Pēc tam Apollons parādās uz skatuves, no galīnā ērmu un ar āriju apmēstina kori, kurš viņam atbild ar

himnu. Bet lepns uz savu uzvaru Apollons apvaino Amoru, kas parādās ar savām bultām Veneras paradībā, pēdēraude. dams deavam atreebibu. Koris ar piemērem apstiprina Amora spēku un Apollons sajūt drīz pēc savis viņa draudu espaidu. Eerauldzidams Dafni, viņš tulin eedegās pret to stiprā kaislibā, bet nympfa ^{nyrk} beg, nicinadama deeva mīlestību. Pēc tam parādās vēstnesis, stastidams par nepelaidīgās skaistules pārvērtību laurā, bet Apollons izlēj savas skumijas garā arījā. Opera beidzās ar skaistu kori.

Operu idilliski-mytholoģiskais saturs, līdz šim nepazītais mu. zikas reibinums savienots ar gražniām, košām skatuves dekora. cijām, atrada pēc ta laika beedreem jo leelu patiku un sajusmu.

Komiskās operas pirmais autors bija vecakais Oracio (Orazio) iz Modenas. Tas sveda savā pjesā Alekinu (Aleccchino), Fok-peteri, Bajazzo, Pajazzo), Pantalonu (πανεταλέων, vislauna, veoplu, masu loma) Brigellu (Brighella, rakstura maska, izrādīdama eedomigu, uzpūtīgu pilsoni), leelību - spaneešu Kordone, izēdus un franēus.

Savā pirmatnīgā veidā, t. i. ar dzejas pārsvaru pār muziku, opera pastāveja līdz XVI. gadsimtenā beigām. Tad tālak ar dzejas pagrimumu jeb dzejai pagrīnstot, tās veetu eemēma muzika, un no XVII. gadsimtenā sākās jau italeešu literaturas pagrimuma periods.

Tā turpināja opera savu pastāvēšanu ar nenozīmīgu, neeeīgu sa. kmu, līdz XIX. gadsimtenā pirmajā pusē uzstājās Richards Vagners (1813-1883) ar savām operām, kurās tas pirmais peesējis nozīmi ne tik veen ^{operat} (muzikai, bet arī tās saturam, dzejai.

Oppozicionāls virzeens italeešu literaturā.

Jebūn sabeeadriskās atteebibas un tas virzeens, kurru peesēkārā gara izglītībai, bija preekš ta laikmeta italeešu literaturas galeji spaidi, gi, tad tomex vēl arveenu XVI. gadsimtenā pēdejos gadu desmitos atrada viņā veetu dažas oppozicionelas kustības un fanti. Kā oppo. zicionels uzskatams un apskatams šē viss, kas teeši vaj neteeši vir. zis pret valdošo garu. Un daži šē virzeena rakstneeki beidza

143. savu dzīvību uz sārta. Rau vispirms klaidonis-filozofs.

Džordano Bruno (1548-1600).

Džordano Bruno (Giordano Bruno da Nola jeb Bruno Nolano).
Tas piedzima 1548. g. svētītā apgabalā, pie Vezuva kājām, pie pašiem
Neapolas vārtiem vecajā Nola, Kampānā, Nola - vienā no senejiem
Leļģreģijas comeem; divaini vidūci izpletās tās preekšā, jūra un
kalni glaimoja skatoenam ar saveem skaistumeem, draudzīgo, strādī-
go un allaž jautro pilsātinu eedzīvotaji nebut neveda uz skumi,
gām domām, bet apkārteje pakalnini deva pārpilnībā teicomu vīnu.
Bruno nekad neaizmirst savu pēmiligo Nolu, savu zemes paradi-
zi. Pēsavinajees visu, ko vareja tam dot Neapolē skola, tas papildi-
nāja savu izglitību caur pastāvīgu lasīšanu, mēģinādams eegūt
ir redzamas, ir slopenas zināšanas. Tēns, gandrīz vēl bērns, pavisam
15 gadus vecs bēdams, tas eēt klōsteri un pavada visu jaunību (trīs
pādsmit gatus gadus), kādā apkārtnē. Agri vaj velu viņa patstāvi-
bai bija sadurtees ar mūscu dzives šāuro formalismu. Par brīdo-
mīgu grāmatu lasīšanu jau sēceko uz viņu, seko viņa sarunām,
gandrīz grib to nōdot teesai ironiska spreeduma dēļ par misticismu,
bet kad tas, sarunādamees ar kādu no saveem bēdreem - mūkeem,
ne-apdomīgi ar simpatiju izsacijas par arianismu¹⁾ un ta leeta
nāca klajā, tad eevadīja stingru izmeklēšanu. Viņš ātri slēpjas
Romā, bet arī tur drīz nāk uz viņa pēdām, tas spreests klist
pa zomelu Itāliju, uz kādu laiku apstādamees Turinā, Venecijā,
Paduā. Agri viņš nōma trindeneeka cēla spēeki! Nekur tas nece-
stop laipnu pretimnākšanu, mekur ne-atrod eespējamību, pastāvi-
gi nomestees. Tik ģenuās pilsātinā Noli tam atlāva, brīvi pasneegt
mācības, un viņš jau bija bezgalīgi laimīgs; dažus mēnešus no-
veetas viņš pulcē daždažadu klausitaju barus, skaistā preekšē,
lumā un ar pārlecību teem pasneegdams savas eegūtās zinātniskās
patcesības. Oficiali nosauca viņš savu lasāmo preekšmetu par

1) Arianisms ir Arius (IV. gadsimtā) un ta preekriteju mācība, kas turā
Tezu tikai par cilvēku.

"Sferu", t. i. astronomiju, bet zemi šīs segas aptvēra plašu zīmi, 144.
bu lauru. Viņš ir veens no cītīgam Kopernika teorijas pēckri-
tejiem, kuru nosauc par otru Kolumbu, kurš droši izlauz sev ceļu
uz debesīm ~~caur~~ vecās planētu sistēmas kavēkļiem, viņš to visur slū-
dina un aizstāv, gaviledams par šolastisko uzskatu sabrukumu, at-
tecošes uz pasaules ceartu, kas svaidīta no Aristotela un un Plalo-
meja autoritātes. Tāu šī eestāšanās veen par vairīgo Teoriju, kura
atnēma zemei tās pirmatnīgo, centrālo nozīmi un izjauca deevbīji-
gu legendu vesela tikla harmoniju, būtu bijuse pēctekoša, lai pēarā-
ditu Bruno ~~noscribu~~. Vaj par to pašu drīz neceeta Galilei? kā to
turplikam dzirdesim. Bet jaunais filozofs neaprobežojās ar cita at-
raduma-izgūdrojuma līdzjūtīgu izskaidrojumu, ne, kas nodereja vi-
nam par pamatu tālākam izvedumam. Viņa fantāzija sāka darbe-
ties. Tālaudamies uz saven drošiem spārniem, kas metās bezgalīgajā
izplatījumā, šokeldams gaisu un nogrimdams citās pasaulēs, viņš kā-
sti, dēdzīgi pēarādija daudzu tādu apdzīvojamu pasaulu pastāvēšanu,
viņš sapņoja par dzīvību un apzinās uzleesmošamu it visur, dvēse-
les un gara kustības viņš uzmīnēja - atrada viszemākās dabas valsts pa-
kāpēs; šee pēctēstati sarocnojas, sakusa veenā grandiozā panteistis,
kā dogmā par "pasaules dvēseli", par deevības un dabas sakušānu
un identitāti un pēctē šīs brīvās vispārcilvēcīgās reliģijas no-
bāleja un tādijās par neecīgām visas pozitīvās, bāgnickalpotāju re-
liģijas. Viņa filozofija pēcnēma daudzkart dzejisku raksturu, - cita,
di arī nevarēja but: viņš bija pārleccināts, ka isto filozofs nevar
nebut dzejmeests.

Līdz ar šīm mācībām viņu pēcvilka reizām arī noslēpumainā,
mīklainā gudrība, alchīmija. Bet šī bija viņa laika modes leeta un
ar gadeem eegūdamis ^{istū} pāteesu zinātni, viņš atdzisa pret šo savas jau-
nības garšu. Cenšanās atrast paspārni, kur tas varētu savu māci-
bu brīvi sludināt, vilka viņu projam vīmpus Alpeem. Pēc isas
uzturšanās Tenovā, kur viņš laikam pārgāja kalvinismā, mēs coraugam

145. vīnu Francijā. Tuluzē, kurās universitātē skaitījās par četrus
mē un kur salasījās ap 10,000 studentu, viņš atvēra savu dabas fi-
lozofijas kursu, sarīko disputus ar veco uzskatu aizstāvjiem un
kā uzvarētājs apgāz tos. Viņā izkropjas runātāja spējas un veikla
disputanta spējas; viņam nepecešama pilna klausītava; viņā
remocējās Atdzimšanas laiku tik atšķiršais brīva profesora tips
(Libre professeur) tips, kurš napeedēja ne pēe kādas korpora-
cijas, pāreedams no veena gara contra uz otru, iznesadams sa-
vas mācības pa visu pasauli. Preekš Džordano Bruno cesārcās
pastāvīgas klīšanas laiks.

Pēc Tuluzes nākamā uzturas veeta viņam bija Parīze.
Ie viņš turoja filozofijas preekšlasījumus, kurās parādījās
par Spinozas preekšteci, pņemdam, turedams pasaulē ēku
par dzīvu būtni, kurās dvēsele ir Decis. Sorbonna, šis solasti,
kas valnis, stāvoja sarga veeta, būdama gatava izravēt ar visām sak-
nem vismazāko brīvas domas parādīšanos. Bet breasmas ne-atturoja
Bruno droši izsacīt savas domas, sakarā stātees, sa-ecēes ar pirmajiem
domātājiem, eestātees pat par Indriku III pabalstei. Bet istu ērtumu un
atpūtu viņš atrada tik Anglijā, kurp sekoja savam draugam, fran-
ču sūtnim Mišlē de Kastelnō. Oksfordā viņš pcevilka daudz studen-
tu, izskaidrodams savu teoriju par veidu pārvertību dabā. Izglīto-
tās, attīstītās apvidēs, kas salasījās ap Elizabetes galmu, viņš atra-
da patesus ceemitājus un draugus, kā: mācīto italeeti Florio, kurš
pārcēla Montana, Kēginumus, jeb Filipu Sidneju, angļu roman-
tīki.

Pedēgā sava veesturīga nama tēva ģimenē viņš atrada patīka-
mu atpūtu: Kastelnō bija rets cilvēks un ģimenes tēvs un ta patē
un sevišķi mazajā meitinā Džordano Bruno bija gatavs eeraudzīt
radījumus ne no šīs pasaules. Kad meitene dzēdāja un spēleja uz
muzikas instrumenta, tad viņš sev jautāja, vaj pēe viņa nav nolai-
des enģelis no debesīm? Tadās brīžās viņam tad pamodās vēlēša-
nās pēc ģimenes laimes. Pulks mīlojis un kaisli aizrāvees jaunībā,

vinš sen bij eemidzinājis šo teesoni, vīna kulta preekšmets tagad bija Copie, gudriba, un šai mīlakai vīnš kalpoja bezleerulīgi.

Bet divgādejaš Londones klusums kļuva preepeši parrants. Kastelno tika aizsaunts projam, līdz ar vīnu atstāja Angliju arī Džos, dano Bruno, kas būtu atjaunojis savus lekcijas preekšlasījumus Parīzē, bet speests no eekšejeem nemeesem, kas tur izēlas, atstāt franču galvas pilsātu, kas virgās šoreiz uz citu pusi. Vācija to preekvilka ar savu atdzevojušos gara dzīvi, vīnš uzmekleja visus tolaik galvenos universitatu centrus: Marbūrgu, Vitenbergu, Helmsēteti, pedīgi Pragu, kura tad arī skaitijas par vācu kulturas vidu. Arī tagad ne veemmēs vīnam ne-uzsmaidija laime. Tikai Vitenbergā, kura nebija vēl kopš Lutera laiceem savu eegūto nozīmi zinātnē un baznīcā zaudējuse, to uzņēma labsirdīgi. Bet arī še nevarēja līkstenis to ilgi sandzet. pēc divgādejas darbības, kas sagādāja vīnam leelu popularitāti, celas vēsturīgajā universitatē nem virsroku preeja partija un Džordano Bruno speests atral kertees pee cēla speeka un nēmt Frankfurtē pee Mainas kā korektoru veenā no vislabasajām tipo grafijām. Uz citkāt slavemajem Frankfurtē tirgoem — mesem sabrauca no visas Eucopas daždažāda publika, tās stāpā daudz italeešu, sevišķi grāmatu tirgoni. Džordano Bruno mekle ir še izdevību preekš disputoem un zinātniskam sarunam, kā arī saga, tavo eespeesānai jaunus ražojumus. Vīnš ir mūžīgi vaj nu pee grāmatām, vaj staigā vēentulis, nododamees chimeraim — dažādoem murgoem.

Pee šīs nodarbošanās kas dabija negaidītu un patīkamu uzacinummu, vēl reiz redzet dzimteni: Močenigo, Venecijas vecas ģentes, kura devuse no sava vidus septimus dožus, jaunais preekš, stāvis bij uzdevis kādam uz Frankfurti celotajam grāmatu tirgonim, uzmeklet Džordano Bruno, kuru vīnš kā leelu zinātneeeku ceenot, ^{un} izsacit tam vīna vēlēšanos, to personīgi redzet Venecijā un dabūt klausitees tā mācības.

Var izrādītes par pāraķ staidzīgu filozofa gatavība, eeet uz

147. uz viņam nepazīstama magnāta preecešlikumu, tak jo saprotama ir Dž. Bruno preecīga uzgavilešana, cilvēka, kurš tā mīlejis dzimtam, moquvis no desmitgadejas trimdas un mūžīgam celšanās un kurš tagad pēpēri eesaudzija eespejāmību, kaut arī ne uz ilgu laiku pabūt savā tēvijā! Un pē tam rūpes par vajāšanu un teesu atkriā aizpē pārlecības, ka varenā Močēnigo ģēnte pratis pasargāt tā neaizteeka, niibu. Tā klūmigo apētāselu sarāšanās paātrināja Džordano Bruno nelaimīgā mūža atvrisinumu. Nonācis Venecijā, viņš drēz saprāta savu klūdu.

Eesā Močēnigo viņš eesaudzija garlaikojošos, aprobežotus un glēvu - bīslu patricēti, kurš bij eesintresets no baumām par māis, lu, as vāidu Džordano Bruno mācot, "Lūly- ģinatni" galvenām kāstām atminas spēju attīstību, mnemonisku jeb mnemotekniku, ku. Skolotāja uzskatu plāšums, kurš tos ar uzticību izsacīja, - pār, steidza un izbeedeja jauno cilvēku, viņa uzsanti sakari ar Venecijas brīvdomneereem, kā pēem. ar Korozini un Sarpi, bija šim nepatīkami, tā laika dogmatikas kritika un gavilainā juis, mošana par apskaidrotu, dabas" reliģiju rādiņas šim par kaiti, gu, kecerību. Starp skolotāju un skolēnu eesākas mesaticība; Džordano Bruno taisījas jau atpakal uz Frankfurti pē Mainas, bet Močēnigo šoreiz padodamees sava garīdzneeka stipram ees, spaidam, nonēmas savu skolotāju nodot Venecijas inkvizīcijas rokās. Nakti, nemdamus sešus gondeleerus no šo vistuvākās pē, stāsāmas veetas palīgā, viņš - šis jaunais Judas - sanēma savu meistaru ceeti tā gultā, tureja to sākumā mājū arestā, bet tad sastatījis apsūdzību, pilnu ar abzurdeem, aplameem apvainoju, meem, nodeva to slēpenai inkvizīcijas teesai, kurā eesērojama loma pēekrita tā saucameem savii all'eresia (kecerības ģinataji), kuri sevišķi uzraudzija kecerību iznīcināšanu.

Eesākas Venecijas prāva". Filozofs meerīgi izskaidroja teesnān preeksā savus eeskatus, savu pārlecību, kā kad tagad butu viņa preeksā Parīzes vaj Oksfordas klāusitava un ne tēvi inkvizītori, aicinātes

leccinecki — tipografi, kao viņu pazina no Frankfurtas, un daži iz-
 glītoti laudis, ar kuršiem viņš bija saģājis, deva vissimpatiskāko
 leccibu, vareja cerēt uz labu galu, — un Bruno nosklusī līdz ledam
 gara nogurumam, norāca pat uz neilgu laiku līdz lidzeja lomai:
 ja tam atstāj dzīvību, kas apsolīja pārverstees un daudz ko izlabot
 savās rakstās. Bet tā bija pārejoša vajība, sedvesta tapat kā pēc
 Galileja, no pašuzturības jūtām. Bet arī tas bija velti. Par Džor,
 dāmo Bruno apcecinumu dabujsi zināt Romā, preecajas ļoti par
 tādu ķērcenu — ķeceru galvi, prasot to nosūtīt uz pavesta reziden-
 ci. Vājece Venecijas eebildumii, kas atsaucas uz savām suverēnām
 tiesībām, lidzeja maz. No Romas atbildeja, ka tāda nedzirdēta reli-
 ģijas eenaidneeka nozēgumi teesajami tik bagrīcas visaugstaka.
 jam vadonim. No tā brīža, kad Bruno kāpa barkā, kas to veda uz
 Ankonu, tā liktenis bija jau izāķirts. Romas teesneši pārspēja mān-
 ticībā — fanatismā daudz-maz labirdigos Venecijas inkvizitorus un
 viņu preeksģalā stāveja kardinals Santaseverina, kura vara ģāja
 pāt pašu pavestu Klementu, tumās fanatikis, kuoš tveja Barto,
 komeja nanti par ģaišēem bagrīcas svētkēem — kas tad nu preeksģ
 tāda bija, iz pasaules aizģādāt kādu nicinamu ķeceri!

Bet jaunā prāva vilkas septiņus moku pilnus gadus (1593-1600);
 teesneši atrada it kā bāudu eekš tam, ka vareja lēci plosīt, mēr-
 det nodarāmo. Bruno pēdīgi noslēģģās pavīsam sevī; tā stingģes
 atbildes, eeenības pilnas, eekarseja teesnešus. Man nenākas un es ne-
 ģribu neko ņemt atpakaļ, un man nav eemesla preeksģ tam, kas
 lepni atbildeja teesnešēem gadu pirms noteesāšanas, un norakstēja
 pavestam drošu aizstāvešanas rakstu. Pēc pārtraukuma sākas no
 jauna tīrāšana, varbut arī tirdi; viņi saplosģja visu nelainiģģā
 dvēseli. Tas sen bija pēeradis pēc domām par nāves sodu: „Tas, kas
 bistās par savu meesu”, — sacģja viņš jau Londonā, — nevar just
 veenību (ar Doeru; pilnģģi laimģģis ir tik tas ģudrais un tģku,
 miģģais cilveks, kuoš ir spōģģģis pat neģģust sāpes”. Pēc prāvas izbeģ-
 ģuma deva noteesatam četrdesmit deesmas, lai kas varetu „apdoma-
 tees un atsacģtoes”; bet pēc šī laika tas lepni teģca, ka neģģinot pēc

149. sevis nevadu vainu un negrib nenoka atsacīties. No tā neslēpa
ka to sagaida nāve sātā. Tas atbildeja: „mirstu kā mocoeklis
labprātīgi, bet mana dvēsele līdz ar sātā dūmeem aizlidos pa-
radīzē.”

Mē šo „satanisko” leprumu atbildeja ar spreeduma nolasiša-
nu; kad to nobeidza, tad Džordano Bruno teica pēdējos vārdus:
„Tūs izrādāt vairāx bailes, nolasidami savu spreedumu, nekā
es to klausoties.” Mē Floras laukuma, preti teatra drupām,
ko reiz celis Pompojus, tika sakrants Leels sātis, kara spēks
un lauzu bari apstāja viņu; sātis acumirkli sāvās leesmās
un, pee rokām un kājām saseets, nobeidzās šausmīgās cešanās
slavenais mocoeklis 17. februārī 1600. g. Viņš paturējis savu teica,
mo raksturu līdz pēdejam acumirklim. Citi heretiki, Huss, Servets
nevareja atļureties no sapņu kļēdžeeem un vaideem, — Džorda,
no Bruno nav ne ar veenu nopītu izrādījis kādu vajumu.

Bendēs sagrāba tā pelnus un izbarstīja uz visām pusēm,
lai nekās ne-atliktos no tādā grēcēera. Bet par spīti šī velti-
gajai bārdzībai „zinātnes mocoekļa” pelnu nesakeramās dolinas
aiznesa uz visām pasaules pusēm cilvēka ^{cīgas} domas jaunus celus
varonādarbu diglus.

Dž. Bruno zinātniska-literariska darbība un tā raksti.

Jau agri moca Džordano Bruno šaubas, slāpes pec pateesības
un tas nicina mānticību. Kā pee Fausta viņa cēsānās ir bergali-
ga un neizprotama; tas tencina daudzkast Devu par tam, ka Tas
peestkīvis viņam šo īpašību; cik laimīgs viņš būtu, ja, peenemdami
dažādus veidus, varētu pacelties debesu sferās un nolaieties zemes
dzīlumēs! Pee tādēem plašēem nolūkeem nolūkeem un plāneem būtu
smaga klīda, apzīnīgi sevi noteesat uz stāvēšanu uz veetas, uz aklu
paklausību un nekustību. Viņš pameta klosteri, nēma trīmdneeka
speeki. Jau pa šo laiku viņš izmēta savu pirmo grāmatu „L'arca
di Noe” (Nous škirsts). Tajā tas aprakstījis cilvēku sabēdrību šai

skristā daļādu dzīvniecīgu veidā, kurus vada Ēzelis. tee bija 150.
vina pirmee novorojumi par svētkaimīgo mūksībū, Santa Asi,
nita...

Līdz ar Kopernika teoriju Bruno šad un tad pēvilka arī
noslepumainā gudrība, ciladama aizkaru - plīvuru pār daudzām
būtes mīklām. Viņš, kas allaž izsmēja - smējās par alhīmiju, taču
nespēja atturēties pret kārdinašānu, kurai padēvās viņa laika
daudz stipri gari, - slēpenībā nabeigdamus intresetes par maģiju -
zinti. Tik šo atgādājušees mēs sapratisim, kā Džordano Bruno vareja
nopeetni pēvilkt novecojuši Raimunda Lūllija raksti-gudrojumi
kuoš tajos ne veem mācīja mākslu, attīstīt atmiņu, bet mechaniski pār,
vezdamus pamata idejas alģebraiskās zinēs un uzlikdamus tās uz
kustošēem - griezīgēem lokeem, nēmas mācīt, kā izstradat jaunās
idejas un vērojimus, uzgminejumus, - plaši runāja, gudroja par
cilvēku vardu simboliku un par teem ^{doem} atbilstošēem skaitļem u. t.
t., dibinadamees galvenām kartām uz ebreju un arabju gudrību.
Varbut, ka Džordano Bruno pēvilka ar savu nenogurstošo un
bezbaīlīgo enerģiju paša Lūllija personība, kuoš līdz augstam ve,
cūnam nemitējas arī cildinat mirušo par mocekli. Varbut, ka vi,
nu pārsteidza - sagrāba šī preekšgājēja darbōs sastopamais pante,
isma pamirdzums. Alexsejs Veselovskis pastāsta intresantu pēvādi,
jumu par Bruno dzīvo intresi preekš Lūllija zinātnes. Maskavas
Rumjanceva muzejā atrodotees starp tās retumeem mūsu zināt,
nēka vēl neizdotu apcerejumu grāmata rokrakstā ar Bruno
pašrocīgu buljonu uz dažām lapām; lūkojōtees īpaši uz šīm lapām
sajūt - saka A. Veselovskis, - it kā viņa klātbutni, redz viņu do,
mašanas bridi uzmetam uz papīra vecglōs teikumōs sevas domas,
kurās reizam dod veltu uz malām uzrakstītam izsauceenam vaj
noleelam italeašu dzejolim. Un kas vēl? - Burtņicas galveno saturu
iztaisa apcerejumi par maģiju, par gareem - gēnījēem, par Lūllija
medicīnu.¹⁾

Tak uz šīm loetām nedibinās vis Bruno kā domātāja leelā nozīme.

¹⁾ Šal. viņa rakstu, Džordano Topyro' viņa grāmātā, Džrodce u Kapakzerpuezuku.
Maskavā, 1894.

Tas ir tik naviļu nests mesls viņa laika teeksmem, jo ar gadeem viņš atdzīsa pret šīm savas jaunības gašām. Kādā savā dzējoli viņš salīdzina pateesības meklētājus un izplatītājus ar pārdošu jūrasbranceju, kņs dodās ar satrūdejušu laivu plašā jūrā, nebai didamces no breesmām: vilni var to aprīt, vējš saplēst buras ga balōs; tak cik breesmu ^{nav} ~~ir~~ uz sausuma. Nepārkāpjami kalni, bee zi mēži, lejās cilvēku launums un meli. Bet vis tas nebeedina celotāju; tam nav žēl par pazaudeto jaunību, izākersto bagatību, bezmeega naktim. Viņu uztur varonīga entuziasma ^{novēlā} tūgums, ko Bruno cildinājis veevā no saveem vishabakeem ražojumceem. Ère, ici furori (Varonijas tranulības), izrādīdamees pats dzīvē par tadu idejai kalpotāju redzamu peemēru.

Savā veevīgajā komedijā „Il Candelajo” (Sveceekes, sveeē pār devejs) Džordano Bruno izsmēja astroloģiju un māntisību, bet seviški Sorbonnes ^{no} solastikas atbalsta preekštāvjus, preekštāvjus līdz ar šarlataneem un alchimikeem, lugā, humora uzleesmoju mā, neparasti oriģinalā pee dziļi nopeetna domataja. Un tureš galvis-pedants Manfurio šai komedijā eetapis viseevērojama, ko komisko tipu vidū. Luga sacereta pa rakstneeka Parizes lai, ku.

Anglijā zem dzīves leelas brīvības espaida viņš pirmo reiz apģinājas, jūtās pilnteesigs, viņa ruma tapa vīsiškīgaka, nekā jebkad. Viņš sāka nosaukt viltu par viltu, leekulību par leekulību, sāka turēt filozofus par filozofeem, pedantus par pedanteem, šarlatanus, ha lekinus, jokpeterus, nelgas, akrobatus par teem, ko tee pateesi izrāda. Viņu uztrauknās „Ideju ēnas” (De umbris idearum - nā viņš nosaucis veevū no savām grāmataim) dabujušās meesas, ee meesojušās, zinatniska nodarbošanās kluruse dzilaka; Anglijū nobreeda un tapa izdoti viņa vishabakee ražojumi, filozofiskee un satiriskee. ¹⁾ Pedejā: „Spaccio della bestia trionfante” (Triumfejoša zūvra izdzīšana), šai satiriskajā allegorijā nā ta biogrāfs Porti iz,

1) Dž. Bruno galvaneer raksti italeesū valodā ir: „Della causa, principio e uno” un „Spaccio della bestia trionfante”.

sakas, poemā Ariosto gaisā, agrak par Desina, Natann Gudro un
 plaši attīstīdams Bokačo līdzības (paraboles) domu par trim gredze,
 neem, Džordano Bruno pacēlās no pastāvošās reliģiju kritiska ap-
 skata līdz patecības valstij; satirā „La cábala di Pegaso” (Pegaza
 kabala jeb blēnu skola) viņš grauj gavīlejušo nevēdžību un pedan-
 tismu, izomeedams Aristotela šolastiku; „Varonīgās trakulībās” (Eroici
 furori) cildina brīva domataja varoņdarbu; — šajā, vislabākajā no
 saveem ražojumeem, Bruno pacēlās līdz nopietnai, zināmā pakā,
 pē pat līdz apdvēselotai dzejai un pēdīgi grāmatā „De l'infinito uni-
 verso et mundi” (Par bezgalīgo pasauli un pasaulom) viņš izskaidro
 plašāk nekā jebkad savu mācību. — —

Tēc šī isa, šī leelā nelainīgā rakstu apskata rau vel ta savādās
 personības raksturoiskās pazīmes. Tas bija no auguma mazs, mazs vīriņš,
 mīnīgi uztraukts un nemeerīgs, ar neparasti kustīgu seiju, tumši būs,
 neem mateem un platu bārdzu, gērbes drīz dominikāna mūka drēbes,
 drīz pasaulīga kavaleera tērpā ar zobenu un mēteli. Ta acīs deg ne,
 izdzēsāma uguns; Bruno drīz padodās izmīsumam un tad, kā viņš
 pats saka, ^{it ka} redzot elles mokas, drīz skumju veltā pē viņa estajās ne,
 saturami smeekli. Bet šee smeekli ne-eprescē. Savas komedijas „Il
 Candelajo” (Luceņeks) Bruno epigrafiā — visrakstā Bruno pēšicis sev
 spēju, but jāutris bēdās, jāutribā — noskumis (in tristitia hilaris, in
 hilaritate tristis). Jaunībā viņš jusmo — murgs, ka nekad ne-aizmir-
 sis savu mīlo Nolu, savu zemes paradīzi, visus Ēuropas skaistumus
 salīdzinās ar to, nešķiršees no nosaukuma „Nolanectis” (Bruno No-
 lano), un ne veemreiz veem peemīnīs savus agravos kaimiņus, to
 bērns un ģimenes! Bet viņš nespej visu mīnju palīkstees tadā
 klusumā: taisni nepārvarams spēks velk to tālumā. Bērna ga,
 dōs — tas saka — tam mēdzis rādītees, ka aiz Verzuva viss beidzas,
 ka tur ir pasaules mala, — tad viņam nācās personīgi izbaudīt,
 dabūt zināt, kādi bezgalīgi vidi izplešās aiz tuvakā horizonta ro,
 bežām. Viņš jau nebija pirmāis, kņš atstāja dzimteni, lai mekle-
 tu zinātnes gaismu; grieķu — latīnu kultūras komplikatais, sajauktais

153. espaids espoteja no lancešcem dzivas zinatniskas intreses, vinam bernibā stastija par dažem Nolas izgājejem, kuri dabujusi dā, gi samaksat ar cešanam un peemeklejumem par savem centee, ņem. Tas vinu nebut ne-atbaidija. Savā jaunībā Džordano Bruno no daudz mīlejis un kaislīgi aizrāves, bet tam līdz par viņa kul, ta preekšmetu palika arveenu šopra, gudriba. Veens no dzejoleem Mas, kavas rokrakstā izpauē šo viņa kaislibas un augsto centee ne, saskanu, kas viņā valdija. Viņš saka: „Es nesu augsti mīlestības karogu, bet es esmu sevi ledū pārvertis ceibas un vēlejumus. Kad manā sirdi mirodz dzirksteles, kad acīs rodās asaras, es uztraucos, un zaudu samanu, raujos uz preekšu, aiz preeka mirodzēdams, un pildu debesu apjumu izmisušēnu izsaucēneem.”

Tas — Sen pagājušu doenu stāsts.

Par tālu senātri tas vesti...

Tas tas nav romantisks nostāsts, ta nav gracioza legenda, nē,
— mēs še espazināmes tik ar stipra domatāja — dzejneera bēdīgu liktēni, dzejneera — domatāja, kurs ne-atgāts no laika bēdrom gāja bojā par savas pārlecības ne-atkarību. Bijis dzīvē nelaimīgs, ari pēc nācēju teedas preekšā viņš ilgi pēc nāves ne-atrada tais, nību, citi vardi aptumšoja to; pūlis ari tagad zin Lavonarolu, lai gan pēc uzskatu plāsuma un zinatniskas nozīmes Bruno to tālu pārspēj; pūlis parjūt Galilei — Galileo, zin ta prāvu, atmin ta slavenos vārdus, — bet Džordano Bruno vārds klū, vis milzīgam vairumam par skani bez satura. Visjaunākā zi, matne kops pagājušā gāsimtēna beigām nipri pūlās izlabot šo veco, nosirmojušo metaisnību. Laika tālumam un daudz lektās tik preteju divu gāsimtēnu (XVI. un XIX.) dažādībai mērķos un uzdevumos, nebus munis aizklāt tāda domatāja un divaini tvir, ta cilveka nozīmi, kāds Džordano Bruno. Uz ši preemēra, kā aridzan uz Galilei, Kampanella, Vanini un citu reparastas, varonīgas cilts agrako zinatnīs mocēklū preekšstāvju liktēna, — audzīnās, izkops vistālākie pēc nācēju sevi ideālu nodošanas atbr, votajai zinatnei. Bruno murgoja, jusmoja par tādu ilgu aizkapa

Galileo Galilei 1564-1642

Tomaso ~~Kamp~~ Campanella 1568-1639

Lucretius Vanini 1586-1619

Trojano Boccalini (Boccalini) 1556-1615
no noma scotem ta gulla no galimat

Dr. 8

Apweenotd ebreju blofa tandibatu farattis.

1. Ming, Pawel
2. Fischman, Leopold
3. Dubin, Morduch
4. Landau, Jakob
5. Gribeschol, Kasar
6. Joffe, Isaak.

espaidu, kad cilvēks, „kurš miris vienā gadsimtenī, dzīvo daudzās citās” (la morte di un secolo fa vivo in tutti gli altri).

Un pateris, Bruno espaida pēdas, ^{viena laika} p. p.) angļu literatūrā bij ilgi manāmas. Tās atrod pēkšņi, sevišķi Hamletā (aiztāpinums iz Bruno dialogueem: La cena de le ceneri, mirušu vakarinas?). No sevērojameem jauna laika rakstniekeem atrod Bruno ideju espaidu pēkšņi Goetes. Ar savu reizām brīnišķīgu uzminejumu, kas padara viņu par XVIII. un XIX. gadsimtena lielā filozofu pēkšņi, ar tā mācību, kas stāta viņu vienā angstumā ar Spinozu, Bruno stāv uz aizejošās Atdzimšanas un jauna laika aizejošās austras robežas.¹⁾

Džordano Bruno dzejoja arī. Rām no viņa šķīroties kādas viņa sonetas saturs:

Es izplešu skaistas, kaislas vēlēšanās spārnus.
Jo augstāk es pacelšos zem etera dvesmas,
Jo brīvāk plivināseses lapnās spārnī,
Nicinādami pasaulī, cēnsdamess uz debesīm.
Mani salīdzīza ar Fraru,
Bet es pacelšos vēl augstāk ar savēem brīvēem spārnēem.
Lai gan pati jau sajūtu, ka reiz reizdams būn pagalam,
Bet kāda ^{zīve} Frar lēdzinātes ar kādu nāvi?
Lai mana sirds mani vairi jāntā:
Kūp tu centees nepatneksi? Vai tev vai!
Pēc. parak doošas uzdrīkstēšanās sēko nožēlojums.
- Nē, es nebīstos krituma! atbildu es no augstas debess:
Arvēem augstāk, augšup! augstāk par mākonēem - tad mirsti apmērināts!
Plavena, cēla nāve nolēmta tev.

1) Brunnhofer. Giordano Bruno's Weltanschauung und Auswirkung. Leipz. 1882. — Domenico Berti. Giordano Bruno da Nola, sua vita e sua dottrina (jauns izdevums ar sevērojameem papildinumeem 1889.g.). — Brunnhofer. Giordano Bruno's Einfluss auf Goethe. Eens Goethe-Jahrbuch VIII. sējuma, 1886. — Aleksejs Veselovskis. Бертъ и произведенная въ соегоу, какъ и оубо загодаринъ Оубъ. Стр. 106. Словесноу и Психологу. Од-сѣба въ сѣрѣ Дм. Трпуро 10. февраль 1885 г.

Studiju lidzēni.

- 1) Bartoli, Storia della letteratura italiana. 4 sēj. 1878-81.
- 2) Gasparij, Italešu literatūras vēsture. Tulkotā no Balmonta krēvu valodā. M. 1895., 2. sējuma: „Bozdzīņēvie ruzhanuzha na upravdņekno imperazurju”
- 3) Daudzajiem sējumiem aptverošajiem italešu literatūras izdevumiem, kadus izdevuši Firaboski, Simoni u.c. sniedz tikai lit. vēstures materialus (bez zinātniskiem aprādajumiem).
- 4) Johannes Scherr, Allgemeine Literaturgeschichte, 1867. — Jāpār Itāliju sē tik 70 lapu pušes.
- 5) Voigt, Die Wiederbelebung des classischen Alterthums etc. 2 sēj. Otrās izdevums 1880.
- 6) A. Stern, Allgemeine Literaturgeschichte. (Krošvu tulkojums St. Peterb. 1885).
- 7) V. D. Hostomarovs izdevis pilnīgu ital. liter. vēsturi trijos izlaidumos (3 beim.) 1863. g.
- 8) M. Pinto, „Mezoriā nacionālnoī imperazurju be Itāliju” sastatita pēe autora puvoklāsijumeom, kuru lasijis Peterpils univ. citatē 1869. g.
- 9) A. pē Veselovskij, Вумла Анубердју. M. 1870.
- 10) Владимиръ Зоробъ, Меzориā всемирноī имперазурю. II. St. P. un Maskavā, 1878.
- 11) Александровъ, „Маккиавелли какъ политическiй писатель”. M. 1880.
- 12) В. С. Коршъ, „Всеобщая история литературы”. II. С. П. 1885.
- 13) Кореликъ (М.) Ракниū италенскiй гуманизмъ и его исторiя. Кривуресское изслѣдование. 2 сѣјми M. 1892.
- 14) Спорозметко (Н.) Изъ области литературы. M. 1902. (Сгарен: 1) Теорiя дарогилескiй зеориū эпохи Возрожденiя; 2) Джордано Бруно; 3) Глоад киница о Маккиавелли.
- 15) Ал-тей Веселовскiй, „Фундои и характарисцики” (С. стар. citu: an Džordano Bruno. (M. 1903.)
- 16) Моусе (Ф.), „Основи имперазурноī исторiи Италiи XV в. Квардро, гандо. Пер. Уварсалона, С. П. 1905.
- 17) Зайчикъ (Ф.), Люди и искусство италенского Возрожденiя. Пер. подъ ред. Травса. С. П. 1907.
- 18) Розановъ, Вѣтъ просвѣщенiя въ италенской имперазурю.
- 19) Дагас монографiяс рееминеиū vēl пее (веема — otra rānēne, ka арееејумсем.

1. burtn -	Jevads.	- 1. lpp
lpp 1-95	Humanisma uzplaukums	- 3. lpp
(des vāka)	Reformācija	- 4. lpp
	Itāliešu dzēja	(atsve. lpp)
	Studiju līdzekļi	- 5. lpp
	Indovirofānsto (1474-1533)	- 7. lpp
	Anosto raestrucisma darbība -	- 7. lpp
	Bojando netina tālāk -	
	"Orlando furioso" (Franjoisais	
	Rolands) - ap 1516. s.	- 7. lpp
	I Driedājums	- 8. lpp.
	II Driedājums	- 9. lpp
	III-IV Driedājums -	- 12. lpp
	V - Driedājums -	- 17. lpp.
	VI Driedājums -	18. lpp
	VII Driedājums -	19. lpp.
	VIII Driedājums -	20. lpp.
	IX Driedājums -	21. lpp
	X-XI Driedājums -	24. lpp
	XII Driedājums -	26. lpp
	XIII - " -	28. lpp
	XIV-XV - " -	29. lpp.
	XVI-XVII - " -	30. lpp
	XVIII-XIX - " -	31. lpp
	XX - XXIII - " -	32. lpp
	XXIV - XXVI - " -	33. lpp
	XXVII - XXIX - " -	34. lpp
	XXX - XXXI - " -	35. lpp
	XXXII - XXXV - " -	36. lpp
	XXXVI - XXXIX - " -	37. lpp
	XL - XLIII - " -	

	- 2
<u>XLIV</u> - <u>XV</u> Drie dājumis	- 38. lpp
<u>XLVI</u> Drie dājumis	- 39. lpp
Poēmas kritisms apsnats	- 39. lpp
Ariosto komēdijas	- 43. lpp
Ariosto pakal, darītāji:	- 46. lpp
Luidāi Alamanni (1495 - 1556)	
Bernardo Tasso (Tomvato Tasso Tass)	
- (1493 - 1569)	
Nikolo Makjavelli (1469 - 1527)	- 47 lpp
I. Makjavelli kā dzejnieks	- 52. lpp
II Makjavelli kā politiķis un vēsturnieks.	- 56. lpp
Vēsturnieki,	
Francesko Guicardinis (1482 - 1540)	- 70 lpp
Ara - Paolo Sarpi (1552 - 1623)	- 71. lpp.
Enriko Davila (1576 - 1631)	- 72. lpp
Kardināls Guido Bentivolio (1579 - 1644)	
Reformācijās centenu parādī-	
šanās; tā liešu dzejā	- 72 lpp
Mikelis Anželo Buonarotti	- 73. lpp
(1475 - 1563)	
Vittoria Kolonna (1490 - 1547)	- 74. lpp
Eps-parodija - satīza	- 74. lpp
Francesko Berni (1470 - 1536)	- 75. lpp
Teofilis Tolengo (1491 - 1544)	- 75. lpp
Pietro Aretino (1492 - 1553/4?)	- 7
Idilliskā un gamu dzejā	- 76. lpp
Sonētistu un komēdiju rakstnieki	- 77 lpp
Didaktiskā dzejā	- 81 lpp
Acadēmisks dzejnieks	- 82. lpp
Pietro Aretino	- 96. lpp

Šī laimētā tragēdijā ... 104. lpp

Kontsreformsījē 106. lpp

Jorvato Tasso (1544-1595) 108 lpp

Tasso laimē biedri - 136. lpp

Kāli vārdi par operas vēsturi - 141. lpp

Džordano Bruno (1548-1600) 144 lpp.

~~Điordžo Arđino iz Vičencas (1478-1550) — 156. lpp~~
~~Agostino Ferrari~~
~~Idilija un ganu dseja~~